

Görüş

EKONOMİ VE
POLİTİKADA

AYLIKDE
LIK 1988

Filistin Devleti kuruldu. Bu kuruluş, gerçekleşmesini mücadeleen işgal altındaki topraklara taşınabilmesine borçlu. Filistin halkın neredeyse bir yıldır her gün birkaç evladını kurban ederek "intifada" yani yakalanma halinde olması veriyor bağımsız devlet kurma hakkını. Ama unutmamak gerek, Filistin halkın meşru temsilcisi FKÖ'nün Yasser Arafat liderliğindeki uzun mücadele geçmişi "intifada"yi hazırladı.

REHA İSVAN İLE
SÖYLEŞİ

PAS TUTMUŞ SİLAHLAR
DEĞİL...

MEMURUN KAVGASI

"Hareketimizin deney ve kadro biriminin bir katresini bile harcamadan oluşturulabilecek, eskinin uzantısı ve tortusu olmayan ama eskiyi olumlu olumsuz tüm deneyleri içinde özümsemeli, kucaklanmış bir örgütsel yeniden yapılanmanın olabilirliğine ve ilk adımlarının atılabilmesi için uygun bir dönemde olduğumuza inanıyorum."

TÜM FAV

İÇİNDEKİLER

- 3 BAĞIMSIZ FILİSTİN
AYŞE SARI
- 4 ŞİLİ'DE BİR DAHA ASLA
M.SEMİH GEMALMAZ
- 5 BİR DİKTÖRLÜĞÜN ÇÖZÜLÜŞÜ
CEM KINALI
- 6 DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ
VE REFERANDUM
HALİT ÇELENK
- 7 DEDELER ORDUSU MU
KUVVAYI MILLİYE Mİ?
TEVFİK ÇAVDAR
- 9 İNSAN HAYAT İÇİNDİR
ERDAL ATABEK
- 10 BİRLİK İÇİN NE DEDİLER?
İLHAMİ SOYSAL, ZİYA YILMAZ,
ATAMAN TANGÖR, ERTÜĞRUL
DİNLETEN, SÜLEYMAN ÖZCAN,
TÜRKAN YAZICILAR, ALİ
ÇAKIROĞLU, MUSTAFA ZÜLAL
- 14 KADINLAR POLİTİKLEŞMEK
ZORUNDA
REHA İSVAN İLE SÖYLEŞİ
- 15 BİNBAŞIYI VURMAK
REHA İSVAN
- 16 AMERİKAN SEÇİMLERİ
ARSLAN BAŞER KAFAOĞLU
- 17 MASABAŞI FELSEFESİ
Ö.BEDİR CANATAN
- 18 PAS TUTMUŞ SİLAH DEĞİL
OYA BAYDAR
- 21 141-142 KALKMAZ MI?
ARİF GÜLOKSÜZ
- 22 ÇEVREMİZ VE ZARARLI ATIKLAR
PROF.DR.YÜKSEL İNEL
- 23 BİR İNSANLIK ÖDEVİ
ÖMER AĞIN
- 24 DÜŞÜNCE BAŞKA EYLEM BAŞKA MI
MAHMUT DIKERDEM
- 26 ÇÖZÜMÜ TOPLUMSAL
MEŞRÜİYETTE ARAMAK
AHMET KAÇMAZ
- 28 ÖZAL'A "MALTERNATİF"
RESİT ERGENER
- 29 YASALLIK VE TUZAKLAR
SADUN AREN
- 30 VERGİ YASALARI
VEYSİ SEVİĞ
- 31 BİR "DEMOKRATİK İLKE"
EMRE KONGAR
- 32 MEMURLARIN KAVGASI
MUSA ÖZDEMİR
- 34 FAİZLER YÜKSELİNCE
MEHMET AKDAĞ
- 35 İPOTEK ALTINDAYIZ
ÖZTİN AKGÜC
- 36 PARİSTEKİ TÜRKİYELİLER
KENAN ÖZTÜRK
- 38 SORUN SALT STALİN
YA DA "STALINİZM" Mİ?
SEROL TEBER

BİR VE AYNI

Eskiler anlatır; 1925 Takrir-i Sukün'u zamanında bir yandan Şeyh Sait Ayaklanması şiddetle bastırılmaya, bir yandan da İstanbul'da işçi sınıfının sendikal ve siyasi hareketi tasfiye edilmeye çalışılırken solcular söyle düşünürlermiş: "Gazi Paşa bu yapanlara karşıymış, ama Reisi Cumhur'un yetkileri belli. İcranın başı Fethi Okyar baskıcı güçlerin adamı ve yetki onda. Gazi ne yapmış?" Bu 'iktidar ikiliği' ütopyasının sol hareketin Kemalist hareketle bağlarını koparamamasından kaynaklandığını düşünmek herhalde yanlış olmaz. Fethi Okyar'la "Gazi"nın bir ve aynı olduğunu anlamaya kısa bir süre sonra "İcra Vekilleri Heyeti" reisliğine İsmet İnönü'nün getirilmesi ile baskılardan aynen, hatta artarak sürmesi bile yetmemiş. Hayal gerçeklerden çok daha güçlülmüş anlaşılan.

Simdi de Cankaya'da gazi olmayan bir paşa var. Sol üzerindeki, demokrasi isteyen, insan haklarını talep eden hareket üzerindeki baskilar, sürgelenen Takrir-i Sukün içinde yeni bir küçük Takrir-i Sukün ile artırılmış durumda. 1 Ağustos'ta yayımlanan bir genelgeyle ceza ve tutuklevlerinde uzun süre mücadelelerle kazanılmış "iyileştirmeler" yokedilmek istendi. Cezaevlerinde ikibin insan açlık grevine başladı. Son sekiz yıldır ilk defa "icerisi" ile "dişarısı" arasında büyük bir dayanışma ile demokratik mücadele yürütülüyor. Her gün açlık grevindekilerle dayanışma amacıyla yeni bir bildiri, yeni bir toplantı, yeni bir miting yapılmıyor. Küçük Takrir-i Sukün, bu insanı isteklere karşı duyarlılığını ya da "duyarlılığını" sopa göstererek ifade ediyor. Dergi ve kitap toplatımları, 142 maddeyi ihlal iddiasıyla açılan davalar, gözaltına alınmalar, polis operasyonları, "aleni" olması gereken mahkemelerin önünde panzerli gövde gösterileri bu sopa göstermenin yeni biçimlerini oluşturuyor.

Peki ama daha dün Sayın Kenan Evren memleketimizde de bir komünist partisinin kurulabileceğini söylememişi miydi? Bu beyanın ardından ülkede demokratik süreçlerin ilerlemesi, rejimde bir yumuşama olması gerekmiyor muydur?

O halde ne oluyor? Eski alıksanlık bunu yorumlarken "iktidar ikiliği" kavramına sürüklüyor hemen: Kenan Evren'in "olumlu" yaklaşımına devlette yuvalanmış gerici güçler tepki veriyor ve "Biz varız, güclüyüz, bir yumbasamaya izin vermeyeceğiz" diyor! Çok yanlış.

Oysa sorunun gerçekler temeline dayanan basit bir izah var.

Gelebek sizimizde yayınlayacağımız bir "İşkence Sözleşmesinde" anlatılanlar ilginç, DAL'da işkence görenler Türkiye'nin İşkenceye Karşı Uluslararası Sözleşme'ye imza attığını hatırlatınca şu cevabı alıyorlar: "O sözleşmeyi Dışişleri Bakanlığı imzaladı. Burası Siyasi Şube! Biz İçişleri'ne bağlıyız!" Çok veciz. Bir devletin, biri dış, diğeri iç olmak üzere iki politikası olabileceğini iyi anlatıyor.

Sayın Evren'in mesajı dışarıyaydı. Gösterilen sopa da zinhar bunun içeriye verilmiş bir mesaj sanılmamasını sağlamaya yönelikti.

"İyi" olmadığı gibi "kötü" de yoktu. Devlet bir ve aynıydı. 12 Eylül'ün yeniden şekil verdiği devletti bu. Söz konusu olan devletin "iki" politikasıydı, bir iktidar "ikiliği" değil. "İki" politika bir ve aynı olandan kaynaklamıyor, onda birleşiyordu.

Bir ve aynı olan 12 Eylül devletiydi.

Bu satırlar okuyucuya ulaşlığı sirada cezaevlerinde stüren dramın bir veya birkaç trajedyile, ölüm orucuna dönüşen grevin değerli canların yitirilişile sonuçlanmış olması mümkün. Eğer böyle bir trajedyile karşılaşılırsa bunun sorumlusu bize iktidar olmayacağındır. Çünkü iktidarın insan hak ve özgürlüklerine saygı gibi bir "derdi" zaten yoktur. Sorumlu olacak olanlar cezaevlerindeki direniş destek verip sesini yükseltmede pisirik ya da tamamen susun kalanlar ve başta da ana muhalefet partisi olmanın büyük olanak ve erkisini insan haklarına arkasına koymayanlar arasında aranmalıdır.

ARALIK 1988

Görüş

İllüstrasyonlar: Uğurcan Ataoğlu

► Sahibi: Şükrü Çelikyapı ► Yayın Yönetmeni: Çağatay Anadol ► Yazı İşleri Müdürü: Erdal Şahin ► Yazışma: GÖRÜŞ Nuruosmaniye Cad. 5/2 Cağaloğlu-İstanbul ► Fiyat: Yurt içi 2000.-TL Yurt dışı 3 DM. ► Yıllık Abone Ücreti (12 Sayı): Yurt içi 18.000.-TL Yurt dışı 35 DM. Abone bedelleri Yayın-Dizgi Merkezi'nin Yapı ve Kredi Bankası Çemberlitas Şubesi'ndeki 002846-4 numaralı hesabına yatırılmalıdır. ► Dizgi: Yayın-Dizgi Merkezi Tel: 527 03 40 ► Ofset Hazırlık: SOS Ofset Tel: 511 25 36 ► Bası: Teknografik ► Genel Dağıtım: GAMEDA

BAĞIMSIZ FİLİSTİN

Bağımsız devlet ilanı hiç şüphe yok işgal altındaki topraklarda örgütlü ve sürekli bir halkın hareketinin varlığından alıyor meşruiyetini.

Sürgündeki parlamento niteliğindeki Filistin Ulusal Konseyi'nin Kasım ayı içerisinde

Cezayir'de toplanan olağanüstü 19. oturumu tarihî bir kararla sona erdi: Bağımsız Filistin devleti ilan edildi. Oturumda kabul edilen bağımsızlık bildirgesinde açıklandı: Üzere Filistin devleti B.M.'nin 1947 tarihli ve Filistin'de bir Arap, bir de Yahudi devleti kurulmasını öngören 181.no.'lu kararına dayanıyor.

Cezayir oturumunun kararlarına göre mümkün olan en kısa sürede Filistin devleti ve bir geçici hükümet kurulacak. Geçici hükümetin kuruluş tarihini FKÖ Merkez Konseyi ve Yürüttürme Komitesi belirleyecek. Yürüttürme komitesince oluşturulacak geçici hükümet Merkez Konseyi'nin onayına sunulacak. Geçici hükümette Filistinli önderler, yurtiçi ve dışındaki diğer yetkin temsilci ve şahsiyetler yer alacak. Filistin halkın kendi toprakları üzerinde egemenliği sağlanana kadar görev yapacak geçici hükümetin programı: FKÖ'nün siyasi bağımsızlık programı ve Filistin Ulusal Konseyi kararlarına dayanacak.

Bağımsız Filistin devletinin ilanıyla birlikte Filistin Ulusal Konseyi B.M.'nin 242 ve 338 no.'lu kararları temelinde barışçı bir çözümü hazır olduğunu da resmen açıkladı. Özellikle 242 no.'lu kararın kabul edilmesiyle birlikte ABD'nin Ortadoğu barış görüşmelerinde FKÖ'nün yer almamasına karşı çıkış gereklisi ortadan kalkmış oluyor. 1967 tarihli söz konusu karar, bölgedeki tüm ülkelerin egemenlik, toprak bütünlüğü ve siyasi bağımsızlığına saygı gösterilmesini ve uluslararası kabul edilmiş sınırlar dahilinde barış ve güvenlik içinde yaşama hakkının tanınmasını içermektedir. Karar aynı zamanda İsrail'in işgal ettiği topraklardan geri çekilemesini de öngörüyor.

Varılan nokta hiç kuşkusuz 1987 sonundan bu yana işgal altındaki Filistin topraklarında kesintisiz suren halkın ayaklanması sonucudur. Yaygın adıyla intifada, önceki protesto ve ayaklanma eylemlerinden nihayet ve nitilik olarak farklı olduğunu kısa sürede ortaya koydu. Kendiliğinden ve kısa sürede sonumlanan bir hareket olmadığım ve siyasi örgütülük içerisinde gelişğini gösterdi. Intifada'nın temel özellikleri başlıca söyle sıralanabilir:

İşgal altındaki topraklarda yaşayan Filistin halkın daha önce hiç görülmüş bir biçimde, en geniş kesimlerinin ulusal çıkarlar temelinde biraraya gelmesi ve siyasi mücadeleye aktif katılım söz konusudur.

Kitlelerin aktif katılım siyasi bir hareket olarak örgütlenmiştir. Hareket, içerdeki geniş yelpazeye denk düşen bir temsille oluşan siyasi önderlige sahiptir. Pratikte çahımları gizli yürüten bir birleşik yönetim merkezi oluşturmuştur. Gizlilik koşulları bu merkezin artık hemen her mahalle, sokak ve mültecilerin kamplında oluşturulan halk komiteleriyle canlı bağlar kurmasına engel değildir. Sivil itaatsizlik eylemlerini örgütleyen ve destekleyen komitelerin ortadan kaldırılamayacağını İsrail de görmüştür. Önce Gazze'yi ve Batı Şeria'da ortaya çıkan komiteler, Batı Şeria'da kurulmuş ve işgal altındaki topraklarda devlet mekanizması oluşturmuş bulunuyor. İsrail saldırılara karşı silahlı mücadele yürüten komitelerin dışında, diğer çeşitli sorunlarla ilgilenen komiteler örneğin abluka altındaki köşelere yiyecek sağlamak, yaralıların nakli ve sürekli kan toplama işinin örgütlenmesi, İsrail askerlerinin esnafın kepenk indirmeye eylemlerini kırmaması önemle üzere "grev koruma" önlemlerinin alınması, sanstrü asmak üzere çalışma yapılması ve özellikle yabancı televizyon ve diğer yayılara doğru bilgiler aktarılması, okulların sık sık kapatılması gözönünde tutularak eğitimin sürdürülmesi vb. alanlarda faaliyet göstermektedir.

FKÖ'yu Filistin halkın tek ve meşru temsilcisi olarak tanıyan intifadanın siyasi hedefleri başından itibaren vurgulanmıştır. Bu hedeflerin başlıca üç noktada toplanmaktadır:

1. İsrail'in 1967 öncesi sınırlara geri çekilmesi ve B.M. birliklerinin güvenliği sağlama-

ası.

2. B.M. Güvenlik Konseyi üyeleriyle, FKÖ

dahil ilgili tüm tarafların katılacağı bir uluslararası konferansın toplanıp, Ortadoğu sorununun barışçı bir çözümü kavuşturulması,

3. Batı Şeria ve Gazze'de Doğu Kudüs'ün başkent olacağının bir deylettin kurulması.

Dünya ve İsrail kamuoyunda yol açtığı yanıklara bakarak, intifadanın Filistin sorununun çözümü yönünde somut başarılar sağladığı görülmektedir. Her şeyden önce İsrail yönetiminin öteden beri sürdürdüğü Filistin aleyhisi propaganda oncmeli ölçüde etkisizleştirilmiş bulunuyor. Öyle ki örneğin İsrail askerlerinin çocuk çocuk Filistinliler'e karşı giriştiği saldırular diğer ülkelerdeki Yahudiler arasında dahi büyük öfke yaratıyor. Öte yandan sorunun ancak uluslararası bir konferansın toplanmasıyla çözümlenebileceği görüşü en makul çözüm olarak geniş destek buluyor. Bu arada İsrail toplumundaki polari-

zasyondan da söz etmek gerek. İntifada pa- ralel olarak İsrail'deki ilericiler, demokrat güçlerin Filistin halkına gösterdikleri destek ge- lişirken, bu güçlere yönelik antodemokratik baskılarda da sürekli bir artış izleniyor. Fi- listin devletinin ilanı, İsrail'de seçimlerin ar- dından siyasi ortamın gerginleştiği ve işgal altındaki topraklarda İsrail saldırısının arttı- ğı bir döneme rastlıyor.

Bağımsız devlet ilanı hiç şüphe yok, işgal altındaki topraklarda örgütlü bir halkın hareketinin varlığından alıyor meşruiyetini. Filistin Kurtuluş Örgütü'ne bağlı gerilla örgütlerinin İsrail'e sınır tükelerde, Ürdün ve Lübnan'da üslencerek yürüttüğü eylemler kendi başlarına bu meşruiyet temelini yaratamadılar. Bu yüzden 1982 yılında ikinci kez kurulan Filistin Komünist Partisi israrla müca- delenin yurt toprakları içine taşınmasını isti- yordu.

Filistin kurtuluş hareketinin bunu yakın za- man öncesine kadar başaramamasının nede- ni ne olabilir. Kurtuluş mücadeleini öncüle- rin-gerillaların-savaşına bağlı sanma yanlış- mu, yoksa işgal altındaki topraklarda yaşayan halkın sürekli ve şiddetli bir mücadeleye ha- zır olmaması mı? Belki de ikisi birden.

Ama herhalde sunu söylemek yanlış olmaz. Filistin halkın meşru temsilcisi Filistin Kurtuluş Örgütü, Yasser Arafat'ın liderliğinde ö- rgüte bağlı çeşitli kesimlerin fedakâr müca- deleleri ile Filistin davasını dünya kamuoyunun görmezlikten gelemeyeceği bir gerçeklik ha- line getirmiştir. On yıldır süren mücadele sırasında doğan ve Arafat'ın "küçük gene- rallerin" dediği yeni kuşak "intifada"yi sür- dürübilecek bir kararlılık kazanmıştır.

Filistin halkın, mücadeleisinin bu tarihi mo- mentine gelmesine hizmet eden hiç kimseyi unutmayaçık.

▼ Filistin için yeni
dönem, Arafat ve küçük
generalardan biri.

Ulusal düzlemden insan haklarının korunması:

“ŞİLİ’DE BİR DAHA ASLA...”

Türkiye’de İnsan Hakları Derneği’nin etkinliklerinin yoğunlaştırılması, ürettiği ve izlediği siyasanın özeleştiriden geçirilmesi, kişisel çabalarla yürütülen çabaların aşılması gibi sorunlar gündemdedir.

İnsan haklarının korunması sorunu, özünde, hukuksal güvence ve araçlara bağlı olmakla birlikte, son çözümlemeye, kamuoyunun hak ihlalleri karşısındaki bilinçli tepki vermesine dayalı siyasa üretmesi ile de sıkı sıkıya ilişkilidir. İşte bu süreçte özellikle ulusal insan hakları örgütlerinin etkinlikleri, hem ulusal ve uluslararası kamuoyunun oluşturulması hem de yargısız denetim süreçleri başta olmak üzere genel olarak denetim mekanizmalarının devindirilmesi için tahrik edici işlev yüklenmesi açılarından, yaşamsal bir önem taşımaktadır.

Türkiye’de İnsan Hakları Derneği, gerek merkezde gerekse illerdeki şubeler düzeyinde yürüttüğü etkinlikleriyle kamuoyuna mal olmuş durumdadır. Bu noktada, derneğin etkinliklerinin yoğunlaştırılması, ürettiği ve izlediği siyasanın sistemli bir özeleştiriden geçirilmesi, etkinliklerin büyük ölçüde kişisel çabalarla yürütümü handikapının aşılması gibi ciddi sorunlar bugün gündemdedir. En önemli sorunlardan birisi de, bu sorunların aşılması yöntemi olan kapsamlı bir tartışma ortamının yaratılması, gerçeginin, çeşitli gerçekelerle ertelenmesi, arka yaze itilmesidir.

Bu incelemede, dünyanın bir başka bölgesindeki antidemokratik, insan haklarına aynen uygulama ve kurumsallaştırmalarla karşı savaşan veren, etkinlikleriyle ulusal ve uluslararası kamuoyunda yer edinen ve diğer nemeler için öğretici bir birim örneği olan Şili İnsan Hakları Komisyonu’nu tanıtımak istiyorum.

Komisyon 10 Aralık 1978’de, Evrensel Bildiri’nin 30. yılı kutlamaları fırsat bilinerek, Şili’de sistemli kitleSEL insan hakları ihlallerinin yürütüldüğü bir sırada kuruldu.

Komisyon, özerk, serbest ve çoğulcu, resmi olmayan bir örgütür. Komisyonun, din-

sel ya da siyasal bir ideolojisi yoktur ve kendisine kuramsal olarak, sadece Uluslararası İnsan Hakları’ni referans olarak almıştır. İnsan hakları ile ilişkili olan ya da hakları ihlal edilen herkes komisyonu gelebilir ve onun için çabasızdır.

Komisyonun amaç ve görevi, Evrensel İnsan Hakları Bildirisinde ve Şili’nin taraf olduğu diğer uluslararası çeşitli anlaşmalarda ‘düzenlenmiş insan haklarının Şili’de korunması ve geliştirilmesidir.’

İki noktannın altını çizmek gereklidir. Komisyonun ideolojisi olarak insanların gösterilmesi, hem genel bir benimsenmenin aracıdır hem de bu ideolojinin evrensel bir consensusa göre biçimlenmiş ifade araçları olan bölgesel ve uluslararası insan hakları belgelerine kapının aralanmasıdır. Ikinci Önemli yön, komisyonun görev alanını belirlerken, uluslararası insan hakları belgelerinin kapsamını temel alması, başka söyleyişle, bir ulusal örgüt olmasına karşın antidemokratik öğeler içeren ulusal düzenlemeleri esas kabul etmemiş olmalıdır.

Komisyonun değişik alanlardan gelen uzmanların oluşturduğu 27 kişilik bir konsey organı vardır. Bu ulusal, eski üniversite hocası, eski diplomat, eski bakan, vb. olduğu gibi, uzmanlık alanları da çeşitliidir. Böylece komisyon siyasa üretmede ve geniş bir kesime seslenmede olağana sahip olmuştur. Konsey, esas olarak, damışanlık hizmeti görür. Komisyonun en üst İcra organı sekreteryadır. Sekreteryanın altında iki birimler vardır ve bunlar komisyonla lojistik destek sağlarlar.

Komisyon, ulusal ve uluslararası düzeye etkinlik gösterir.

Uluslararası düzeye etkinlikler iki organla yürütülür. Ülkenin çeşitli yerlerinde etkinlik gösteren 35’i aşkın bölge konseyi vardır. Bu birim aracılığı ile ülkenin nabzını clinde tutar. Ayrıca küçük gruplar halinde çalışan komiteler vardır, komiteler bilgi toplar. Bu iki organ aracılığı ile komisyon, ilkönci insan hakları durumuna ilişkin gerçekleri öğrenir.

Uluslararası düzeye ise, komisyonun insan hakları ihlalleri konusunda topladığı objektif bilgiler, uluslararası organlara, demokratik devletlerin Şili’de etkinliklerine, insan hakları alanında çalışan resmi ya da resmi olmayan örgütlerle ulaşımaktadır.

Komisyonun temel ve sürekli etkinliği, ulusal kamuoyu, yargı birimleri ve uluslararası topluma, objektif ve somut ihlal vakaları ihbarlarında bulunmaktadır. Bu ihbarlar için şu-

etkinliklerden yararlanır: Somut ihlal vakalarını tek tek irdeleyen aylık rapor yayımlar. Bu raporun bilgi kaynakları, mağdurlar, yakınları, yönetimde yakın basın-yayın araçlarında yer alan bilgiler, Vicaria de la Solidaridad isimli Katolik Kilisesi tarafından organize edilir.

Komisyon ayrıca, altı aylık süreçlerde gelişim eğrisini saptayan, yılda iki kez “Denge Raporları” yayım yapar. Dahası, komisyon ciddi vakaların ekması durumunda özel haber raporları ya da insan haklarının dikkat çekilmesi gerekliliğin sorunlarına ilişkin monografiler de yayımlamaktadır. Ve nihayet, zaman zaman basın toplantıları düzenlemektedir ve kitle iletişim araçlarını kullanmaktadır.

Komisyon, özellikle Şili yönetiminin bir çok vakada gerçeklerin yansıtılmadığı ya da haberlerin temelsiz olduğu türünden karşı geçenleri çürütebilmek amacıyla çok titiz bir çalışma yapmaktadır. Bireysel şikayet başvuruları ulaşığında, başta gönüllü katkıda bulunanların çalışmaları olmak üzere mağdurun yakınları yahut bağlı bulunduğu grup ya da mağdurun çalıştığı sosyal ya da siyasal örgütten bilgi sağlanmakta, haber ve vak'a doğrudan makamda. Şili örneğinde komisyonu şikayet, mağdurların ya da yakınlarının mahkemelere yaptıkları haberler dolayısıyla ulaşmaktadır. Çünkü mahkemeye yapılan haber ile vak'a kamuoyuna, aslında, resmi olarak duyurulmuş olmaktadır.

Komisyonun bütün raporlarının birer örneği, içleri bakanlığına, adalet bakanlığına ve Cunta (Junta de Gobierno) üyelerine gönderilmektedir. Çünkü komisyon, varlığını ve etkinleşmesini, her düzeye karmaya açıklık ilkesinden ödün vermeyende görmekte ve bu yöntemi kendi meşruyetinin aracı saymaktadır. Bugüne kadarki pratikleri göstermiştir ki, resmi birimler, her ne denli komisyon raporlarını aldıklarını açıklamamışsa da, komisyonun sunduğu bilgileri inkar yoluna da gitmemiştirler.

Özellikle vurgulanması gereklili bir nitelik de, komisyonun, sadece medeni ve siyasal haklar alanında değil, ekonomik, sosyal ve kültürel hakları da ilgilendirmektedir. Bu hakların, ilk grup hakların ayrılmaz parçası olduğu görüşü esas almaktadır.

Üçüncü bir etkinlik türü ise, komisyon tarafından “dayanışma çalışması” olarak adlandırılan ve özellikle insan hakları ihlalleri mağdurları ve onların yakınları ile dayanışmayı hedefleyen faaliyetleridir. Komisyonun resmi görüsüne göre, Şili demokrasisinin ge-

leceğinde çok önemli bir rol üstlenen "dayanışma", Şili kültürünün bir değeridir.

Ve bir başka etkinlik komisyonun, yargı ya da idari organlar ömürdeki bireylere, savunmalarında hukusal yardımda bulunmasıdır.

Şili İnsan Hakları Komisyonu pratiklerinin saptamasına göre, insan hakları ihlalleri ve halkın üzerindeki baskı karşısında kitlelerin savunmasız kalması nedenlerinin başında, rejimin bir parçası olarak, Şili yargısının konum ve pratiği gelmektedir. Anayasal ve yasal düzenlemelerin savadığı gibi, Şili yargısı gerçekten bağımsız, ve hukuka bağlı devlet kurumsallaşmış olsaydı kitlesel ihlallerin büyük bölümünü gerçekleştirmezdi. Şili'de 5000'i aşkın, yaşama hakkı ve kişi bütünlüğünün ciddi ihlaliyle yol açan "Habeas Corpus'a ilişkin başvuru yapılmıştır. Komisyon, ancak bir cin paremakları sayısını geçmeyecek kadar sözü edilen başvuruların mahkemelerce güvence altına alındığını rapor etmiştir. Komisyon'a göre bunun nedeni, mahkemelerin, gözaltına alma konusunda, kendilerini sadece biçimsel ve usul yönünden denetim yapmakla yetkili göremeleridir. Şili yasalarına göre, bir kimse güvenlik güçlerince gözaltına alınır ve bu gözaltına alma 20 günden daha fazla sürede sona ermez ise, habeas corpus güvence edilmektedir. Oysa bu 20 gün, mağdurun hiç kimseyi görmemişti, her türlü yasal savunmadan yoksun olduğu süredir. Mahkemeler, yönetimin çıkardığı yasaların anayasallığını, giderek meşruluğunu hiçbir zaman irdelemektedirler; uluslararası insan hakları belgeleme uyuşumlu bir yorumu yanaşmamaktadır.

Bugün Şili'de yürürlükte olan yasalar Cunta tarafından çıkarılmıştır. Şili halkın, şu ya da bu biçimde, bu yasaların biçimlendirilmesi olsun, içeriği olsun görüş bildirimleri, bu anlamda onların isterlerini yansıtması söz konusu olmamıştır; bu bağlamda yasaların meşruyeti sorunu gündemeğindedir. Bu rejim içerisinde mahkemeler de, mağdurların değil, yasaları koyan gücün sağlığılığını vermiştir. BM Özel Raportörü'nün 1987 tarihli Şili ziyareti sonrasında yayımlanan raporu Şili yargısının bu trajik durumunu açıkça sergilemektedir.

Şili İnsan Hakları Komisyonu'nun örgütleniş biçimini, etkinlikleri, bugüne dek kendine saygın bir konum kazandıran pratikleri ve birikimi bir bütün olarak değerlendirdiğinde öğretici bir örnek oluşturduğu kuşkusuzdur. Unutulmamahırdı ki, insan hakları ihlallerinin kurumsallaşığı bir rejim içerisinde komisyon, ugradığı sistemli baskılara karşı kendisine demokratik hakların korunması doğrultusunda gözden kaçırılmış olanaklı bulunmayan bir yer edinmiştir. Şili halkın tarihin belirgin örnekleri arasında geçen özverili demokrasi savaşlarında komisyon, yapıbilirlikleri sınırlı bilincinde, yüklentiği tarihsel misyonu bir deneyim bütünü halinde sergilemektedir. İşte bu nedenle komisyonu, demokratik bir Şili geleceğine mal eden etmen de, onun yanının Şili'sinde insan haklarının kendi ulusal kültürlerine yedirecek bir gelecek bilinciyle siyasa üretmesidir. Bu bilinc, komisyonun kurucu üyelerinden German Molina'nın vurguladığı biçimde şöyle formülleştirilebilir: "Şili'de bir daha asla...".

Bir diktatörlüğün çözülüşü

Onyedi Ağustos'ta Ziya'nın uçağı yere çakılmasya Pakistan seçimleri "yumurtasız omlet" gibi siyasi partilerin katıldığını, sadece adayların "yanışlığı" bir seçim olacak, İslami diktatörlük daha uzun bir süre yaşamak olanağına kavuşacaktır. Ziya'nın caha uzun süre yaşama şansını 'kader' onun elinden alınca İslami diktatörlüğün de şansını almış oldu.

Bazen diktatörlük rejimleri kendisini kemiren iç ve dış etkenlerle ayakta kalma mecalini kaybetse de rejimin şahsında somutlaşmış kişinin süreçleri kilitleyici rolü yüzünden çöküp gitmemeyi beceremiyor. Franko fasizminin, rejime adını veren diktatörün ölümesiyle yerini birdenbire demokrasije bırakması bunun güzel örneklerinden biri. Anlaşılan o ki Pakistan'ın İslami rejimi de böyle bir benzerlik taşıyordu. Ama sadece benzerlik, fazlası değil. Evet, Ziya önce seçimlere partiler katıldı ama Ziya'nın oluşturduğu gerici siyasi formasyonların İslami Demokratik İttifak'ı çözülmeli. Evet devlet başkanı ve kılıfı Gulam İshak Han bir kadının başbakan olarak atanmasının mümkün olduğunu söyledi ama bir yandan da Butto'nun partisini İslami İttifak'a koalisyon yapmaya zorlamaktan geri durmadı. Güçler dengesi, İspanya'da olduğu gibi Ziya diktasının tamamen çözülmüşüyle toplayık bir değişidle de doğru gitmedi. Ziya öldü ama "ruhu" yaşıyor

Bu "ruh" maddi gücünü Pakistan ordusundan ve arkasındaki Amerika Birleşik Devletlerinden alıyor. ABD ise Pakistan'a demokratik bir görünüm vermeye ama bu görünümü Ziya'nın "ruhuyla" termibe etmeye niyetli gibi görünüyor.

Benazir Butto da mesajı almış olduğunu belli ediyor. Gerek iç gerek dış süreçlerde radikal değişikliklere gitmeyeceği konusunda "ruh" sahiplerine teminatlar vermeye özen gösteriyor. Salt coğuluğu alı edememesi, 237 kişilik parlamentoda 92 sandalye kazanması, eyalet seçimlerinde oy oranının düşmesi ile ulaşmaya itilmenin "gerçek" konumunu benimsemeye hazır görünüyor. Herhalde salam dilimleriyle Pakistan'ı yavaş yavaş demok-

rasye ulaşmasını kuruyordur. Oysa bu metodun pek de partak neticeler vermediğini Filipinler örneği göstermiyor mu? İspanya'yı andırırsak bile Filipinler'e denk düşüyor bu ülkedeki gelişmeler.

"Bu dünya zalimlere kalmadı" ama, zalimlerin gölgesi de dünyanın üzerinden silinmedi.

Pakistan'ın "kansız(!)" kroniği

5 Temmuz 1977-Genel Kurmay Başkanı General Ziya-ul Hak, seçimlerde hile yaptığı öne sürürek Başbakan Zülfikar Ali Butto'yu "kansız bir darbeyle" devirdi. Kan daha sonra gelecek

18 Mart 1978-Butto, 1974 yılında bir muhalifinin öldürülmesinden sorumlu olduğu gerekçesiyle idam mahkûm edildi.

16 Eylül 1978 General Ziya Devlet Başkanı olarak yemin etti.

4 Nisan 1979-Zülfikar Ali Butto asılarak idam edildi. Gördüğünüz gibi kan dökülmeli.

15 Haziran 1981-Amerika Birleşik Devletleri Pakistan'a 3 milyar dolarlık bir ekonomik ve askeri yardım alı yıldızında gerçekleşmek üzere garanti etti. Ziya ödülünü alıyor.

10 Ocak 1984-Butto'nun kızı Benazir'in yıllık hapisten sonra serbest bırakıldı ve ülkeden ayrılmamasına izin verildi. Ziya iyi niyetini gösteriyor.

19 Aralık 1984-'Şeriat Devletine Evet' oylamasına seçmenlerin % 62'si katıldı ve bunlardan % 97.7'sinin "evet" dediği açıklandı. Ne büyük benzerlik bize de % 92 ydi.

31 Aralık 1985-Siyasetin kaldırıldığı, yasaklanan siyasi partilerin faaliyetine izin verildi.

10 Nisan 1986-Benazir Butto Lahor'a dönerek büyük bir anti-Ziya gösterisiyle hitap etti.

29 Mayıs 1988-General Ziya meclisi dağıtı. Gerekçe kanun ve düzenin bozulduğunu ebet.

17 Ağustos 1988-Ziya öldü. Ne elim bir zayıflı.

DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ VE REFERANDUM

Düşünce ve örgütlenme özgürlüğü insanın temel haklarındandır. Bu hak uluslararası antlaşma ve sözleşmelerde, anayasalarda ve yasalarda temel bir ilke olarak kabul edilmiştir. Kişiin temel hak ve özgürlükleri referandum konusu yapılamaz.

gelen tartışmalar, son aylarda devletin üst kademe temsilcilerinin de katılımıyla yoğunlaştı. Federal Almanya gezisinde uçağta gazetecilerle konuşan Devlet Başkanı Sayın Kenan Evren'in "Bir zaman gelecek, Türkiye'de de komünist partisi kurulacak. Kurulmalıdır da. Ama ne zaman olur, onu bilemem, ona halk karar verecek" şeklindeki sözleri tartışmalara yeni bir boyut kazandırdı.

Anımsanacağı gibi daha önce, tınlı Alman Dergisi Spiegel'in; Türkiye'de "komünist parti ile islami demokratik partinin kuruluşunu engelleyen yasa maddeleri tabu olarak kalacak mı?" sorusuna Sayın Turgut Özal şu yanıt vermişti: "Türkiye'nin kuruluşunda bu yasaklar gereklidir. Ortak Pazar'a uyumda Türkiye büyük bir olasılıkla belli bir zaman sonra bu iki temel kuraldan vazgeçebilir. Ben bu konuların genel anlamda tartışılmamasından yanayım." (Milliyet 17/3/1987)

Bunu izleyen günlerde dönemin başbakanlık danışmanı sayın Hasan Celal Güzel de sunları söyleyordu: "Size sadece 141, 142, 163. madde bakımından değil, genel bir değerlendirme yapmak istiyorum. Bizim esas teşkilat kanunumuz olan Anaya, Türk Medeni Kanunu ve Türk Ceza Kanunu. Bunlar devletin düzeni ile ilgili üç temel kanundur. Tekrar gözden geçirilmesi, değerlendirme yapılması lüzümüz. Onun için başta anaya olmak üzere Medeni Kanun ve Ceza Kanunu'nun değiştirilmesi gereği kanaatindayım. Ayrıca hemen şunu ilave edeyim, bu girmek için talepte bulunduğumuz AT camiası içinde de yer almak

bakımından bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır." (Nokta 5/4/1987)

Daha sonra Devlet Bakanı Sayın Ali Bozır'ın "AT'ye giren bir ülke, oranın normlarına uyar. Bu itibarla tabii mevzuatımızı bu açıdan gözden geçireceğiz. Hepsini birlikte yeri bir düzenlemeye tabi tutacağız. Zannediyorum Sayın Başbakanım da böyle düşünüyor." (Aynı dergi, 5/4/1987) biçimindeki sözleriyle Devlet Bakanı Sayın Adnan Kahveci'nin aynı doğrultudaki düşüncelerini basında izledik.

SHP Genel Başkanı Sayın Erdal İnönü, radyo ve televizyonda yayınlanan birçok konuşmalarında 141-142. maddelerin kaldırılması gerektiğini, bu maddekerin düşünceyi cenzalardığıını israrla söylemiştir.

Yargıtay Başkanı Sayın Ahmet Coşar, 1988-89 Adalet yıl açış konuşmasında: "... Gerek açıklanan bu nedenler, gerekse şimdilerde uygulanmakta olan ceza hukuku mevzuatının, tek parti döneminde Türkiye'nin o günkü sosyo-ekonomik yapısı, siyasal ve kültürel ortamında yürütülüğe konulduğu, aradan geçen süre içinde toplumdaki kültürel, siyasal, ekonomik değerlerin hızla bir ivme ile yerini yenilerine bıraktığı gözünden tutulursa, deyindigimiz bu değişikliğin gerekliliği daha iyi kavranır inancındayız" şeklinde bir değerlendirme yaptıktan sonra, "Eyleme dönüştürmiş düşüncenin suç niteliğinin ortadan kaldırılması" gerektiğini söylemiştir.

Bu konudaki tartışmalar sürerken ANAP Genel Başkan Yardımcısı Halli Şıvgın: "141, 142, 163. maddeler meselesi ancak referandumla çözülebilir. Halkın desteği gereklidir" açıklamasını yaptı. (Milliyet 6/10/1988). SHP Grup Başkan Vekili Sayın Onur Kumbaracıbaşı da "Meclis bu sorunu çözer, biz de destekleriz" yanıtını verdi. Sayın Süleyman Demirel de yaptığı konuşmalarda bu konuda referandumla başvurulması gerektiğini daha önceleri dile getirmiştir. (Aynı gazete)

Bütün bu konuşturma ve açıklamaların, gösterilen gereçeler ne olursa olsun, ülkemizde toplumsal dinamizmin bir trunu olduğunu, kamuoyundaki gelişmeleri yansıtımı söylemek yanlış bir değerlendirme olmayacağından inancındayız.

İnsan haklarının başında gelen, coğulcu demokrasının onsu olmaz koşulu "düşünce ve örgütlenme özgürlüğü"nın kamuoyunda yoğun bir biçimde tartışımasını bu alanda atlı-

mış önemli bir adım olarak görüyoruz.

Ancak gerek Sayın Kenan Evren ve gerekse ANAP ve DYP yetkililerinin referandum önerileri üzerinde önemle durmak gerekmektedir.

1- Düşünce ve örgütlenme özgürlüğü insanların temel haklarındandır. Bu hak uluslararası antlaşma ve sözleşmelerde, anayasalarda ve yasalarda temel bir ilke olarak kabul edilmiştir. Kişiin temel hak ve özgürlükleri referandum konusu yapılamaz. Böyle bir girişim, anayasa hukukunun ilkelerine ters düşer. Siyaset tarihinde de bunun örneğine rastlanmıştır.

2- İnsan haklarının referandumda sunulması, coğulcu demokrasi anlayışının kabul etmeyeceği bir yöntemdir. Başka bir deyişle böyle bir referandum coğulcu demokrasi ile çelişir. Anayasa'nın 14. maddesinin değiştirilmesi ve ülkemizde komünist partisinin kurulması konusunun referandumda sunulması sonucunda şu ya da bu oranda ortaya çıkacak olumsuz bir sonuç insan haklarının ihlali, coğulluğun azınlık üzerinde bir diktası sonucunu doğuracaktır. Böyle bir referandumda örneğin % 49 evet, % 51 hayır çekmesi halinde sonuç, % 51'in % 49 üzerinde bir egenmenlik kurması anlamına gelecektir. Oysa coğulcu demokrasilerde % 1 azının bile düşince ve örgütlenme hakkı vardır. Bu hak ortadan kaldırıldığı takdirde coğulcu demokrasiden söz edilemez.

3- Sermayeden yana partiler kurulurken referandumla başvurulmaması, buna karşın emekten yana partiler kurulurken bu yola gitmesi, belli bir sınıfa östünlik tanınması anlamına gelir ki bu, anayasanın hiçbir sınıfa ayrıcalık ve egenmenlik tanınamayacağına ilişkin hükmüne ters düşer.

Demokratik rejimi gerçekleştirdiğimiz ve çağ atladığımız ileri sürülen bir dönemde, halkınımızın düşünce ve örgütlenme özgürlüğüne getirilen engellerin kaldırılması ve bu hedefe referandum gibi coğulcu demokrasi ilkeleriyle bağdaşmayan yöntemlerle değil doğrudan doğuya yasama yoluyla ulaşılması zaman gelmiş ve geçmiştir.

DEDELER ORDUSU MU? KUVVAYI MILLİYE MI? KUVVAYI İNZİBATİYE MI?

"Yöresel Savunma Birlikleri" çağın savunma gereklerine uygun olarak kurulmak istenirken, bunların geleceğin "Kuvvayı İnzibatiye"si olma yollarının tıkanması gerekecektir.

1/ Kasım ayının üzerinde durulması gereken gelişmelerin başında "Yöresel Savunma" diye dilimize çevirebileceğimiz savunma konusu gelmektedir. Başbakan'ın, sayın Cumhurbaşkanı ile yaptığı haftalık görüşmesinden sonra ortaya attığı bu kavram birkaç gün kamuoyunu ilgilendirdikten sonra üzerinde yapılan tartışmalar bıçak gibi kesildi. Siyasetçilerin yetkilileri, konuyu eleştirmekle eleştirmemek arası, dikkatli olduğu her yönüyle belli olan bir tutumla ele aldılar. "Yöresel Savunma" kavramı neydi? Hangi amaçla ortaya atılmıştı? Diğer ülkelerde yapılanlarla, ülkemizde yapılık istenen arasında bir fark var mıydı?

"Yöresel Savunma" kavramı, Orgeneral Bedrettin Demirel'in Harp Akademileri yarınları arasında çıkan "Strateji-Nükleer çatışa Türkiye ve komşularına stratejik bir bakış" adlı eserinde, uygulama örneği diye bilinen ayrıntılara kadar dikkatle incelenmiştir. Kitabın yayın tarihi 1967 olmasına karşın, yetkililerin bugün "Yöresel Savunma" ile ilgili verdikleri bilgiler Bedrettin Demirel'in kitabından daha farklı bir içeriğe sahip değil. Orgeneral Demirel "yöresel savunma"yi şöyle tanımlamaktadır:

...Her memleketin en başta ulaşırma şebekesi olmak üzere ekonomik ve lojistik kaynakları en hassas birer harp hedefi haline gelmiştir. Stratejinin barıştaki hazırlık ve faaliyetleri ise özellikle bu hassas hedeflerin giderilmesi gayesine yönelmiştir. Bu iki hassasının evvela barışta ve sonra harbin devamı süresince asgari seviyede tutulması birinci plana alınmıştır.

Atom çağı, stratejik alanda lojistik bakımından kendi kendine yeterli müstakil bölgeleri savunmak, taktik alanda da düşmanı taarruzla, küçük birlik muharebeleri ile bütün bölgenin derinliklerinde parça parça yoketmek doktrinini ortaya atmıştır:

Bu doktrin territorial savunma veya bölge savunmasıdır.

Atom çağı bölge savunması doktrinini ortaya atmakla harp prensiplerinin taktik ve stratejik alanda uygulanmasını kolaylaştırmıştır. Kitle tıhribatları stratejik ve taktik alanda yeni doktrinler doğurmış ve harp prensiplerini daha kolaylıkla uygulamak ih-

tiacı ise modern silahların icad edilmesine yol açmıştır."

Gördüğü gibi "yöresel savunma", lojistik açıdan kendi kendine yeterli olabilecek bağımsız bölgelerin savunulması, böylece düşmanı ulkenin derinliklerinde parça parça yoketmek yaklaşımına dayanmaktadır. Bu, bir yerde Mustafa Kemal'in Sakarya Savaşı sırasında söylediği "Hattı müdafaa yoktur, satılı müdafaa vardır, o satılı bütün vatandır" düşüncesinin yaşama geçirilmesine benzettiği gibi bir başka anlama basketbol oyunundaki "Zone defans" taktiği ile çakışmaktadır.

"Yöresel Savunma" yaklaşımının yaşama geçirilmesine neden bugün gereksinim duyulmuştur? Gördüğü gibi bu doktrin (?) 60'lardan beri üzerinde tartışılan, tezler yazılan, stratejiler üretilen bir düşüncedir. En iyimser bir tahminle yirmi yıllık bir geçmiş vardır. Bu süre içerisinde niçin uygulamaya gelmemiş, bu uygulamanın temel alacağı bir yaşamın hazırlığı yoluna gidilmemiştir. Yetkililerin bu konuda açık olduklarını söyleyemeyiz. Yeni "yöresel savunma" ihtiyacının dayandığı gerekliler, yetkililere söyle özetlenmektedir:

i. "Cephe gerisinin güvenliğini yeterli güçle savunmak için, geride her türlü tecavüz ve hain girişimleri yok edecek zinde kuvvetlere ihtiyaç olacaktır"

ii. Bu güç "geri bölge güvenliğine ilave-ten cepheyi zırlayan ve yarabilen muhafemel düşmana karşı vatan topraklarını karış karış savunma görevi de düşebilir".

Anlaşılmıyor ki bu güç, bölgeyi içten gelen girişimlere karşı, dıştan düşman saldırısına karşı savunma görevini üstlenecektir. Dikkat edilirse bugün yetkililerin öne sürdükleri bu gerekliler Orgeneral Demirel'in kitabında da aynen vardır. Fakat niçin 1988'de yaşama geçirilmek isteniyor sorusuna verilen yanıt ise sadece "demografik" nedenlere dayandırılmıştır. Gerekçeye göre eskiden nüfus artışı az olduğu için çağ içi askerliğini yapmış yurttaşlar silahlı kuvvetlerin seferdeki kadrolarını anacak doldurabiliyorlardı. Oysa şimdi askerliğini yapmış çağ için nüfus, seferi kadroların gereksiniminin çok üstündedir. Böylece "Yöresel Savunma" için gerekli gücü oluşturabileme imkânı ortaya çıkmıştır. Kuşkusuz bu nedenin belli bir gerçeklik poi var, ama yir-

mi yıllık geçikmeyi ve bugünkü anı açıklanan kararı sadece bu gereçeye dayandırmak inandırıcı olamaz.

2/ Bugün Türkiye'de "yöresel savunma" gereksinimi karşılayacak bazı düzenlemeler bulunmaktadır. Bunları söyle sıralayabiliriz:

- 3634 sayılı Milli Müdafaası Kanunu ve Nizamnamesi,

- 4654 sayılı Memleket İçi Düşmana Karşı Silahlı Müdafaası Mükellefiyeti Yasası ve bunun uzantısı olan 3/3169 sayılı yönetmelik gereği oluşturulan avci birlikleri,

- 2495 sayılı özel güvenlik teşkilatlarının kurulmasına olanak sağlayan kanun,

- 2803 sayılı kanun ve buna dayanan yönetmeligin 40. maddesi gereği jandarma birlikleri,

- 2559 sayılı Polis Vazife ve Selahiyetleri Yasası'na göre polis örgütü,

- 7126 sayılı Sivil Savunma Yasası,

- 1402 sayılı yasaşa göre bu doğrultuda alınacak tedbirlerle verilecek görevler.

Bilindiği gibi Güneydoğu illerinde kurulan koruculuk örgütü, yanı köy korucuları bu yasalara dayanarak oluşturulmuş ve bilinen şekilde görev görmektedirler. Bu yasalar jandarma, polis, sivil savunma timleri ve avci birliklerinin "yöresel savunma" gereklileri doğrultusunda görevlendirilmelerine imkân vermektedir. Yapılan açıklamaya göre bunlara "yöresel savunma" birlikleri de katılacaklardır. Yanı diğer yasaların görev verdiği unsurlar görevlerini gene sürdürmeyeceklerdir. Tabii bu konuya ağılılığı yasa tektili getirecektir.

Bu konuda verilen bilgi notu, örgütlenmenin jandarma komutanlığının sorumluluğunda yapılacağını, gücün o bölgeyi savunmakta sorumlu komutanın emir ve komutası altında kullanulacağının açıklamaktadır. Olası bir savaşta "Yöresel Savunma" Birlikleri Genel Kurmay Başkanlığı'nın emir ve direktifleri ne uygun bir şekilde sevk ve idare edilecekle ►►

**Yöresel savunmada
gönüllülük esasının
günde getirilmesi,
endişeleri artırıyor. 1980
öncesi devlete yardımcı
olduklarını söyleyen
güçlerin eylemleri
düşünüldüğünde bu
korkuların yersiz olduğunu
söylediyemeyiz.**

ri de gene bu bilgi notundan anlaşılmaktadır.

Yapılan resmi açıklamaya göre "Bölge savunma unsurları, gerginlik durumu, seferberlik ve savaş halinde bölgeyi savunmaktan sorumlu komutanlığın planlarına uygun olarak kendilerine silahlı kuvvetler tarafından verilen plan görevlerini" yapacaklardır. Görülüğü gibi bu birlikler üç halde görev yapacaklardır: Gerginlik durumu, seferberlik ve savaş. Seferberlik ve savaş nisbeten bir tanım içerisinde açıklansabilecek durumlardır. Fakat "gerginlik durumu"nın açık, anlaşılır, yorumu bağlı olmayan bir tanımı şu anda yoktur, en azından bizler bilmemektedir. Gerginlik durumu, önenin şurumludüğüne göre bu "olağanüstü halin" dışında bir tanımı sahiptir. Çünkü gerek 1982 Anayasası, gerekse ilgili yasalar olağanüstü hali bir yerde tanımış bulunmaktadır.

"Yöresel savunma birlikleri"ne olan gereksinim genelkurmay başkanlığında belirlenecek, göreve çağrıma işlemi ise içişi bakanlığı tarafından yerine getirilecektir. Birliklerin teşkil ve tezhihi Jandarma Genel Komutanlığı tarafından yapılacak, oluşturulan timler yörenin "yöresel savunma komandanlığı" bünyesine girecektir. Bu birlikler belirli zamanlarda eğitime çağrılaraçk savas görevlerine hazırlanacaklardır. "Barıştan itibaren sefer görevi bu birlikle komuta etmek olarak belirlenen gönüllü veya yükümlü tarafından sevk ve idare edilecekler"dir. Göreve çağrılan yükümlülerin eğitim stresince özürük hak-

ları işverenlerce aynen devam ettirilecek, yani ücretli izinli sayılıacaklardır. İşsiz olanlara ise o tarihte yürürlükte olan asgari ücret üzerinden ödeme yapılacaktır. Eğitim, yollar vb. gibi harcamalar bütçeden karşılanacaktır.

Birliklere kullanım dışı bırakılan piyade hafif silahları verecektir. Bunlar piyade tüfek, tabanca, makinalı tabanca, otomatik tüfek, roketatar, el bombası, telsiz telefon, tarihî malzemeleri vb.dir.

Yasamın ongorduğu tedbirler ve verilen yükümlülüklerde aynılık hareket edenler konusunda bazı cezai hükümler de getirilmiştir. Bu konuda daha ağır bir cezayı gerektiren bir fildi yapılmayanlar hakkında 2941 sayılı seferberlik ve savaş hali yasasının 18. maddesi uygulanacaktır. Bu maddede 6 aydan iki yıla kadar hapis ya da elli bin liradan az olmamak şartıyla para cezasını öngormektedir. Eğitim ve tatbikat amacıyla çağrılanlardan yasaaya aynılık hareket edenler üç aydan altı aya kadar hapis cezasıyla hükümlendiriliyorlar. Kendilerine teslim edilen malzemeyi, silah zimmetine gecirenler, kasten tarihî edenler, çalanlar, satanlar ya da gizleyenlere bir yıldan sekiz yıla kadar ağır hapis cezası verilebilcektir. Hafifletici nedenlerle bu ceza bir aydan bir yıla kadar indirilebilir... Barış döneminde belirli sayıda vatandaş dokuz günlük eğitime çağrılabilecektir.

3/ Savunma Bakanlığı'na hazırlanan bilgi notuna göre "yöresel savunma" kavramını geçiren ülkeler şunlardır: Federal Almanya, Fransa, Danimarka, Isra-

il, Romanya, Yugoslavya, Irak, Suriye, Güney Kore, Yunanistan, Bulgaristan, İngiltere, İsviçre, Sovyetler Birliği ve ABD... Bütün bu ülkelerdeki "yöresel savunma" ile ilgili ortak özellikleri de şöyle özetlememiz mümkün dır:

- Yurt savunmasında silahlı kuvvetlerin desetlenmesi kuruluşun temel ilkesidir,

- Sosyalist olmayan ülkelerde gönüllülük temeline oturtulmuştur,

- Genellikle yükümlüler görev yapacakları bölge halkından seçilmektedir,

- Barışta çekirdek personelle kurulup, savaş halinde tam mevcuda çıkarılmaktadır.

Bu saylıklarımızda daha birçok noktayı ekleyebiliriz. Diğer ülkelerdeki uygulamalarda özellikle iki gereksinim ortaya çıkmaktır ve birliklerin oluşturulmasında rol oynamaktadır. Bunalardan birincisi ordu mevcudunu aşağı düzeye turup, savaş halinde ozellikle topyekün savaşta bölgelerin ve yurdun savunmasını sağlamak. Böylece ordunun asker sayısını, dolayısıyla savunma harcamalarını makul bir düzeye de indirmiş olmaktadır. Özellikle Danimarka, İsviçre vb. gibi ülkelerdeki hakim yaklaşım budur. Diğer gereksinimde ise geçmiş savaşın deneyimleri rol oynamaktadır. Yurtları geniş ölçüde ısgale uğramış ülkelerde bölge savunması bir gerilla savaş halini, bir partizanlar savaş halini almaktadır. Bunun için ülke halkından el silah tutanlarının barıştan eğitilmesi düşünülmüştür. Özellikle Sovyetler Birliği'nde deneyim bunun ürünüdür. ABD'de ise iç savaş dışında silahlı kuvvetler genellikle yurt dışında kullanıldığı için, yurdun savunması açısından bu nitelikte bir kuruluş gereksinim doğmuştur. Özellikle ikinci Dünya Savaşı'nda, Japonlar'ın Pearl Harbor'a ani saldırısında benzeri bir saldırısı, hatta denizde sızmaya karşı Kaliforniya kıryı şeridine benzeri gönüllü örgütlenmelere gidilmişdir. Şurası açıkta ki bir topyekün savaşta, bugünkü silahların yapısı ve gücü de gözönünde tutulduğunda bu tarz iç savunma örgütlerine gereksinim duyulacaktır.

4/

Kuramsal olarak gerçekli bir yaklaşım olan "Yöresel Savunma" kavramı doğal bir biçimde Türkiye kamuoyunda bazı endişelerle karşılaşmıştır. Bir kere bu endişelerin daha bir açık hale getirilmesi gerekdir. Son yıllarda demokratik yaşama yönelik saldırılar, ekonomik anlaştırmada dışa bağımlılık, ıktidarın bugüne kadar görülmektedir. Özellikle sınımsız bir yapıda oluşu bu endişelerin kaynağı teşkil etmektedir. İlk akla gelen endişeleri söyle sıralamamız mümkündür.

i- "Yöresel Savunma Birlikleri" kimlerden oluşacaktır. Gönüllülük esasının gündeme getirilmesi, endişeleri bir kat daha artırmıştır. 1980 oncesi devlete yardımcı olduklarını söyleyen güllerin eylemleri düşünüldüğünde bu sakıncaların, korkuların pek de yersiz olduğunu söyleyemeyiz. Halkımız yıllık seferberlik uygulamalarına alışmıştır, çağrılarında bu görevini seve seve yapmaktadır. Ama bu yeni yükümlülük, üstelik belirli nitelikte silahların verilmesini de gerektiren bu yeni savunma birlikleri siviller tarafından kuşkuyla karşılaşmaktadır. Gönüllülük esasının olmadan bir an için varsayıksa bile, yükümlülerin nasıl seçileceğini, barışta çekirdek kadro-

nun ne nitelikteki kişilerden kurulacağına belirsizliği, kuşkuların temelini meydana getirmektedir.

ii- Birliklere yörelerde kimler komanda edecektir. Bilgi notundan anlaşıldığına göre bu kişi barış döneminde belirlenecek ve belirli bir emir-kumanda zincirine bağlı olarak görevini yapacaktır. Nasıl belirlenecektir, yetkileri ne olacaktır? Bu soruların açık bir yanıt şu andaki bilgilerimizde bulamamaktayız. Bu kişinin ve emrinde çekirdek birliğin yerel mülki amirlerle, seçilmiş birimlerle ilişkilerini kim düzenleyecektir. Özellikle Güneydoğu yöresindeki koruculuk uygulamaları, hatta halkın bir anlamda silahlandırılmışının yapıcısı olmaktan çok yükseli etkileri olduğunu örneklerle billyoruz. Bir yotede, çekirdek kadronun, nasıl ve hangi kriterlere göre seçildiği belli olmayan bir komandan emrinde görev yapmanın silahsız kişilere yönelik dolaylı bir baskı aracı haline gelmesini ne önlüyor?

iii- Hazırlanacak yönetmelikler, yasalar bu birliklerde disiplini, görev dışında bir amaca yönelik kullanılmamayı sağlayabilecek midir? Bunun denetimi nasıl gerçekleştirilecektir? Bu kuşkuları giderecek bir açıklama henüz yapılmamıştır. Bu, bir yerde birlikler barışta kim karşı kullanılabilenin sorusunu gündeme getirmektedir. Özellikle daha önceki açıklamamızda yer alan "Gerilim Hali" kavramının açıklanması bu sorunun önemini daha da artırmaktadır. Nedir gerilim hali? Olağanüstü hal olmadığı belli. Bir biçimde olağanüstü durumu hazırlayan gerilim şeklinde açıklanabilirse de, bu gerilimin varlığı nasıl tesbit edilecek gibi bir başka soru akla gelebilecektir. Örneğin hızla artan yaşam pahalığının bireyler ve toplumun alt gelir grupları, işçi ve emekçi kazanları üzerinde bir gerilim yaratığı açıktır. Bu da söz konusu birliklerin kullanılması için bir neden olabilecek midir? Kime karşı kullanılacak sorusunu kendisinden kimi koruyaarak sorusunu da gündeme getirebilecektir.

Son yıllarda Ziverbey Kökü eylemlerinden, açık olarak sergilennmeyecek bir dizi faaliyetlere kadar, ordu içerisinde bir bölümün bağımsız hareket etme eğiliminde olduğunu göstermiştir. Yeni kurulacak ve bir çok haklı nedene dayanan "Yöresel Savunma Birlikleri"nin de amaçları dışında kullanılabilecekleri kuşkusunu gidermek sanırım büyük ölçüde yetkililere düşecektir. Bu yapılmazsa olay üzerindeki kuşkular derinleşecek ve savunmamız açısından bazı yaraların açılmasına da neden olabilecektir. Oysa bu kavram ve oluşum, Batı ülkelere olduğu gibi Türkiye'nin savunma harcamalarında kısıtlı yapısına, asker mevcudunu azaltmasına, gençliğünü üretenken alanlardaki kullanıbilmesine de olanak verebilecek bir yaklaşımındır...

5/

"Yöresel Savunma" ne değildir, ne ofsaydır, neye benzememelidir? Kendimize sordugumuz bu soruların yanıtlarını ararken yakın tarihimizden örneklerle de düşüncelerimizden daha bir açık kılma çalışacağız.

İkinci Dünya Savaşı'nda cephe gerisindeki bir dizi hizmeti görmesi için yaşılardan oluşan birlikler kurulmuştur. Amimsadığım kadaşıyla Türkiye'de pasif koruma grupları vardı. Hemen her mahallede oluşturulmuş bu tim-

ler özellikle hava hücümlarında insanların en yakın sığınğa girmelerini, paniğe kapılmasına, hava hücümunda yıkılan yerlerin enkazını kaldırmayı sağlamakla yükümlüydu-ler. Bu birliklerin en fedakârca çalışanları İngiltere'deydi. İngiltere Savaşçı diye adlandırılan yoğun hava hıccumları sırasında bu birlikler cansız perancak yaptırmışlar, yiğinla kayıp vermişlerdir. İngiltere'de bu birliklere dedeler orduyu denmektedir. "Yöresel Savunma Birlikleri"nin görevleri içerisinde dedeler ordusunun yaptığı işler girmekle beraber, yükümlülük alanları daha genişir. Pasif korunma otesinde bölgelerini aktif olarak savunacaklar, işgal durumunda ise direniş örgütü gibi savasacaklardır. Özette "Yöresel Savunma Birlikleri" bir dedeler ordusu değildir. Askerlik çağında içerisindeki eğitilmiş, arkadaşlığını yapmış birlikler.

"Yöresel Savunma Birlikleri"ne verilen bir temel görev de, bölgenin düşman işgal altına düşmesi halinde gayri nizami savaş kuramına uygun direnişin örgütlenmesi ve yaşama geçirilmesidir. İşgale uğrayan yurttarım insanlar, belli bir yerden emir almadan, kendiliğinden oluşturdukları direniş örgütleriyle savunmakta, düşmamış her fırsat tâciz edecek yolları arayıp bulmaktadır. Bunun en güzel örneğini Yunanlıların 15 Mayıs 1919'da da İzmir'i işgal etmeleri ve Ege Bölgesi içlerine yürütümleri sırasında halkın, yurtseverlerin oluşturduğu direniş örgütleri, yani Kuvayi Millîye'dir. Kuvayi Millîye, Ethem'in Meclis hükümetinin kuruluş aşamasında büyük yararları görülen Kuvayi Seyare'si, halkın kendiliğinden, gönüllü olarak meydana getirdikleri yöre savunmasını sağlayan, düşmamışları hareketini güçlestirecek aygıtlardır. İkinci Dünya Savaşı sırasında Fransa'da, Sovyetler Birliği'nde, işgal altındaki diğer ülkelerde örneğin Yunanistan ve Yugoslavya'da Naziler'e karşı örgütlenen ve başarıyla savaşan direniş örgütleri, partizan çeteleri de genel bir yaklaşımın başka ve yakın dönemdeki örnekleridir. Bütün bu direnişler kendiliğinden halkın maliyla, canıyla katıldıkları birliklerdir. Barış zamanında bunların örgütlenmesinde çekirdek rolünü oynayacak on hazırlıklar yapılmamıştır.

Kuvayi Millîye'den söz edilmişken, gayri nizami savaş kurallarına uygun örgütlenen, fakat iktidarda bulunan, emperyalizmin kuklası hükümetin, bölgelerini savunmak ve millî mücadeleyi örgütlemeye çalışanları cezalandırmak amacıyla kurduğu bir başka birlik, Kuvayi Inzibatiyeden söz etmemiz doğru olacaktır. Kuvayi Millîye ve İkinci Dünya Savaşı'nda kurulan direniş örgütleri, emperyalizme karşı, bağımsızlık, özgürlük için, ulusun kendi kaderini tayin hakkını belirlemek için, kurtuluş için, amacına yönelik birliklerdir. Oysa kuvayi inzibatiye bu amaçların tam aksı doğrultuda çaba harcayan, doğmaka olan özgürlük ve bağımsızlık tohumlarını öldürmeyi hedefleyen bir örgütür. Kuruluş kaynağım işbirlikçi hukümetten alır.

"Yöresel Savunma Birlikleri" çağın savunma gereklerine uygun olarak kurulmak istenirken, bunların geleceğin 'kuvayi inzibatiye'si olma yollarının bütünüyle tıkanması gerekecektir. Bütün siyasal örgütlerimizin, aydınlarımızın demokrasije gönüllü vermiş olan halkın üzerinde dikkate durması gereken budur...

SÖZÜM SANADIR

İnsan hayat içindir

Cezaevleri kaynıyor. İnsanın yaşamak azlığı, insanı insanlık çarmak kararı çatışıyor.

Çatışmanın özü bu.

Tek tip giysi, sevk zinciri, infaz yakmaları, dayak ve işkence, sağlık sorunları, yayın kısıtlamaları, keyfi sevdeler, radyo-teyip-daklıyo yasakları bu çatışmanın düşümleri.

Cezaevleri kaynıyor.

Gende sekiz yıl, ilerde süresi bilinmeyen yıllar. İnsanın yaşamak azlığı ayaklanıyor.

Sekiz yıl sonra açılan davalar. Sekiz yıl sonra... Önümüzde bir kitap var. "Belgelerle İnsan Hakları". Muzaffer Sencer, uluslararası belgeleri toplamış. Kaç gündür okuyorum. Birleşmiş Milletler belgeleri, Avrupa belgeleri. İnsanlığı insanlık yapan belgeler.

Bir maddeyi okuyorum: "Kendisine bir suç yüklenen herkes, yasaya göre suçlu olduğunu kanıtlanana kadar suçsuz sayılma hakkına sahiptir."

Birleşmiş Milletler'in "Kişisel ve Siyaset Hakları Uluslararası Sözleşmesi", madde 14, paragraf 2.

Bu madde ülkemde geçersiz.

Ülkemde maddenin doğrusu söyle: "Kendisine bir suç yüklenen herkes, tutuklanıncaya kadar suçsuz sayılma hakkına -belki de- sahiptir."

Bunları yaşadım ve yazıyorum. Varsayımlan akartıyorum.

38 ay tutuklu olarak yattım. 38 ay suçu olarak yaşıtlıdım. Cezaevinde.

Üç yıl, beş yıl, sekiz yıl, oniki yıl sayılır ve sözçükler değildir.

Bunlar, bütün bunlar, insanın yaşamak için savasmasıdır.

Sizi diri cehenneme gömerler ve siz bu cehennemde diri diri gömülümemek için savaşırınız.

İnsan olmak savaşında her şey yoğun simgeler olur. Her şey, kendisinden başka bir şey olur. Her şey, artık bir metafordur.

Giysi 'kişilik'tir, sevk zinciri 'kölelik'tir, infaz yakmaları 'İşkencedir', dayak 'parçalanmaktır', her sorun 'insanın elinden alınan hayatı'.

'Dışarda' bunları anlamak böyle güçtür ki.

Siz, dışardasınızdır. Sabah olur kalkarsınız, hava yaya bakarsınız, şemsiye alıp almamaya karar vermeniz gerekdir, çıkışınız, gazetenizi alırsınız, başlıklara bakarsınız, vapura binersiniz, her zamanki yerinize oturursunuz, vapur yanaşır, inersiniz, vitrinler, insanlar, sıcak börek kokuları yanınızdan gezer. Yeni bir gün başlamıştır.

'İçerde' her şey, kendisinden başka bir şemdir. Şemsiye, gereksiz ve gülünç bir eşyadır.

Gazete, ekmeğten öncedir.

Vapur, Roberson'un kurtuluşu kadar uzak bir özlemdir.

Vitrinler saydam camlardır.

Sıcak börek kokuları acaba nedir?

'Dışardaki' düşünür: 'Nedir bu tek tip davası?'

Giyseler ne olur? Bunun için ölmeye değer mi?

"Dışardaki" bilmez ki, "tek tip giysi" artık giysi falan değildir, insanın insan olma davasıdır.

Gün gelir, böyle olur. Basit bir giysi, "insan olma kavası"nın bir yarbağı olur çıkar.

Anlaşılması gereken bu.

Adalet Bakanı'nın açıklamasını okudum. Cezaevi giysilerinin rengi, kumaşı, modeli değişecekmiş. Bunlar değişecektir ve tek tip giysi sürecekmiş.

Aci acı güllümsedim.

Bu mücadelede cezaevi giysilerinin "modaya uygunluğu" için verilmiyor.

Bu mücadelede insan olma mücadelesidir.

Bunu anıllarından gelmek, 'cəhennemde diri diri gömülümemek için savaşan insan'la inatlaşmaktadır.

Kendini yakan ana, ölüm orucundaki gençler, yavaş yavaş ayaklanan kamuoyu bu gerçekin insanlardır.

Ya cezaevi giysisinin modacıları?

Ne çok şey için utanmak gerekiyor.

BİRLİK İÇİN NE DEDİLER?

Soruşturmamıza gelen yanıtları bu ay son olarak yayınlamayı düşünmüştük. Ancak geçen yazıların hacmi bu ayı da aştı. Ocak 1989'da son yanıtlar yayımlanacaktır.

**İlhami Soysal:
Yerinde ama
yetersiz bir adım!**

► TBKP (TİP - TKP) ile TSİP'in başlatıkları birleşme çalışmalarını Marksist solun birliği açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?

"TBKP (TİP-TKP) ile TSİP'in başlattıkları birleşme çalışmaları Marksist solun birliği açısından nasıl değerlendiriyorsunuz? Birçimindeki sorunuz bence beraberinde bir bölünme getiriyor: Marksist olan sol, Marksist olmayan sol... İş bu kadarla da kalmıyor. Sorunuzda, kaynağında Marksizm olan solun sadece TİP, TKP ve TSİP'den ibaret olduğu gibi bir anlam da çıkıyor. Sorunuz yeni bir soru getiriyor: Ülkemizde ikisi birleşmiş, biri de birleşme yolunda olan bu üç ya da iki görüşün dışında kendisini Marksist sayan solcular ne olacak? Bunlar otomatikman dışlanacak mı?

Ben "Marksist sol" yerine "sosyalist hare-

**Yasal partinin kurulması
yürürlükteki yasalara
uyacak bir örgütlenmeyi
gündeme getirir; bu da
demokrasiyi...**

noktada da galiba solun doğasından gelen bir durum. Dış dünyayı bir yana koyp Türkiye'ye Türkiye'deki sosyalist solun tarihine bakıyorum. Taaa işin başından bu yana hep bir iki başlık, ikiye bölünmüşlülük var. Ben 1946'daki ayrı ayrı iki sosyalist parti kurulmasının bir rastlantı ya da kırıcıların kişisel çekismelerinin sonucu diye algılayamıyorum. Hatta daha önceki, ilk TBMM döneminde kurulan ve birbirlerinden nüanslarla ayrılan biri Meclis içinde öteki dışardaki iki partiyi de koşullar öyle gerektiği için ortaya çıkmış iki kuruluş olarak sayıyorum. TKP içindeki daha sonraki tasfiyelerde de ben hep iki başlığı, daha doğrusu iki ayrı görüşün varlığını görürlüm. Sosyalizm durmadan gelişen ve kendini yenileyen bir kuram. Bütün artık iki de değil, üç-beş türlü sosyalist hareket var. Bunlardan bir tekini yeğleyip geri kalanlarını tukaka ilan etmekle bir yere varılabileceğini sanmıyorum. Farklılıkların birlikteliğini sağlamak gerekligine inanyorum. Bunu içindir ki atılmakta olan adımları yerinde ama veterisiz buluyorum.

► Söz konusu partiler "yasallaşma ve yasal parti sorununda en geniş Marksist çevreler tarafından yürütülecek çalışmanın desteklenmesi"ni ifade ediyorlar. Yasallaşma ve yasal parti konularını sosyalist solun birliği açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?

Yasallaşma ve yasal parti sorununa gelin-
ce. Bunları da birbirinden ayırmak gerek sa-
nırım. Yasal olmayan bir partinin yasallaşma-
sı, yasallığa engel olan ve yürürlükte bulunan
yasanın ve hukuk kurallarının değiştirilme-
si ya da ortadan kaldırılmasına yönelik çah-
malar gerektirir. Bu bir çalışma iştir, bir za-
man iştir. Ülke koşullarının uygunluğu so-
runudur.

Yasal partiye gelince: Böyle bir partinin kurulması, yürürlükteki yasalara uyacak bir örgütlenmeyi gündeme getirir; bu da demokrasi... Türkiye'de demokrasi tam ve kamil anlamda işlerlik kazanırsa, sosyalist bir parti kurmanın zorluğu ortadan kalkar. Bu da ülkemiz sosyalistlerine herşeyden önce eksiksiz bir demokrasi kurulabilmesi kavgasını verme görevini getirir. Bu kavga verilip başarı kazanırsa, yasallaşma da kendiliğinden gerçekleşir.

► Solun mümkün olań geniş kesimini ku-
caklayacak bir partinin hem birliği sağla-
bilmesi hem de ülkemizin siyaset yaşamında
etkili bir rol oynayarak güçler dengesinde
emekçiler iehine değişiklik yaratılabilmesi için
hangi programatik hedefler, hangi temel po-
litikalar hedeflenmelidir?

Bence açık seçik demokratik kurallar çerçevesinde sosyalist bir toplumsal düzene kavuşmanın birinci koşulu, demokratik bir düzene kavuşma kavgasından geçer. Elbette ki bağımsızlık, özgürlük, barış bir partinin programında yer almalı, bunların da kavgası verilmelidir. Ama en başta demokrasi ve buna bağlı olarak çağdaş bir hukuk düzeni, insan haklarına sahip ve seitlik sadakatnameyi.

Sol önce kendi arasında ateşkes ilan etmeli, fraksiyonculuk, tekkecilik, kariyerizm anlayışlarından vazgeçmeli, kendi görüs çizgisinin dışındaki görüşlere de saygı olmaya kabullenmelidir. Bu, birliliktein ve mümkün olan geniş kesimin vazgeçilmemesi gereken dayanışmasının bir ilk adımı olmalıdır. Sanırımları yarın son sorunuz için de secereli bir yanıttır. ■

girişim ve eylem. Aynı kuramsal çizgideki insanların farklı örgütlenmede katı ırarci olmalarının altında -ne denli haklı görünüm içinde olursa olsun- kişisel nedenler yatar inancındayım. Legal Marksist bir partiyi demokrasının en temel ve en gerekli koşulu olarak görüyorum. Legal Marksist bir partinin yasal gibi görünen baskılardan nedenlerle yasaklanmış olmasını demokrasiyle bağdaştırmak mümkün değildir. Böyle bir yazımı kaleme alırken bile kırk kez düşünüyorum olmam ülkemizde fikrin ne denli özgür olduğunu göstereceğim.

Kanımcı birleşme ve yasallaşmanın içtenlikli mücadele ve çabalarının verildiği şu günlerde iki temel tavır sergilenmektedir: Açıkça ve net olarak legal Marksist bir partinin yasallaşmasına çaba harcayanlar, katkı verenler, gönüllü ve destek verenler ve girişimlerin karşılığında olanlar. Karşısında olma; çok geniş bir yelpaze. Bir ucunda anti-komünizmin bağnaz, katı, düşmanca tutumu, öte yanda "onlar Marksist de biz değil miyiz yanı" savunması ve suçlaması. Yani Marksizmin tek olmadığı savunması ve bu arada hafifçe "ama onlar da Sovyet yanlısı" göz kırpması.

İçinde bulunduğuımız şu günlerde öyle bir
dar geçmişten geçmekteyiz ki; bu geçmişte yoğun
bir demokrasi mücadelesi veriliyor. Birliğin,
beraberliğin, omuz verişin, desteğin, en azından
acımasız eleştirilerin saklı tutulmasını
gerekli olduğu bir dönemden geçiyoruz. Eles-
titirinin yıkıcı ve saldırgan olmamasına ola-
ğanüstü dikkat etmeliyiz. "Ben onlardan de-
ğilim" i ilanen ve İmaen sergileyip "aklańma"
mertebesini ermek gibi bir yolun demokra-
sinin yerleşmesine katkıksı olamayacağı gibi
kötü de olabileceğini düşündürmeliyiz.

Marksist yelpazenin belirlenmesinin ertelenmesinde mahzur görmüyorum ve hatta gereklilik var diyorum. Eleştirel tavır ve düşünelerimizi, duygularımızı, zor da olsa, bastırmanın, geçmişteki ve günümüzdeki yanlışlarından hesap sormanın ertelemesini demokrasi mücadeleinin koşulu sayıyorum. Bu güne gelinmede çok acılar çekildi ve çekilmeye. Komünist partisinin kuruluş kurulmama sorununun açıkça tartışılm olması bile demokrasının yeşermesi açısından kazançtır diye düşünüyorum. İşte tam bu noktada el verme gereklidir diyorum. Böyle bir tavrı konformizm ya da bağımsız ve özgür tutum göstermemeli gösteren anlayışı özel buluyorum.

Yani özetle şunu demek istiyorum: Evet Marksizm kimse- nin tekelinde değildir. Ancak burjuva Marksizmi ile sosyalist Marksizmin çizgi ve boyutlarının belirmesi zaman ve etkinlik içinde olacaktır. Bugün birleşme ve yasallaşma mücadelesi, onaylasak da onaylamasa- da, bizim disimizde gelişe de, bir olgu- dur, dayatma değildir. Ben bu olayı demokrasının gerçekleşme, yererine ve boy atamasi- nn bir kilometre taşı olarak görüyorum ve aceleci davranışmaksızın, sabırla destek verilmesi gerekir diyorum.

Ataman Tangör: Birleşme ve yasallaşma, kilometre taşı!

TKP ve TİP'in birleşmesi ve TSİP'in bu birleşmeye katılması kanımcı aslında çok önceden yapılması gereken gecikmiş ve doğru bir

Ziya Yılmaz: Yasal sosyalist parti solun birliği açısından olumlu

Sorularınızı yanıtlamaya geçmeden önce iki noktaya açıklık getirmek istiyorum. Birinci, Marksist solun birliği konusunun neden bugün bu denli yakıcı duruma geldiğine yanıt aramak, buna bağlı olarak da birlük konusunun gündemin başına konulmasının gereklilerini araştırmak gerektidir. İçinde bulunduğumuz koşullarda 'birlik' ya da bence daha uygun olan deyimle, işçi sınıfının politik öncüsünün birlikte biçimlendirilmesi konusunun gündeme gelmesinin temelinde, Ülkemizde henüz sosyalist hareketle işçi sınıfı hareketinin tek bir kanalda akmalarının sağlanamamış olması, başka bir deyişle, işçi sınıfının sosyalist harekete damgasını vuramamış olması yatıyor. Bu yönde kimi olumlu adımlar atılıp önemli mesafeler kazanılmış değil, ancak 12 Eylül darbesinden sonra bu gelişme kesintiye uğramış, gerilemiştir. 1980 darbesine karşı aktif bir direniş gösteremeyen işçi sınıfının politik örgütleri, darbeyi izleyen süreçte, ideolojik, politik, örgütsel düzeyde ereyzona uğradı. 1980 darbesiyle ülkede kurulan rejimin niteliği, buna karşı yürütülecek mücadelenin taktikleri ve bu dönemde uyan örgütlenme sorunları, bu örgütler tarafından gerektiği biçimde çözümlendiği söyleyenemez. 12 Eylül rejiminin işçi sınıfı örgütlerinin yapılmasına yöneliksiyle, bu örgütler derin yaralar aldılar. Bir yanında cezaevlerine doldurulmuş kadrolar, diğer yanında örgütisel bağı ve işleyişten kopuk tek tek insanlar ya da çevreler ve nihayet büyük bir göçmen topluluğu. Böyle bir durumda birlik sorunu hâkî olarak gündemin başına gecti.

İkinci nokta da bence sorularla ilgili bir netleştirme yapmak gereğidir. Birinci soruda Marksist solun birliğinden, ikinci soruda sosyalist solun birliğinden, üçüncü soruda da en geniş sol kesimlerin birliğinden söz ediliyor. Bu üç ayrı kavramı nasıl anlamak gerekiyor. Gerçekten sorularda üç ayrı düzeye birlik mi söz konusu edilmektedir? Kavramların rastgele kullanılmadığını inandığım için, yanıtlanmadı tümüne kapsayacak biçimde, her düzeye birliğin temeli olacağı düşüncesiyle de komünistlerin birliği sorumunu daha ağırlıklı ele alacağım.

► TBKP (TİP - TKP) ile TSİP'in başlatıkları birleşme çalışmaları Marksist solun birliği açısından nasıl değerlendiriliyor?

Soldaki birlik girişimini Marksist solun birliği açısından değerlendirmek için bu girişime yaratılmak istenen örgütlenmenin Leninçi yani tipten parti anlayışına ne denli uydugu, bu örgütlenmenin ideolojik-politik temeline bakmak gereklidir. TBKP'yle başlatılan birlik sürecine de bu temelde bakmak gereklidir. TSİP'in TBKP programı konusunda görüşlerini henüz saklı tutmasına rağmen, başlatılan bu sürecin uzağında durmayacağı kanısındayım.

Birliğin TBKP merkezinde oluşturulması temel ahırdında olayı, özellikle TBKP olayını ayrı olarak ele almak gereklidir. Bu partilerin (TKP ve TIP) 1980 darbesinin ve ugurlanın yenilginin ardından hangi süreçlerden geçerek bu birliğe vardıklarını görmememzlikten gelmemeyiz. Bence, bu birliğin 1970'li yılların sonlarından beri gündemde olup bu sürecin doğal sonucu olduğunu söylemek pek gerçekçi olmaz. 1970'li yılların sonrasında toplumsal pratığın ve bununla bağlı olarak işçi sınıfının politik örgütlerinin niceliksel gelişmelerinin gündeme getirdiği yeni bir niteliksel sıçrayış gereksimini sorunu, 1980 darbesinden sonra tam ters yöndeki gelişmelerle bütünlük ve birbirini izleyen tek bir süreç olarak ele almak mümkün değildir. 1980 sonrasında, alınan tüm darbelere karşın işçi sınıfının politik örgütlenme gelenegi bir nitelik olarak varlığını sürdürmüştür. Ancak 1980 öncesinden farklı olarak, işçi ve demokrasi hareketinin gerilediği bir dönemde niceliksel olarak zayıflayıp gereklî örgütsel işleyişe sahip olmadılarından güçlüklerle karşılaşmıştır. Bu anlamda, içinde bulunduğuımız ugrakta TBKP olayı: toplumsal pratığın, işçi hareketinin ve tek tek bu partilerin niceliksel gelişmelerinin sonucunda ortaya çıkan niteliksel bir sırçrama olarak değerlendirilemez. "Birlik ve yasallaşma" süreci, bu iki partinin, eski örgütel yapılarını yeniden toparlayıp harekete geçirmek sürecinde her iki partinin merkez komiteleri tarafından, adeta bu sürecin kaldırıcı olarak özneli bir biçimde gündeme getirilmiştir. Ülkemizde, Marksist solun birliği, TBKP'de birlik öncülüğünü taşıyırsa, TBKP bu birliğin oluşmasında nasıl katkıda bulunacağına göreceğiz. Ancak simdiden söylemeyecek bir şevar, TBKP programı beklenildiği ölçüde kadroları sarmakta, bir eylem kılavuzu olarak toplumsal pratige yön vermemektedir.

Ben, Marksist solun birliğini, özünde sosyalist hareketin işçi hareketi kaynaşmasını yarattığı bir süreç olacagına, bu süreçte yoğun bir ideolojik mücadele ile, işçi sınıfı içinde inarçı bir örgütlenme çabasının en önemli etkenleri oluşturacaklarına inanıyorum. Bu süreci olanaklı olduğu ölçüde kısıtlılmak için de, bugün işçi partisinin niteliği, bu partinin tükede izlemesi gereken ideolojik-politik hattı konusunda, bu mücadelede yer alanlar ve alacaklar olanlar arasında tartışmaların yapılması gereklidir. Ancak toplumsal hareket, sosyalistlerin tartışıp ortak platform oluşturmalarını beklemiyor. Her politik yoğunluk yapabildiğince toplumsal muhalefete devrimci bir yön vermeye, işçi sınıfını hızla örgütlemeye çalışıyor. Bunu da kendi anlayışı ve hedefleri doğrultusunda yapıyor. Bu haklı ve doğru tutum, ancak politik birliği odaklı olan eylem birliği politikasıyla bütünlendirdiğinde işçi sınıfının politik hareketinin yeniden biçimlendirilmesini çabuklaştıracaktır. Bu eylem birliğine, önceden sınırlar konulmalı, hegemonyacı olum sağlamalı, katılımların bağımsızlığına saygı gösterilirken, ortak kararlar uygulanması sağlanmalıdır. Kısacası tarihsel koşulların öntümze koyduğu birlik sorununu slogan düzeyinden gerçeklik katına çıkarmak istiyorsak, her dönemde temel görevimiz olan işçi sınıfının örgütlenmesini sürdürürken bireleşebilecek güçleri sınırlamadan

eylem birliği politikasına ağırlık verilmeli ve bu arada ideolojik mücadeleyi canlandırmamızı.

► Söz konusu partiler "yasallaşma ve yasal parti sorununda en geniş Marksist çevreler tarafından yürütülecek çalışmanın desteklenmesi" ni ifade ediyorlar. Yasallaşma ve yasal parti konularını sosyalist solun birliği açısından nasıl değerlendirdiğiniz?

Yasallaşma ve yasal parti konusuna gelince, bu konuda iki ayrı yaklaşımı birbirine karıştırmamak gereklidir. Birinci, işçi sınıfı partisinin temel niteliklerini ve kalıcılığını koruyarak yasalı kazanması; ikinci ise işçi sınıfı hareketinin yasal olanaklardan azami ölçüde yararlanmak amacıyla tükede geçerli yasal çerçeveye az çok uygun yasal bir sosyalist parti örgütlenmesi. Her iki anlayışın somut dışa vurma biçimlerinin çok farklı olacağı, daha doğrusu olması gereği açıklıktır. Birinci, toplumsal muhalefetin ve işçi hareketinin yükselişine paralel olarak öncelikle sınıfının, emekçilerin içinde ve buna dayalı olarak da topluma yasallaşmayı öngörür. İşçi sınıfı partisinin ana görevi, işçi sınıfının öncü kesimlerini ve diğer emekçileri işçi sınıfı partisinin programı çerçevesinde örgütlemektir. Sınıf savaşının gelişmesi, daha geniş yığınların partiye katılma ozlem ve iradelerindeki yükseliş, onun yasallaşmasının önkosulu yaratır. Yani bu anlamda yasallaşma, işçi sınıfı hareketinin gelişmişlik düzeyine doğrudan bağlıdır. Emekçiler içinde yasalı kazanmadan hukuki yasalı kalıcı değildir. Emekçiler arasında yasalı kazanmadan hukuki yasallığı zorlamak, yeni bir nitelikte legalite kazanmak değil, legalizme saplanmak olur. Doğal olarak da işçi sınıfının politik öncüsünün her koşulda mücadele etme yeteneğini felce uğratır. Ülkemizde işçi sınıfı hareketinin gelişmişlik düzeyi ve örgütlenme legaliteyi kazanmaktan çok uzak olduğu sanırım genel kabul görür bir gerçekiktir. Bu durum alanları yasallığı zorlamak, geriye çevrilmez bir biçimde yasal olarak örgütlenmiş bir partinin varlığını kazandırmaz. Ülke içinde hareketin durumunu bir yana atıp yalnızca dünyadaki yeni gelişmeler ve değişimlerin etkisine, dolayısıyla rejimin dış ve iç çelişkilerine dayalı olarak yasallaşmayı zorlamak, rejimin hukuki sınırlarına hapsolmak demektir.

Ülke içinde hareketin durumunu bir yana atıp yalnızca dünyadaki yeni gelişmelerin etkisine, dolayısıyla rejimin dış ve iç çelişkilerine dayalı olarak yasallaşmayı zorlamak, rejimin hukuki sınırlarına hapsolmak demektir.

Yasal parti kurmak ise, bu konuda azısanmayacak bir deney birikimi vardır. Legal olanaklardan azami ölçüde yararlanmak için mevcut yasalar çerçevesinde ve bu yasaları az çok zorlayarak legal bir sosyalist örgütlenmeyi sağlamak işçi sınıfı hareketinin düzeyini yükseltmesine katkıda bulunabilir. Yasal olanaklardan yararlanmak işçi sınıfının her zaman gündemindedir. Bu anlaşımda yasal bir partinin kurulması, bunun hangi somut biçimde birleşmesi ve nasıl bir programa ve işe sahip olması tartışmalıdır. Yasal parti konusunda yapılacak böylesi tartışmalar ve bu yönde atılacak somit adımlar, aynı zamanda komünistlerin birliği, işçi sınıfı parti-

sinin örgütsel ilkeleri ve ülkemiz somutunda bu partinin programının oluşturulması, yönündeki çalışmalarla da ivme kazandırılacaktır. Bu çalışma içinde her siyasi yoğunluğun örgütsel ve politik görüşleri daha net olarak ortaya çıkacaktır. Bu anlamba yasal bir sosyalist partimiz Türkiye'de sosyalist solun birliği açısından olumlu değerlendirilmesi gereklüğine inanıyorum.

► **Solun mümkün olan geniş kesimini kucağılayacak bir partinin hem birliği sağlayabilmesi hem de ülkemizin siyasal yaşamında etkili bir yol oynayarak güçler dengesinde emekçiler lehine değişiklik yaratılabilmesi için hangi programatik hedefler, hangi temel politikalar benimsenmelidir?**

Bu soruda sözü edilen solun en geniş kesimlerini kucağılayacak partinin gerçek anlamda bir parti değil, sol güçlerin bir bloğu olarak görülmesi gerekiyor. Sosyal farklılaşmanın bu derece derinliği ülkemizde böylesi

bir parti kurulamaz. Burada, adına ne denirse densin bir cephe anlayışı söz konusudur. Bu birliğin nasıl bir biçim alacağını şimdiden söylemek yerziz olduğu gibi mümkün ve değildir. Ancak böylesi bir birliğin de varlık nedeni iktidarları hedeflemesi olacaktır. Bunu hedeflemeyen hiçbir siyasi kuruluşun varlık nedeni yoktur. Dolayısıyla böylesi bir birliğin de görevi "siyasal yaşamda etkili bir rol oynayarak güçler dengesinde emekçiler lehine değişiklikler yaratılabilmesi" ile sınırlanamaz. İktidarları hedeflemelidir. İktidarları hedeflemek soyut bir kavram değildir. Bu halen iktidarda olan sınıfı, zümreyi ya da ittifaki iktidardan indirmek için mücadele etmek demektir. Böyle olunca, iktidardan indirilmesi gerekenin niteliği ve kurulacak yeni iktidarı yapmak istediği şeyler bu siyasi oluşumun programatik hedeflerini belirler.

Bugün ülkemizde emperyalizmle bağımsız tekellerin ve finans devlerinin iktidarda olduğu, bu erkin işçi sınıfı ve emekçi halkımız üzerindeki sömürge ve baskısını, Kurtuluş üzerindeki yoğun baskı ve sömürgeyle birleştirildiği sanırmam en geniş sol güçler tarafından kabul ediliyor. O zaman programatik hedefler kendiliğinden ortaya çıkıyor; Kurulacak yeni iktidar anti-emperyalist, anti-tekel (ya da anti-oligarsık) ve anti-şovenist olmak durumundadır. Gündümüzde barış konusu da programatik bir hedef halindedir. Sanırım ülkemizdeki en geniş sol güçlerin böylesi bir program etrafında birleşileceklerini söylemek gerçekçi de olacaktır. Bu birliğin temel politikasına gelince, politika belli bir somut duruma, belli bir sınıf güçleri oranına bağlıdır. Böylesi bir birlik henüz kurulmuş olmadıkça göre bu konuda somut bir şey önelemek yersiz olacaktır. Bu politika kurulacak birliğin oluşumu sürecinde ortaklaşa saptanacaktır. Bu konuda ancak belirli ilkelerden söz edilebilir.

Birinci olarak, bu birlik, yoğun eylemlerini, yoğun çalışmalarını, yoğun mücadeleyi benimselidir. Güçler dengesi, ancak yoğunların kararlı eylemleriyle değişikliğe uğratılabilir. İkinci olarak, yoğunların, değişik güçlerin rejime karşı çıkışlarını desteklemeli, bu karşı çıkışlarda ön saflarda yer alarak yoğunları yolu-

netme yeteneği kazanmalı ve onlara kendisini bu savaşılara yön verebilecek tek gücünü gösteremelidir. Üçüncü olarak, çeşitliliklerin ekonomik, demokratik ulusal hakları için verdikleri savasları tek bir kanala akıtmayı hedeflemelidir. Tüm bu karşı çıkışlara ortak bir hedef gösterilmelidir. Bu hedef de iktidardır. Ajitasyon ve propagandada, savaşım alanlarında ulaşabildiği yoğunlara onların gündelik savaşlarının ancak iktidar hedefine yöneldiğinde kaçı sonucular elde edilebileceğini açıkça ve israrlı bir biçimde anlatmalıdır. Yınlıkların kendi deneyimleriyle bu gerçeği kavramalarını kabul ettirmelidir. Dördüncü olarak, bu birlik barış savaşının da temel bir politika olarak ele alınmalıdır. Dünya çapında emperyalizme ve militarizme, silahlanmaya karşı verilen savaşına katılmam, barış ve silahsızlanma yönündeki her girişimi desteklemeli ve barış savaşımı, savaşa ve silahlanmaya karşı verilen savaşla ekonomik haklar için verilen savaşının birini kuralmalıdır. Bu aynı zamanda ve esas olarak barış savaşımı somut ve iktidara yönelik bir içerik kazandırmaktır. Barış duşmanları, aynı zamanda iktidarda olan emperyalist güçler, onların yerli bağlılığı tekeller, oligarsıdır. Beşinci olarak, bu birlik, iç işleyişinde demokratik olmalıdır, her türlerin görüşe kendini ifade etme özgürlüğü tamamlı, örgütlerin en geniş temsili seçimle olmasına sa-

lamalıdır. Demokrasi olmazsa ortak bir disiplin olamaz.

► **Böyle bir partiyi özleyen, isteyen ve içinde yer alabilecek olan herkesin bu oluşuma azami katkısını ve etkin katılımını mümkün kılmak için ne gibi çalışmaları ve hangi yöntemleri benimsemek gerektiğini düşünüyorsunuz?**

Soruda tanımlanan bir biçimde bir partinin olamayacağım bir önceki soruyu yanıtlayarak söylemiştim. Bu soru, 3. soruya dayalı bir soru olduğu için de orada verdığım yanıt temelde söylemek gerekir: Kazanılmak istenen demokrasi ve yasallık yalnız bir siyasi yoğunluğun mücadeleyle olamayacağı gibi, bir siyasi yoğunluk için de olmayacaktır. Zaten bunun da olamayacağından herkes hemfikir olmalıdır. Bence, bir önceki yanıtta belirtmeye çalıştığım ve üzerinde tartışılacak temel hedefler ve ilkeler çerçevesinde oluşturulacak birlik katılabilecek parti, grup ve kişilerin azami katkısını sağlamak yalnız teorik bir sorun değildir. Bu konuda aynı zamanda pratik adımlar da atılması gereklidir. Bu ilkeler ve hedefler çerçevesinde eylem birlikleri bugünden ötürüme girişilmelidir. Bu da örneğin, işçilerin ve emekçilerin en yakıcı istemleriyle ilgili, pahalılık ve işsizlige karşı, anti-demokratik uygulamalara karşı kampanyalar olmalıdır.

Emekçiler içinde yasallık kazanmadan hukuksal yasallığı zorlamak, legalite kazanmak değil, legalizme saplanmak olur.

Ertuğrul Dinleten, Süleyman Özcan, Türkan Yazıcılar, Ali Çakıroğlu, Mustafa Zülal: Yasal partinin kaderi 141-142'nin aynı değil!

► **TBKP (TİP - TKP) ve TSİP'in başlatıkları birleşme çalışmalarını Marksist solun birliği açısından nasıl değerlendirdiğiniz?**

Her soruşturmada ya da tartışmadada kavramlara yüklenen değişik anımlar, çoğu kez tartışma/soruşturma gerçek içeriğini gizleyerek ön plana çıkarırlar. Burada da aynı şey söz konusudur. Bir yandan iki partinin birleşme çalışmalarından, diğer yandan "Marksist solun birliği"nden söz edilirken kavramlara yüklenen değişik anımları sezebiliriz. Çakıroğlu, bu iki partiye egemen olan görüş, TBKP ve TSİP'in (çok yakın bir geçmişte, TIP ve TSİP'in) Marksist partiler olarak işçi sınıfının temsil etikleridir. Sorudan anlaşıldığına göre, bu iki partinin dışında kalan bir "Marksist sol" daha vardır. Bu kavrama TBKP ve TSİP'in dışındaki politik hareketleri ya da bireyleri sokabiliyoruz.

Bu birliğe yaklaşırken bazı öncülerden hâreket ediyoruz:

Birincisi, birlesme çabalari içine giren partiler ve "Marksist sol" emekçi yoğunlarının genel kesimlerini birlestiren politik güçler değildirler. Ayrıca emekçi sınıfların çok dar öncü kesimleri de onlarca grup ve eğilime bölünmüş olduğundan, bu kesim temel alındıında bile büyük bir ağırlığa sahip oldukları söyle-

lenemez. Bizde işçi sınıfı hareketinin bütünlüğünün ötesinde genel olarak emekçi sınıfların derin bir bölgemizliği yaşamıyor. Bu nedenle bu bütünlüğü ortadan kaldırmayı amaçlayan her türlü birlik çabasının ileri atılmış zorunlu bir adım olduğunu inanıyoruz. Bu bir başlangıçtır ve emekçi yoğunların kitlesel politik örgütlerine doğru gelişme potansiyelini taşıyabilir.

İkincisi, "Marksist solun birliği" kavramındaki belirsizlik günümüzün ciddi kuramsal sorunlarından birisidir. Marksist olduğunu ileri süren politik hareketlerden ya da bireylerden hangisinin nasıl bir ölçütle "Marksizm-içi" ya da "Marksizm-duşı" göreceğiz? Kuransal bir ölçüt "proletarya diktatörlüğü"ne yaklaşımıdır. Ekim Devrimi'nden beri onlarca değişik uygulama, özellikle "solcu" uygulamalar proletarya diktatörlüğü kavramının içeriğine ilişkin temel tartışmaları gündeme getirmiştir. 1960'larda başlıca iki proletarya diktatörlüğü deneyimi, SSCB ve ÇHC'nin sosyalizme geçiş sorunlarıyla birleşerek uluslararası komünist harekette büyük bir bölümüyü gerçekleştiren ideolojik, politik ve örgütsel tutum farklılıklarına kaynaklık ettiler. Gündümüzde, kesin bir Marksizm tanımı yapmanın güçlüğüne hem kuramsal,

hem pratik nedenleri vardır. Kuramsal güçlerin bir bölümde, uluslararası ya da ulusal düzeyde "gerçi tekceşiren" bir organa artık hiç kimse inanmamıştır. Tek bir organın (Externasional, Parti, vb.) politikalı-ideolojik kültür-ahlak alanlarında ilke ve kurallar koyduğu, bunlara uymanın her seyin ve herkesin "Marksizm-dışı" sayıldığı dönemler çok geride kalmış ve aşılmıştır. Şimdi, işçi sınıfı partilerinin iktidarda olduğu ülkelerde de, bu partilerin muhalefette olduğu ülkelerde daha önce başlayan bir süreç yaşanıyor: Toplum bilimleri partilerin dışında geniş bir kuramsal çalışma alanı açmaktadır. Partilerin toplum yaşamındaki rollerinin tartışılması ile kuramsal Marksizmin partilerin d缠ında da yeni gelişme yollarına kayması neredeyse atba gitmektedir. Kendi özel durumumuzda, kitesel bir sınıf partisinin bulunmayı pratik bir ölçüde sahip olmamızı güçleştiriyor. Hangi politikalılar, taktikler ve stratejiler "Marksizm-iç" dir? Eğer birilerini düşlayacak, birilerini de birlikte değer bulacağın bir yoğun keyfi öncül secebiliyor: Stalincilik, Trotsizm, Maoizm, Titoculuk, Castroizm-Guevarizm, vb. Bu örnekleri yakın tarihümüzdeki politikalılardan seçtiğim. (Şimdi en azından tüm bu akımları yeniden tartışıyoruz) Bunlardan bir yoğun hata yapan bir kısmı "Marksizm-iç" ise, yine bir yoğun hata yapan diğerleri neden "Marksizm-dışı" dir? Marksist solun birliği kavramının bir geçerliliği olduğunu sanıyoruz. Bunun yerine PROGRAM, POLITIKA (taktik ve stratejik) ve örgüt alanlarındaki birlik geçirilmeli dir. Böylece kuramsal Marksizm alanında kalan ama farklı politikalılar öngörenlerin, farklı takımları olanların pratik konularındaki farklılıklar da anlayabiliriz.

Üçüncüsü, birlik d缠eyleri arasındaki ayrımalar gözden uzak tutulmalıdır. Birlik, birleşik parti, birleşik cephe, eylem birlikleri ve blokları gibi değişik örgütseviyelerde somut anlatımı bulur. Burada "Marksist solun birliği"nden söz edildiği zaman hangisinin amaçlandığı kestirmek kolay değildir. Biz yine de amaçlananın birleşik parti olduğunu varsayıyoruz. Bu durumda, birleşik bir partide TBKP-TSIP ve "Marksist sol" biraraya gelmektedir. Amaçlanan geniş bir demokratik cephe olsaydı sosyal-demokratlardan, kadın kurtuluşu hareketine kadar bir yelpazeden söz edilebilirdi. Birleşik partinin (kurulur kurulmaz) bu can alıcı soruna eğilmesi oncelikler politikasına ilişkendir.

TBKP-TSIP birleşmesi, yasal ve kitesel bir sosyalist partinin ilk adımlarını oluşturabilir. "Marksist solun birliği" kavramının belirsizliği nedeniyle, program-politika ve örgüt alanlarındaki birlik öne çıkarılmamıştır. Geniş bir politikalı cephe ve kitesel parti için keyfi öncüler kommunalı, emekçi sınıfların istem ve eylemleri volontarist girişimlere kurban edilmelidir.

► Söz konusu partiler "yasallaşma ve yasal parti sorunu"nda en geniş Marksist çevreler tarafından yürütülecek çalısmamın desteklenmesi"ni ifade ediyorlar. Yasallaşma ve yasal parti konularını sosyalist solun birliği açısından nasıl değerlendirdiğimiz?

Bir yasal partinin zorunluluğu konusunda genel bir anlaşma olduğu halde, bu yasal partinin bir yeralı partisinin uzantısı olup olmayacağı tartışılmaktadır. Böyle bir ikiliğin hiçbir gelişmeye yol açmayacağı minden belliidir. Birleşik parti yasal bir parti olarak gelmişdir. Yani, TBKP-TSIP ve sordugumuz biçiminde "Marksist solun birleşmesi" ve yasallaşma birbirinden ayrılmamış, birbirinin doğal uzantısı olmalıdır. H. Külu ve N. Sargin'in dönüşlerinin anlamını da burada buluyoruz. Biz, kitesel bir sınıf partisinin

yasallaşması gibi tarihsel deneyimlerin dışında, Bu tarihsel deneyimler Yunanistan, Portekiz, İspanya gibi ülkelerde yaşandı. Biz bunlardan çok farklı olarak, bir yandan kiteselleşmeye çalışırken, diğer yandan yasallaşma savasını veriyoruz: Burjuvazının bizi ittiği ve orada ağır darbelere uğradığımız yeraltından çıkmak istiyoruz. Sorunumuz "destek" ise, demokratikleşmemeye katkıda bulunacağımı inandığımız "Sosyalist Parti, DSP, SHP" gibi güçlere destek verebiliriz. Oysa bu sorunun can alıcı bölümü değildir. Bizim koşullarımızda birleşik, kitesel bir sınıf partisinin kurulması, birlik süreci ve yasallaşma hemen hemen aynı temellere sahiptir. Emekçi sınıfların politik muhalefetini yükseltmek ve bir toplumsal devrim hareketine öncülük edecek birleşik partiyi inşa etmek bu temelin kendisidir.

Yasallaşma eski güçlerin ayrı ayrı çabalarının bir ürünü olamaz; birleşik partinin gelişip güçlenmesi de yasallaşmaya bağlıdır. Bu konuda bütün tarihsel deneyim çözümlemeyebilir. Yaklaşık 70 yıllık yeralı çalışmaının kiteselleşmeyi sağlayamamamının, buna karşılık TIP ve TSIP'in gerekçe daha kısa bir sürede kiteselleşme yolunda ieri adımlar atmalarının nedenleri incelenebilir. Yoksas, yasallaşma her koşul altında kiteselleşme anlamına gelmez. Hatta, demokratizmenden yoksun bir çalışma tarzı aksaklılığı sonucu kitle temelini daraltabilir. Birçok ülkede, en ağır koşullarda (faşizm, savaş, iç savaş) yeralında güçlü bir kitle temeli yaratılan partiler, toplumsal meşruluğa sahip olmuşlardır. Bize böyle bir meşrulugu yoktur. Gerçekte toplumsal meşruluğu yasallık ve yasaklılıkta çok daha kesin bir biçimde belirleyen etmen tarihsel ve toplumsal gelişimlere dayanmaktadır.

► Solun mümkün olan geniş kesimini kucaklayacak bir partinin hem birliği sağlayabilmesi hem de ülkemizin siyaset yaşamındaki etkili bir yol oynayarak güçler dengesinde emekçiler lehine değişiklik yaratılmasını için hangi programatik hedefler, hangi temel politikalılar benimsedemelidir?

Kuramsal Marksizm'in sosyalizmin inşasına ilişkin bir dizi deneyin çözümlemesiyle birleştilmesini başlıca kuramsal tartışma konularının arasında görüyoruz. Bugün SSCB'den Çin'e, Macaristan'dan Vietnam'a kadar, farklı tarihsel, toplumsal ve kültürel mirastara sahip sosyalist ülkelerde sosyalizme ilişkin can alıcı tartışmalar yapılmaktadır. Reform programları uygulanmadı, toplum bilimleri alanında yeni gelişmelerin sonuçları irdeleniliyor... Demokratik ve sosyalist devrimde ilişkin birçok kaiþı yargı, önyargı ve dogma yükseliyor; bunların yerini yaşamın canlılığı ve toplumsal sorumlara bilimsel bir yaklaşımın ön plana çıkarılması alıyor.

Ozellikle, 1980'li yıllarda sosyalist ülkelerde reform zorunluluğunu çözümlemesi, bize programatik öncüler verchili. Merkezi planlama, piyasa mekanizmaları, maddi ve manevi özendirciler, sosyalist demokrasi gibi konuların kuramsal içeriği bize bir toplumsal devrim perspektifi sunulularından gelir. Toplumsal devrim programı birkaç kurumsal yemadan değil, bu tarihsel deneyimlerin sonuçlarından yararlanarak hazırlanmalıdır.

Ayrıca, biz günümüzde yapmak istiyoruz? Güncel alternatiflerimiz ne? Toplumun bugünkü problemlerine nasıl yaklaşıyoruz? İnsanlar bizi, "gelecek sosyalizmin" zaman dışı ilkelerinde değil, bugünün politikasında değerlendirecekler. Bu nedenle gerçekçi, elde edilebilir hedefler içeren bir demokratikleşme programı ve bu na uyan taktiklerle politika alanında güç kazanabiliriz. Örneğin, Sili'de bütün muhacir "tek bir başkan adayında" birleşirken, biz nerede bir-

lececeğiz? Bugün ANAP hükümetinin yerine nasıl bir hükümete demokratikleşmeye doğru somut ve geri dönüsüz adımlar atılabilir? Burada belli programatik hedeflerden ve temel politikalardan çok, biz belli sorularдан hareket ediyoruz. Yoksa, şimdide kadar derneklerde görüldüğü gibi bazı "temel" ilkelere sıralanabilir: Antimperializm, antifaşizm, antisovyetizm, vb.

Kısaca, demokratik devrim ve sosyalist devrim ilişkin belirsiz ayırmaların çok, sosyalizmin demokratik içeriği vurgulanabilir. Sosyalist demokrasi istemimizle toplumum demokratikleşmesi arasında bir tarihsel köprü kurabiliyor. Toplumu demokrasi, demokrasının doğal evrimi ve devrimci biçimidir.

► Böyle bir partiyi özleyen, isteyen ve içinde yer alabilecek olan herkesin bu oluşuma azami katkısunu ve etkin katılımını mümkün kılabilmek için ne gibi çalışmalar ve hangi yöntemleri benimsemek gerektiğini düşünüyorsunuz?

Her şeyden önce kendi tarihimize özeleştire ve çözümlemeci yaklaşımını bilmeliyiz. Reddetmemiz gereken miras yalnızca "Stalincilik" ve "SSCB'deki bürokrasi" vb. değildir, Madem, işçi sınıfı hareketi içinde enternasyonalı, bu tarihsel sorumluluktan kendimize düşen payı açık yürekliyle incelemeli ve radikal bir değişikliğe adım atmalyız. Burada hiçbir tabu, "gerçegin işığının aydınlatmadığı hiçbir karanlık köşه" kalmamalıdır. Hiçbir ayrıcalığa, dokunulmazlığa izin verilmelidir.

Yasal ve birleşik partinin kurulmasının kaderi 141-142'nin kaderinin aynı değildir. Her yasal hareket, bu konumunu titizlikle sürdürmeli ve oulemelerini alır. Biz toplumumuzda (nedenleri tartışmaya açıktır) "komünist" sıfatının vazgeçilemez bir saygınlığı olduğuna inanıyoruz. Bu sıfat toplumumuzun tarihindeki büyük dönençlere damgasını vurmaktır. Üstelik bu sıfatı bayrak yapan, bu bayrak altında çalışan yüzlerce irili ufaklı grubun varlığı ve pratipleri bile bu sıfat kullanmanın özel bir gereksinme olmadığını gösteriyor.

Hukuki çerçeveye bir ölçüde toplumsal meşrulukla da çiziliyor. Bu nedenle bile yasallaşmanın belirsiz bir geleceğe ertelenemeyeceğine inanıyoruz. Yolu kendimiz açabiliyoruz. Varolan çerçeveleri toplumsal meşruluk, saygınlık ve kitesel destekle genişletebiliriz. Bu tur bir gelişme, sosyal-demokratisi de ileri itebilir, onları daha etkin bir demokratikleşme çerçevesine yönlendirebilir. Ağrı sağı, faşist, militarist ve şeriatçı güçlerin dirginsiz büyümelerinin yarattığı çok ciddi tehlükeleri böyle bir partinin gerilemesi olanaksız değildir. Bütün ileriçi ve demokratik güçlere birlik bir savaş yolunu açabiliyor.

Sol birlik deneyiminin değerlendirilmesinin hangi pratik adımların atılabilğini, nelerin programlarında ve konuşmalarda kaldırılmış gösteridine inanıyoruz. Bugünde kadarki deneyimler, merkezi ve yerel güç birliklerinin, koordinasyon çabalarının, ortak kampanyaların binlerce birliğinin bulunabileceğini gösterdi. Halkın geniş ilgisini çeken referandum, genel ve yerel seçimler gibi politik olaylarda eylem birlikleri, ortak taktik ve politikalardan kaldırılmış görevi görebilir.

Birleşik partinin sözcüğün tam anlamında sosyalist demokratizmi içeren bir çalışma tarzına sahip olması, bürokratik merkezîyetçi mirası eleştirmesi ve çok hızlı bir merkezleşmeyi sağlamak uğruna sekler bir tutumunu yaklaşmaması bir özlem degil, bir gerçeklik olmalıdır.

**Toplumumuzda
"komünist" sıfatının
vazgeçilemez bir
saygınlığı yok. Üstelik bu
sıfatı bayrak yapan
yüzlerce grubun varlığı bu
sıfatı kullanmanın özel bir
gereksinme olmadığını
gösteriyor.**

Fazilet Yigit

Reha İsvan kadın örgütlenmesini irdeliyor:**"KADINLAR POLİTİKLEŞMEK ZORUNDA"**

Dünya nüfusunun yarısını oluşturan kadınların belli noktalarda bir anlaşmaya varıp birlikte çalışmaları lazım.

Reba İsvan'ı kamuoyu barış hareketindeki önemini rohunden dolayı tanıyor. İnsan Hakları Derneği bünyesinde kurulan Kadın Komisyonu'nun başkanlığını üstlenmesi onun kadın sorunlarıyla da ilgili olduğunu gösteriyor. İsvan'a bu ilgini ne zaman başladığını sorduk:

1948 yılında üniversitede gitmeye başladım. Rotary Klüpleri'nin paraleli olan, aşağı yukarı her meslekten kadınların örgütlü olan sooptimistler yeni kuruluyordu. Kurulur kurulmaz benimle de temasla geçtiler. Yani 1948 yılında ben bir kadın hareketine girmiş oldum.

Koyde oturdugum sürece yaptığım çalışmaların temel konusu kadın sorunlarıydı. Sağlık sorunları, aile ilişkileri, ekonomik sorunlar. 1950'de evlendik ve köye yerleştim. Roma'da Birleşmiş Milletler ile kadın örgütlerinin birlikte oluşturdukları bir seminer çağrırdılar beni. Dünya Kir Kadınları Teşkilatı olarak. Bugün de Birleşmiş Milletler içinde çok etkin olan bir teskilatır. O gün 9,5 milyon üyesi olan yaygın ve etkin bir kadın örgütüydü. Çok severek çalıştım. Türkiye'de ilk köylü kadın derneğini kurdum ve bir süre yöneticisi oldum.

Istanbul'a geldiğimde de kadın dernekleriyle ilişkiye geçtim, komisyonlarında çalıştım. Guvernör olarak Avrupa'da Türk kadınlarını temsil ettim.

► Kadın hareketi sizin için yeni başlamıyor sa 1980 öncesi demokratik kadın hareketini nasıl değerlendirdiğiniz?

1980 öncesi benim barış hareketine katıldığım yıllardaki kadın hareketini kastediyorsun herhalde. Bunu sorduguna özellikle çok sevindim. Çünkü benim 1948 yılından 1975 yılına kadar sürdürdiğim kadın çalışmalarının son zamanlarında bir kırıcı döngü içinde takılıp kaldığını gördüm. Çalıştığım tüm örgütler, kadınlar politikaya bulaşmalı mı, bulaşmamalı mı noktasında dönüp duruyor-

lardı. İçlerindeki çağdaş, ilericiler insanlar politika yapmadan bir yerlere varılmayacağı savunuyorlardı. Ben farklı yerden gelmiş biri olarak politik bakış açısından belli bir görüşü temsil eder hale geldim. Yani yardımseverler biruraya gelip, köy kökenli hanımlar göz nuruyla peçete işlesinler, biz onu satalım, bilmem ne okulmam ne alalım şeklinde yapılan kadın örgütleri faaliyeti çok bol vakti ve paraşı olan kadınların canları evde sıkılmamasın, görevleri eğitim heften boş gitmesin diye yaptıkları bir uğraş şeklinde düşününce, Türkiye'nin okuyan, çağdaş düşünen, haklarını arayan kadınlarına yetmeyen bir halin meydana çıkmasını doğurdu. Çok olumlu şeyler yapıldı 80 öncesi Türkiye'sinde. Bir kere kadınlar, özgür, eşit olabilmeleri, özledikleri konumlara gelebilimeleri için bireysel ya da siyaset dışı örgütlerin çalışmaların işe yaramadığını çok açık secik bir şekilde algılamaya başladı. Ve bunun düzene ilişkin sorunlar olduğu algılanmaya başlandı. O doğrultuda elden geldiğince olumlu çalışmalar gerçekleştirildi. Hata yapılmadı değil, ama çok başarılı bir şekilde sürdürulen çalışmaları da olmuştur. Kadın hareketi 80 öncesinin bilinci ve çağdaş çalışmalarına çok şey borçludur.

► KitleSEL bir kadın örgütlenmesi nasıl olur? Bu nasıl yaratılacaktır?

Galiba şimdide kadar söylemeklerimden de birazlık bu ortaya çıktı. Parklı görüşte siyasal inançları benimsenmiş olan kadınlar birlikte bir amaç doğrultusunda çalışabilirler. İnsan Hakları Derneği'nin kadın komisyonunda görev alırken de "ben kadınlar yapılan haksızlıklarını insan hakları açısından diğer haksızlıklardan ayırt etmeye karşıyım. Ama kadınlar dünya nüfusunun yarısını oluşturan bir kitle ve bu kitenin sorunları elbette ki bir takım öncelikler taşıyacaktır" diyerek görevi yükledim. Yoksa sırif olarak kadın sorununu ele almanın ve ona özel çözümler getirmenin çirkmez olduğuna inanıyorum. Ama, mutlaka dünya nüfusunun yarısını oluşturan kadınların belli noktalarda bir anlaşmaya varıp birlikte çalışmaları lazım. Durumu iyileştirebilme için.

Şimdi, bu birleşilecek noktaların başında bence politikadan korkmamak gerekiyor. Yani politika böylesi silindir şapkalı kravat giymış sığnoklerle sağlanacak bir uğraş değildir. Dünodaya her yapılan iş, mutlaka politik bir içeriği taşımaktadır. Tamam, parti politikası yapılması, kadın örgütleri belli örgütlerin, belli bir partinin politikasını yapması, buna ben de taraftarım. Dünya nüfusunun yarısını ligilendiren bir konu sadece bir partinin görüşü doğrultusunda ele alırsa itici

olar. Bu nedenle kitleSEL kadın hareketi birleştirici olmalıdır.

Bütün kadınların ortak sorunları vardır ve bu ortak sorunların çözümünde birlikte hareket edilmelidir. Bu çalışmaların politikaya bulaşmamaya bağımsızlığı da herkes tarafından kabul edilmelidir. Tekrar ediyorum: Falanca partinin politikası, filan politikanın çizgisi olursa geçmişte düşülen hatalara yeniden düşür. Hareket genişleyecegi yerde devralır kücülür.

Ancak politik etkinlik sağlanmadan nasıl bir çözüm getirilir bugünün sorununa? Ben anlamaktan acızım. Her kesimden her sınıfın insanın ortak sorunları birlikte ele alıbmeliidir. Ancak bu, yine yalmızca pratik işler yapmaktan kurtulup temel sorunların çözümüne yönelik politikalarla sağlanabilir. Tabii, bazı politik görüşleri dışlamamak mümkün değil. Faşistlerle oturup kadın haklarını tartışmanın hiçbir yararı yok. Çünkü onlar kadınlar, erkeklerin ihtiyaçlarını karşılayan bir kesim olduğuna karar vermişler, politikalarını çizmişler. Kadınlar politikaya uğraşmazsa, olayın politik yönünü göremeye nasıl mücadele edecek buna karşı? Kadının toplumdaki konumları bir takım ekonomik koşullara saptanıyor. Bu koşullara uygun politikalar trebuie. Ve kadınlar bu nedenle de politikleşmek zorunda. Ama bir partide, bir çizgiye dahil olmak zorunda görülmemeli. Politikleşmek ilâki bir partinin görüşlerini savunmak olarak ileri sürülmeli.

► Sorunun çözümü yine politik tercihlerle bağlantılıdır elbette. Ama kitleSEL'ının önündeki handikap, politik tercihler direk başlangıçta çok soyut kahyorum. Ailesiyle, kölestıyla, çevresiyle ilgili sorunları olan kadınlar, o sorunlarını haslangırtı siyasi bir tercih olarak algılamıyorlar. Ama insan olmanın getirdiği sorunlar bunlar.

Elbette. Yalnızca kadınların değil, erkeklerin de insan olarak sorunları var. Yanlış anlaşmasından ve yanlış yapılmasından çok korktuğum bir nokta var burda. Kadınlar bütün insanı sorunlarından yakalayarak bir politik amaca yönlendirmek gibi bir davranış kesinlikle olmamalı. Böyle bir tavır son derece engelleyici ve hiçbir işe yaramayacak bir şey. Kadınlar güvenecekleri bir kitle örgütündeki çalışmalarını sürecinde kendi seçimlerini kendileri yapacaklardır. Bir takım seçenekler üreteceklere. O kadın hareketinin sorunu degildir. Kadın kendine güvenir kendine saygı duysa herhangi bir etkinin dışında seçeneğini koyacaktır ortaya. Bir zorlamaya gerek duymayacak ve tepki besleymeyecektir.

► Kendi sorunlarını tartışmaları, çözüm

▲ Reha İsvan. "Kadın hareketi, 80 öncesini bilinci ve çağdaş çalışmalarına çok sayıda borçludur."

yolları aramaları gerektiğini daha iyi nasıl götürebiliriz kadınlar?

Türkiye'nin her yerinde kadın sorunu aynı değil. Beş altı tane Türkiye var, kadın sorunları açısından. Sorunların ağırlığı açısından katagorilere ayırtırsa, bir yerde din sorunu ağırlıktadır, bir yerde ırk sorunu, diğerinde eğitim ve sağlık sorunları ağırlıktadır. İstanbul'un Nisantaşı semtinde oturan veya Şişli'deki SHP merkezine üye olup çalışma yapan bir kadının sorunları, Kastamonu'nun filan kasabasındaki bir kadının sorunları esmi gibi inütaala edilmesi mümkün değil. Kastamonulu bir kadın, kadın hareketinden ne bekler? Kendi geleceği açısından Kastamonu'nun falanca ilçesindeki bir ev kadını daha güzel bir dünya düşlediği zaman ne düşünüyor? Onun ne beklediğini öğrenip ona göre tavır almak gereki.

► Geleneksel rollere ilişkin kadının kadın, erkeğin ise erkek olarak yetiştirilmesi konusunda düşünceleriniz nedir? Bu geleneksel rollerin kırılması için neler yapılabilir?

Okuma kitabım açın: Anne örgü örüyor-dur ya da ocağın başında bir şey pişiriyor-dur veya çamaşır yıkıyor. Baba da kitap okuyordur veya yazıp çizip konuşuyordur. TV reklamlarında veya filmlerde de bu böyle. Eşim basının ilgisini çeker bir konuma gelince eve gelen gazetecilerin tümü elime bir tepsi alıp kocama kahve getirmemi istediler. Şaşılacak bir şey ve bugine kadar da sürüyor bu. Rahşan Hanım'ın, Semra Özal'ın, ne kadar politikacı eşi varsa, dikkat edin evinde röportaj yapıldığında mutlaka karıştı ya kahve götürür ya elini öpüyor, yanı bu türden bir iş yapıyor. Bunu kırmak lazım. Bunu kendi evinde kırmış olan kadınların çocuğu cocuğuda bu empozenin etkisi altında bunalıma düşüyor. Anne ve baba sığnesinde toplumun beklenenleri, kitaplarda olandan daha değişik bir tabloya karşılaşlığında o bile yadriganı-yor. Yasalarımızda bile var; baba hakimdir. Ailenin reisi erektir diye. Düşünün bugünün dünyasında hâli ailenin reisi erektir diye ge-çer. Bunları birbir ayıklamak lazım. Bu da dy-le üstünkörü çabaşalarla olmaz. En azından okul kitaplarında kadınlarla şimdiki işlevleri doğrultusunda bir görüntü vermemiyiz.

► 12 Eylül yönetimi kadınlara nasıl yaklaş-tı?

12 Eylül hareketinin en başı Evren kadınlara sahip çıkmak gereği duyu-ndense. Belki de yardımsever hanımlar kendini ziyarete gelmişlerdi. O da duygusal yaklaşımı onlara jest yapmak isted. Dedi ki "Canım neden böyle yapıyorsunuz? Kadınların kadın olmak kendi suçları kabahatleri değil ki" dedi. Kaymakam meselesini biliyoruz. 12 Eylül'ün uzantısı olan bugünkü zihniyetin müsteşar mı bakan mı olan birisi "neden kadınlar kaymakam olamıyor?" sorusuna şu cevabı veriyor: "Çünkü bir gece evvel eşiyle birlikte olmuşsa -bunun kadın için hakaretamız bir şey ol-duğu düşünütiyor- bu durumda bir kadının devleti ertesi gün temsil edemeyeceği acıktır". Görülüyorki kadının cinselliği bile kendi içinde aşağılayıcı bir şey. Bu işi yapan iki kişi-iden biri için bu hakaret anlamına geliyor. Diğer için de üstünlik falan. Ben çözümlen-iyorum.

Binbaşayı vurmak

Evren'in Batı Almanya gezisinden gazete manşetlerine yansıyan birtakım sözlerinden sonra çeşitli yorumlar yapıldı.

141.-142.-163. ceza yasası maddeleri-ye, ölüm cezası konularındaki bu yoğun ilgi ve duyarlılık, ilerişi için umut ve güvence vadeliyor, yorumda futursuza düşmemek şartıyla...

Vaktiyle, çok kısa bir süreç içinde, 48 kişisinin ası- malarına tepki göstermemiş olan, dahası, "ne ya-palı yan asmayalım da besleyelim mi" diyerek kadar idam yanısı biri, neden duymuş fırıldır- tırdılarından sözleme gerekini?

Demek ki, idamla karşı olmak, yönetimde güçlü konumlu taliplerine prim sağlıyor... Bu sevindi- ri bir şey.

Ölüm cezasını gündeme getirirken, "devren" ol-mağının kanıtlamak gayretiley. Evren, "vesayet" pol-iitikasının sinye çekiliş biçimini, kuşkuya yer bırakmayacak gibi, kamuoyuna, bir kez daha yan- sistmiş oldu...

Evren, "Aslında bazı suçlar vardır ki, onları iş-leyenler idam cezasına çarptırılmalı. Ama bu ceza verilmisse, yerine getirilmeli. Getirilemiyor," dedikten sonra, infaza Avrupa Topluluğu'nun engel olduğunu, vaktiyle idam cezasının kaldırılması için, Avrupa Topluluğu tarafından keodillerine çok baskı yapıldığını, buna direndiklerini, ancak bu idam ce-zalarının da infaz edilemediğini anlatıyor.

Devletin en üst makamını işgal eden kişi, do-rrusu açık sözfükle, bu durumun elikolu bağlı ol-maktan ileri geldiğini de belirtiyor ve sonra, "ma-dem uygulanamıyor barış kaldırılam da, Avrupalı dostlarımızın gönü'l hoş olsun" tavriyla, bu işe a-şında hayflandığını da gizlemeden, diyor ki, "Boyle olunca idamı kaldırırmak bize hiçbir zarar vermez..."

Evren, ölüm cezalarına ilişkin açıklamalarda bulunurken, idamın kaldırılmasını istemeye isteme-ye kabullendirdiğini belirten ve "zaman içerisinde, in-sanın(ba)zı konularda fırıldırılabilir" olma erdemine bağlanacak türden olmayan, bir başka neden daha ileri sürüyor. Kendi egemenlikleri sü-recinde verilen 80 kürsür idam cezasının yerine getirilemeyeinden ötürü, bu cezalan vermiş olan yar-ıgınların, "bize bu cezaları niye verdirttiniz?" diye-rek, tepki duyabileceklerini öne sürüyor; ve ölüm cezasının kaldırılabilirliğinden söz edisi, bir kez daha çaresizlige bağlıyor.

Oysa, 'bin dereden su getirmege' ne ge-rek var. İdam hükümlü, uygarlığın ulaşığı aşamada kabul edilebilirliğini yitirdiğinden, insanlığa ters döştüğü için kaldırılmalıdır, demek yeterdi!

Ama amaçlanan, içten bir davranışla, hatalan dönüp, çığa ayak uydurma değil, koşulların dayatmasi sonucu, zora bir boyun eğisi...

Ayrıca, kerhen fırıldırımların, "fırıldırımları" olmama erdemyle ilgili de ortada.

Ya devlet adamlarının yaşamıyla sade vatandaşın yaşamını, öldürmek açısından, aynı mütalaa etmenin ziyyebine ne demeli?

Uygar insan, sevgiden, barıştan yana olan çığ-daş insan, ölüm cezasına karşı...

Bunu suça hoşgörle bakmak gibi çarpıtarak yorumlamak yanlış.

Yürek dere kin, intikam, nefret, ölüm korkusu sa-

larak üstünüük sağlamayı amaçlamak, ilkelikle öz-deş.

Bunu içimize sindirebiliyor muyuz?

İlerlicilik, çağdaşlık tutuculuk hususunda yanlış varsayımlardan yola çıkararak, abes'e Özdes tavır ve davranışları ürettilirse, bunun doğu-racağı vahim çelişkileri gözden kaçırılmamalı.

Nitekim, birbirinin vurulmasıyla, ölüm cezası konusunun bir başka yönü gündeme geldi.

Cağdaş insan, oçalma güdüsüyle, ceza in-fazının hiçbir anlamda bağımsızlığını bilincinde olduğu için, idam cezasına karşı Kin, nefret, intikam neyi çözümlüyor?

Suçlu ölünce, suç ortadan kalkıyor mu? Yoksa ölüm, kin, nefret, düşmanlık duyguları mı üretiyor yeniden?

"Diyarbakır eski İç Güvenlik Komutanı öldürüldü."

Kimdi çoluk çocuğuyla otobüste, gezmeğe gider-ken, vurulup öldürülün?

Gündüzleyin, onca kişi içinde -işkençayı, ölümü, hapsi gözle alarak- binbaşı, gözünü kırmadan ce-kiç vuran, neden öldürmüştü onu? O da belki Üst-lerinden emir almış... Kuşku yok ki, yaptığı işin erdemine manıydı.

İdam cezasının infazıydı bu da, evet!

İdamın hakkı olabileceği inanıyor muyuz, inan-mıyor muyuz?

Kimdi Yıldırın Binbaşı? Adını yadsır mıydı? Adı-na layık olmayı mı amaçlardı kim bılır? İddia ediliyor ki, cezaevinde eziyet ettiği tutuklulara, Kıbrı's-ta öldürdüğün bir Rum çocuğunun kanını içtiğini söyleyerek övünürmüşt... Yıldırın döneminde, cezaevinden 67 kişinin ölü olarak çıktı, yüzlerce kişi-nin de sakat kaldığı len sırılıyormuş... ANAP Mar-din milletvekili olan Nurettin Yılmaz, Yıldırın'ın, bû-tün mahkûmlara insanlık dışı baskoda bulunduğu-nu anlatıyordu... Ali Erek'i, hapisanede elikolu bağılıken kalledeñin bizzat Yıldırın Yüzbaşı oldu-ğu söyleyeniormus...

Yıldırın yönetiminde cezaevinde işkenceler 24 saat sürdürülmüş...

SHP Milletvekili Ahmet Türk,

Yıldırın'ın, Diyarbakır Cezaevi'nde

görevliliyken, işkencesinden pek

çoğu kişinin olduğunu, hatta ken-

disine bile işkence yapıldığını be-

liriyor...

Yıldırın'ın insanlık dışı aksı aksı suçları saymak-ıla bitmiyor; tanık da bir değil iki değil; kitaplara konu-olmuş Yıldırın'ın işlediği insanlık suçları...

Sımdı soruyorum: Ölüm cezasına karşı misiniz, değil misiniz?

Çağdaş, gerçekçi, uygar, ileriçi ve asıl tu-tarlı iseniz, bu sorunun tek bir yanıt vardır.

Ve o yanıt uyarınca Yıldırınlar bû-ölümle cezalandırılmışlardır.

İdam cezasına karşı misiniz, değil misiniz?

İlerlede, duygusalığa kapılıp ödün vermeye-cek kadar inançlı misiniz? Yoksa, Yıldırınlar'la, Yıldırınlar'ın üstleri e-özdeşleşmeye razı misiniz?

"Kıses a kıses" diyebilirorsanız eğer, Yıldırınlar'la, Yıldırınlar'ı düşmanlık duygularıyla, kinle, nefrete koşullandıran, ilkelikle zebun kilanları ak-lamış olmaz misiniz?

Yıldırınlar da duşmanına ajan vermemekle övü-nyorlardı...

**Ölüm cezasına karşı
mısınız, değil misiniz?
İlkelerden, duygusalığa
kapılıp ödün vermeyecek
kadar inançlı mısınız?**

Amerikan seçimleri:

BÜYÜK BİR TİYATRO

Amerikalılar başkan kim olursa olsun, bir şeyin değişmeyeceğine inanmışlardır. Gerçekte Amerikan başkanları kendi seçimlerinde yayınladıkları vaadlere pek kulak asmazlar.

M

I.
ilyonlarca Amerikalı Şikago'da yapılan başkanlık aday seçimi kurultayı televizyon-

da izliyordu. Sokaklarda bir polisin gisileri soyuluyor. Genç göstericilere acımasız saldırular. Ürkünç sertlik gösterileri. Patlatılan kafalar. Öldürme isteği ve nefretle dolu polis başıları. Saçlarından sürüklenerek coplanan genç kızlar. Bir yandan coplanırken bir yandan da "Bütün dünya size bakıyor" diye bağışan delikanlılar. Kurultay salonunda parti dalaveralarını gülmeyerek izleyen Şikago Valisi. Boş laflar. Uzlaşma. Gürültülü bir karneval havası! Zavallı Amerika! Ya cumhuriyetçilerin kurultayı. Durum daha beter. İyi yağlanmış bir politika çarkı. Halkın sesi kılımış..."

▼ Bu yüze yavaş yavaş alışın. Bush artık 7 numara. Ve hergün gazetelerde, TV'de yüzünü bize gösterecek.

Yukarıdaki satırların yazarı Melina Mercouri. Şimdi Yunanistan Kültür Bakanı. O za-

manlar Amerikalıların desteklediği cuntaya karşı savaşan yiğit Yunan tiyatro, revü ve sinema yıldızı. Amerikan demokrasisi hep böyle aldatıcı değildir ya da öyle görünmez. Da-ha doğrusu böyle görebilmek için, ondan bir şey beklememek, onun çevirdiği dalaveraların kazığını yemek gerekir. Amerika tam bir burjuva demokrasisidir. Yani halkın sesinin kıkır olduğu, halk namına karar verilmeyen, halkın işe karıştırılmadığı bir demokrasıdır.

Öyle uzun boylu kanıt gereklidir. Bu inanmak için. Son başkanlık seçimlerine bakalım. Oy verme oranı yüzde 50'yi bile bulmuyor. Bir yüzde 48'de kahyör. Ve yüzde 48 oyun yüzde 53'ünü, yanı listelere kaydı seçmenin yüzde 25'ini alan seçimi hem de "ezici!" bir çöküklük kazanıyor.

Her seçim böyle olur. Melina Mercouri¹, nın anlatığı 1968 seçimleridir. O zaman Vietnam'daki Amerikan zulmü ve bu zulüm yanında haksız bir davâ için ölüme yollanmış yüzbinlerce Amerikan evladının yaşamlarıyla kan kaynayan Amerikan gençleri burjuva demokrasisi sınırlarını bir ölçüde zorlayabildiler. Kanlı 1 Mayıs'la başlayan 1930 yıl 28 Şubat'yla Beyaz Saray'a saldırın işsizlerin sis bombalarıyla dağıtıldığı olaydan sonra, gerçekten Amerikalı'nın "uyumcu" ve "uyuşmacı" kafasının son kez saklandığı yıl 1968'dir. O nedenle Bayan Mercouri o gösterileri görebildi. Şimdi ortalık yine sülh imanıdır. O büyük tiyatroya yuh ve protesto seslerini diğer seçimlerde göremeyiz, göremedik.

II

1988 seçimlerinc dahi gelirken, Amerikan seçmeni hiçbir adayı beğenmedi. Time, Economist gibi burjuvi demokrasisinin kaleleri olan dergiler bile, artık Birleşik Amerika'da Lincoln, Roosevelt'ler², hatta Kennedy gibi karakter ve kişiliğiyle yön verecek adayların gelmediğini, sistemin bunlara yer vermediğini yazıyorlardı. Le Monde Diplomatique ise, aslında Amerikan başkanının Amerika'yı ilgilendiren en büyük altı konuda (Filistin ve Ortadoğu, silahsızlanma, Avrupa'nın tek pazar olusuya takımlacak tavrı, dış ödemeler dengesi açığı, az gelişmiş ülkelerin borç ödeme bunalımı ve uzay savaşları -SDI- stratejik savunma projesi) büyük değişiklik olmayacağı, olamayacağım anlatıyor.

Economist dergisinin son sayılardan birinde ise zaten seçime katılmamın düşük olacağını belirtiyordu. Ünlü dergiye bakılırsa bunun asıl nedeni, Amerikan halkın başkan kim olursa olsun, 1991'e doğru ya da 1990'da, Amerika Birleşik Devletleri ve bütün dünyada 1929 bunalımına benzer bir bunalımın bas-

trip egemen olacağı yolunda kafalarda belli bir inancı var. Bu inancı söküp atmak, dergiye göre, çok zordur. 1990 ya da 1991'e ait bir ön sezisi doğru ya da yanlış olabilir, ama şurası kesin ki Amerikalılar başkan kim olursa olsun, bir şeyin değişmeyeceğine inanmışlardır. Gerçekte Amerikan başkanları, kendi seçimlerinde yayınladıkları vaadlere pek kulak asmadan ülkeyi yönetirler. Ve bu yönetimde büyük sürprizlere tanık olmuştur Amerikan halkı. Örneğin dünya barış açısından ciddi umutlarla seçilen Kennedy, Amerikan Silahlı Kuvvetleri'ni Vietnam'a saldırmış, Küba bunalımını yaratmakta çekinmemiştir. Bunun tersi olarak, savaşçı tutumuyla korkulara yol açan bir Reagan, Sovyetler Birliği'yle silahsızlanma ve barış diyalogunu başlatmıştır.

Aslında, başkan kim olursa olsun, Amerika'yı yöneten oluşturulmuş kamuoyudur. Bu-nu da belli ekonomik dev güçler oluşturur. Amerikalı yurttaş bunu bilir. Kişisel uyumun ülke kaderini etkilemedeki payını bilir. Bu nedenle seçimlere, yörensel ve yerel seçimler dışında pek alırdırmaz. Eğer yerel seçimler olmasa, başkanlık seçimlerinde katılım oranı belki bu çok küçümsedigimiz -haklı olarak- oranın çok gerisinde kalırı.

Çünkü, Amerika'da siyasete halkın katışı yoktur. Amerikan işçi hiçbir şeyin sosyal savasılımına değişmeyeceğine o kadar inanmıştır ki, sendikalaşma oranı yüzde 20'yi geçmez. Oysa işyerleri çok işçi çalıştırın olmaktadır ve sendikalaşmayı önleyeceğin bir yasal engel de varsayılamaz. Amerikan memurları sendikasızdır. Bizdeki gibi komünist ve sol örgütlenme yasak değilse bile büküncü derecede güç formalite ve baskilar altındadır. Yaşam sağlamak için bireylerin çoğu öylesine bir mekanik çalışma içindedirler ki, siyaset yapmaya onuna uğraşmaya vakit bulamazlar. Bu nedenle biraz "sosyal adalet", "eşitlik", hatta "yeni bir toplum düzeyi" diyene kolaylıkla "azılı solcu", "komünist" suçlaması yapılabilir.

Amerikalılar bunu bilirler. Bildikleri için de, yarısından fazla başkan seçim için oy vermeye zahmet etmezler.

1) Melina Mercouri-Cuntayla Savaşım-Anılar, Alan Yayıncılık, sahife 263.

2) Theodore ve Franklin Delano Roosevelt- Birincisi 1904-1908 arası, ikinci 1932-1945 arası ABD başkanı seçildiler. ABD yapısında önemli dönüsmleri başardılar.

Masabaşı felsefesi

*Bu son dramda, kim olursan ol, sana da bir rol düşüyor;
sen bu rolü oynamaya hazır mısın, onu söyle!*

8. "Genel insanlık çıkan" diye, sınıflar-
üstü bir çıkar tarifi daha var ki, "Yeni
Düşünce" adeta bu kavram üzerine in-
şa ediliyor. Günümüzün global sorun-
ları bağlamında bu kavramı tartışmamız belki mü-
kündür ama, aynı kavramı Marksizm içinde bir yere
oturtmaya çalışanları anlamak güçleşiyor.

7. Tarihi incelemeye vakti olanların bil-
dikleri gibi, böyle bir kavram ancak ileri
düzeyde bir soyutlumadır. Bu haliyle
"genel insanlık çıkan" kavramına
Marksizm'de bir çıkış noktası ve bir amaç olarak
rastlamak mümkündür. Ne ki Marx, hayatı soyut bir
insanı amaç içeren teorisini insan beyninin kıvrımlar-
ından tarihe taşımaktan yanadır. Marx'ın amacı
felsefesinin "maddi taşıyıcısını" arayıp bulmaktadır.
Marx bunu işçi sınıfında bulur.

6. Marx'a göre işçi sınıfının kurtuluşu in-
sanlığın, insanların kurtuluşu işçi sınıfının kurtuluşunda mündemiştir. De-
mek ki Marx çıkar fikriyle değil, kurtuluş düşüncesiyle ilgilenmektedir. İşçi sınıfının sınıf
çıkarları için mücadeleci Marx'da olsa olsa insan-
lığın kurtuluşuna götürecek bir araç olarak vardır.
Bu nedenle Marx, işçi sınıfını çıkar olarak değil, misyon olarak tarif etmiştir.

5. Gerçi işçi sınıfının kurtulmasıyla insan-
lığın da kurtulmuş olacağı öngörüsü
basit, sonucunu otomatik olarak ortaya
koyan bir gelişmeyi anlatıyor. Buna
göre işçi sınıfının herhangi bir mahalli kurtuluşu ger-
çekleşmişken bile insanlığın kurtuluşu soyut amaç
olarak olduğu yerde kalır. Bu amaca tarihe varia-
ğı için, bilinc bu süreç üzerinde yoğunlaşmalıdır.

4. Dram'denilen şayın insan çıkışıyla iliş-
ki nedir? Halbuki tarih daima dram
olarak gerçekleşiyor. Marx gerekçeden
uzak durmayı sevmemiği için tarihin
bundan sonrası, bundan önceki kiyasla çok
daha büyük bir dram olacağının belirtmesinden çekinmez. "Genel insanlık çıkan" soyutlaması ise an-
cak bu son ve en büyük "dramın" arkasından
gerçeklik kazanacaktır.

3. Diyalim ki nesnel şartlar böyledir ve si-
nif mücadeleşini gereklilikliliktedir,
dram da burdan çıkmaktadır. Peki, bu
nesnel durumu aşmak için belli bir bil-
linç, örneğin şiddetli reddeden bir bilinc kavramı-
dan hareket edemez miyiz? Elbette. "...bilinc,
halihazır pratığın bilincinden başka bir şey olmak-
la, gerçek bir şeyi temsil etmeksizin gerçekten bir-
şeyi temsil etmekte böbürenlenebilir artık; kendini

dünyadan kurtaracak 'safl' teori, ilahiyat, felsefe,
ahlak vb. yaratmaya başlayacak duruma gelmiş-
tir. Zaten bilincin kendi başına ne yapmaya kalkti-
ğının hiçbir önemi yoktur." (Marx, Alman İdeolojisi'nden)

2. Halihazır pratığın bilinci olmayan bir bi-
lincden yola çıkmayı Marx alaya alıyor
diye pes etmemek gerekyor. Çünkü
Marx, insanı olan seye yabancı olma-
dığını söylemektedir. O halde insan kavramından
çıkarak bir genel insanlık çıkan kuramaz mıyuz?
"...tarihin her daim fikirlerin hükümlerinde
olduğu sonucuna vardık mı...bundan sonra artık
çoğu doğal ki, insanların bütün ilişkileri de insan kav-
ramından, tasarılanan insandan, insanların özünden,
insandan çıkarılabilir. Spekülatif feylosofi bunu
yapmışlardır..." (Marx, Alman İdeolojisi'nden)

1. İşçi sınıfının çıkışlarını içine taşıyabili-
leceğimiz, onları da içeren bir "genel
insanlık çıkan" olamaz. Böyle bir
çıkar tarifi, işçi sınıfının
çıkarlarının üstünden atlamlarak
yapılabilir ki, bunu benimseme-

ye hazır. Zaten konuluş biçiminde "genel insanlık
çıkan" kavramı, işçi sınıfının çıkışını da özel ola-
rak açıklasın isteniyorsa, kavramın sakatlığı bur-
dan bellidir. Marx'in çıkış noktası ve arasındaki
dramatik süreç, işçi sınıfının misyoner olarak va-
rolduğu süreçtir ki, sınıfı rostü bir çıkar soyutla-
masına pratik olarak imkan tanımayan işte bu
surectir.

O Bu son dramdakim olursan ol sana da bir
rol düşüyor; sen bu kendi rolünü oynamaya
hazır mısın, onu söyle!
Sonuç: Marx'da bulunmayan ve ancak
soyutlama olarak bir şey ifade eden "genel insan-
lık çıktı", özel tarihsel koşullar nedeniyle somut-
luk kazanabilir. Nitekim günümüz dünyası, şu veya
bu sınıfın çıkışına uygun olmasa da, böyle bir kav-
ramı oluşturmak zorunlu olan bir içerik taşıyor.
Bunun için Marx'ın yardımına illa ki ihtiyac yok-
tur. Başını kendi omuzları üzerinde taşıyor olmak
bunun için kafidir.

PAS TUTMUŞ SILAH DEĞİL YENİDEN YAPILANMA

141-142'nin değişmesiyle sağlanabilecek yasallığı sadece TBKP'nin yasallığıyla ve birikimiyle sınırlı saymazsa, komünizmin yasallığı için mücadele süreci yasal birlik partisinin kuruluş süreciyle özdeşleşebilir.

141, 142 ve 163.
maddelerin rejim ve devlet
yapısının temellerini
oluşturdukları
görüşündeyim. Bu
maddelerin, tüm ilgili
maddeler ve anayaşa
değişiklikleriyle birlikte
kaldırılmalarını ancak
1990'ların gerçeği olarak
görüyorum.

Bir dönemler, "Eleştiri silahı silahın eleştirisine dönüsmemeli" sözünden pek hoşlanmadım. Aradan yıllar geçtikten sonra bir gün, kimbilir kaç kez tekrarladığım bu sözün ne anlamına geldiğini enine boyuna düşündüm. Belli bir tarihsel an ve durumda doğru olabilecek bir söyle genel geçer bir kural değeri kazandırmamın yanlılığına kavradım. Doğruluğuna peşinen (a priori)inandığımız nice düşünceler, değer, kalıp, slogan varlığı, farklı bir konum ve eleştirel boyuttan bakıldığına, hiç de genel geçer "doğru" olmadıklarını görmek zor değil.

"Eleştiri silahı silahın eleştirisine dönüsmemeli" derken, silahdan anladığımız örgütü "İşçi sınıfının örgütünden başka silah yoktur" sözüydü esin kaynağımız. Orneğin ben, 1970'lerde yönetici olarak bulduğum bir sosyalist parti de, parti içinde yönetimine muhalif bir grubu karşı bu sözleri kullandığımı hatırlıyorum. Gerçekten de o sırularda, eleştirel örgütün yönetenlerden, yani silah elinde tutanlardan biri olarak, biraz da kendimle özdeslestirdiğim bu silahın eleştirilmesine karşıydım. Kişi oluguları bulunduğu konumdan değerlendirmekten kendini alamıyor. Hangi yönden bakarsak, o yönün açısına uygun "doğru"lar ediniyoruz. İnsanı bir özgürlüğümüz ve zaafimiz bu. İnsanı, ama bilim ve deneyim birikimiyle asılabilecek bir zaaf...

Bugün, kişisel, örgütsel, toplumsal boyutlarda bir sürü değişimi, gelişimi, olayı, dengiyi yaşadıktan; bunca altıştıktan, bunca yanılığı veya doğrudan sonra, pek çok şeyi bilimin ebesi olan kuşkunun ve eleştirinin yapıcı elliğine korkmadan teslim ederken, silahın eleştirisi ve silahın kendisi üzerinde de du-

şunmek ihtiyacım duyuyorum. Örgütünden başka silah olmayan işçi sınıfını, emekçi halkı, savaşın kaybedilmesi bahasına eski model, çakar alırmaz silahlara mahküm etmeye hakkımız olup olmadığını soruyorum kendi kendime.

Atılımdan marginaliye...

Geçenlerde Frankfurt kentinin duvarlarını yahancı dışşmanlığına ve hoşgörüsüzüğe karşı bir afiş yapıtılmıştı. "Frankfurt kentinde herkes özgürce yaşama hakkına sahiptir. Yabancılar, Türkler, İranlılar, Yugoslavlar, Suriyanılar, İlticacılar, eşcinseller, komünistler, punklar, beyazlar, siyahlar kentimizde özgürdüler..." deniyordu afişte...

Marx'ın, Engels'in, şahı Alman Sosyal Demokrat Partisi'nin, Avrupa'nın en güçlü işçi hareketlerinden birinin, dünyayı fethetmeye, yeni bir dünya kurmaya, tarihin gerçek insanlık çağını başlatmaya yürüyelerin ülkesinde, komünistlerin eşcinsellerle punklar arasında sıkışık kalmış, kendilerine hoşgörü ve özgürlük istenen marginal bir grup sayılmasını olguşu ve geçeği üzerine, içimde bir garip burkuntuya uzun uzun düşündüm. İnsanlığın kurtuluşu hedefine hilimin gösterdiği yoldan, baskını, sömürtüyü, eşitsizliği yok ederek varmak için yola çıkanlar, nasıl oldu da marginallige itildiler? Cevabını yine ve ancak sosyalizmin biliminin ve pratiginin çerçevesi içinde arayıp bulabileceğimiz, ama arakanla alabildiğine sorulayıcı, cesur, geniş, eleştirel bakmayı başarmamız gereken, büyük bir soru...

Tüm iç yakınlığı ve can sıkıncığını rağmen şu tesbiti cesaretle yapmak gereklidir: Türkiye Marksist solu da, 70 yıldır "marginal" olmaktadır ve "marginal" kalmaktan kurtulamadı. Bunun hepimizin bildiği ve sık sık tekrarladığımız çeşitli nedenler var. Toplumsal yapımız, tarihimiz, işçi sınıfımızın durumu, devlet geleneğimiz, Kemalizm, darbeLER, baskılar, vs... Ancak bir neden daha var ki, onu irdelemekten, onun üzerine düşünüp sorgulamaktan "Eleştiri silahı silahın eleştirisine dönüsmemeli" türünden sözlerin ardını sığınarak, coğulukla ve coğumuz kaçındık. Ellimizdeki "silah", yani örgüt modellerimiz, Marksist solu marginallikten çıkarmaya, komünizme sadece yasallık değil aynı zamanda toplumsal meyruyet sağlamaya ve kitleleri ya-

nına alıp yürümeye yeterli miydi? Başka türlü soracak olursak, savaşın çağına, yerine, türne uygun silahlar mıydı? Ben yeterli olmadıkları kanımdayım.

70 yıl boyunca Türkiye'de kurulan Marksist sol, komünist, sosyalist örgütlenmelerin; hele, daha iyi bildiğim son 25 yıl içinde kurulan, dağılan, birleşen, ayrılan bunda sol grup ve partinin; birbirlerine, bu bozuk düzenin egemenlerine oldukça farklılarından daha düşük, yeminli rakip bunda devrimci sol örgütün, aralarındaki ideolojik, stratejik, programatik büyük farklılığı rağmen, örgüt yapısı ve işleyışı bakımından şanslıacak kadar benzer olduğunu düşünüyorum. İlk bakışta, hele de örgüt deneyimleri ve Türkiye sosyalizmini içinde geçirdikleri yıllar hennaz az olan genç kadırlar açısından yadrigatıcı bir yargı bu, biliyorum. Geleneksel TKP ile Maço veya Aybarcı bir örgütlenmenin, Trotskist gruplarla Stalinçi çizgilerin, bir dönem yasal olan TIP, TSİP gibi partilerle silahlı savaşımı, gerillaçılığı benimsemiş sol politik örgütlerin ne gibi ortak yanları olabilir diye düşünmek mümkün. Ancak bu örgütlerin tümünün iyileriyle söyle içtenlikli, açık bir konuşma yapacak olursanız, hele de örgütüne eleştirel yaklaşabilen, sorgulama zorunluluğu duyanlarla konuşursanız, öne çıkan şikayet, eleştiri ve kaygıların nasıl olup da bu kadar benzeştigine şasnamak mümkün değildir. Yine, bu tür örgütlerin yönetici kadrolarının sıkıntuları da, zaman zaman ortaya çıkan örgüt içi bunalımlar da üç aşagi beş yukarı ayndır. Buna şasnamıyorum. Başka türlü olması pek mümkün değildi diye düşünüyorum. Hepimiz aynı modeli kabul etmiş, Lenin'in 1917'lerdeki partisini kendimize örnek almış, örgütlerimizi ona benzetmeye çalışmıştık.

17 partisi, bence o dönem, o durum, o an, o yer ve olay için en uygun yapı olduğunu devrimi gerçekleştirerek kantıtladı. Ama devrimci durum içinde, devrinin esidine, 1917 Rusyasının ve dünyasının koşullarında bigilenen bu model, hele de "Sovyet" örgütlenmeleri gibi çok ihanet bir bîleşkeninden soyutlamış da. 1960, 1970, 1980'ler Türkiyesi'nin koşullarına uygulandığında etkili bir silah olabilir miydi?

Su günlere gelene kadar, bu soru ve cevabı üzerinde, hele biz "Ortodoks" çizgilerde yer alanlar pek düşünmedik, hayatın zorlamaları kafamızda sorular uydurıp da düşün-

mek zorunda kaldığımızda, "kâfir" oluruz korkusu içinde bu türden muzır düşünceleri kafamızdan uzaklaşınır kendi kendimizden bile saklamaya çalıştık. Bir avuç "profesyonel devrimci" den oluşan "çelik çekirdek", etrafında derece derece halkalanın iyeler ve geniş sempatizan bağılarının biçimsel kopyaları, zaman zaman da karikatürlerini yaratık. En "benzediği" zaman bile, 1917 dün yası ve Rusya'ndan çok farklı bir dünya ortamında, çok farklı teknik, tarihsel, toplumsal koşullarda, model havada kaldı; kendi içine kapandı ve 1917 modelinin kaçınılmaz doğal sonucu olmasa da tarihsel fillsi sonucu olan Stalinist yapıya dönüştü.

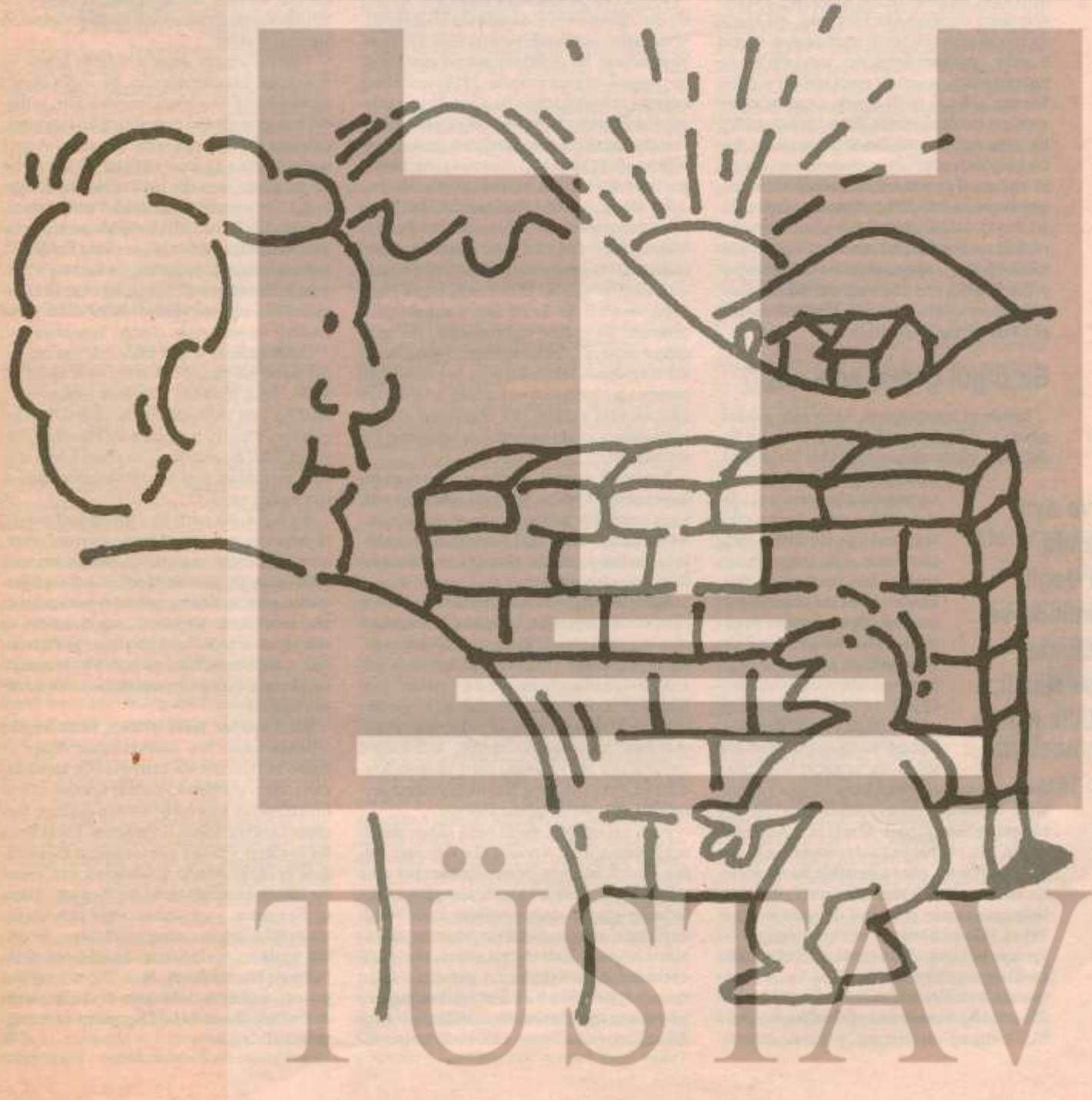
"Stalinizm'i, Stalin'in kişiliğinden de soyutlayıp bir yönetim ve ilişkiler sistemi, bir parti işleyişi islibu olarak kavramak, Türkiye Marksist solu, sadece Sovyetçi, Ortodoks çizgisile değil, Trotski'yle, Maoçusu'yla, Arnavutçusu'yla "Güler yüzlü sosyalizm" çizgisile, gerillacılık ve diğerleriyle, temel ola-

rak "Stalinist" oldu. Bunu devrimciliğin, ödünsüzüğün, Marksist sol kimlik ve kişiliğin gereği saydı. Şimdi sosyalizmin kendini sorgulama, eleştirmeye ve aşma adımları atığı bir dönemde, tüm dünyadaki Marksist sol partiler, çizgiler, hareketler gibi biz de cesur ve derin bir düşünce ve yeniden yapılanma sürecine girmek zorundayız.

Hedefe ulaşmak için

Şu günlerde Türkiye'de komünist örgütlenmenin tizerindeki yasak ve hina bağları olarak 141 ve 142. maddelerin kaldırılması konuları, çok çeşitli nedenler ve amaçlarla yine gündeme 163. maddeyle birlikte, bu yasa maddelerinin mevcut rejim ve devlet yapısının temellerini oluşturdukları görüşündeyim. Bu maddelerin Ceza Yasası'ndaki tüm ilgili maddeler ve anayasa değişiklikleriyle birlikte kaldırılınaları -belki kötümserlik sayılır ama- ancak 1990'ların gerçeki olarak görüyorum.

Şu sıralarda, özellikle dış dünyada "demokrasımı" sayılabilme için makyaja ihtiyaç duyan rejimin, gündeminde olduğunu ilan ettiği kimi ceza indirimleri ve söz konusu maddelerin daha yumuşak bir üslupla yeniden yazımı ile yetineceği, kendi temellerini kendi elleriyle oymaya kalkışmayacağım kamışındayım. Yani bilirim kuşkusuz ve bu konuda yamılmış olmayı da çok isterim. Ancak, ister 141-142'ye makyaj yapılsın, ister kaldırılsın, çok önemli sayılması gereken bu gelişmeler, tek başına, Marksist solun marginallık ağını aşmasının, gerçek sahibine ulaşıp toplumsal meşruiyet kazanmasını getirmeyecektir. TKP ve TİP genel sekreterlerinin yurda dönüşleri ve benzeri demokratik zoriamaların ne kadar payı olursa olsun, şu anda pek çok konuda olduğu gibi 141-142. maddelerin kaldırılması konusunda da gündemi tesbit eden, içe ve dışta kendi kár-zarar hesabını yapıp davranan, -ne kadar can sıkıcı olursa olsun- inisiyatifi elinde tutan Türkiye egemen güçleri ve ►►

bu rejimin başlarıdır. Olay, bir kuru yasa maddesi değişikliği veya hatta maddenin iptali olarak anlaşıldıkça ve böyle kaldıkça, ve rile özgürliğin, bir gün tipki verildiği gibi alınması işten bile değildir. Bunun tek ilacı, toplumsal meşruiyetin sağlaması olduğunu düşünüyorum.

Türkiye'de Marksist solun 141 ve 142. maddelerle rağmen toplumsal meşruiyet kazanmaya doğru adım attığı kısa dönemler oldu. Bunlar arasında en önemli ve en uzunu sayabileceğimiz 1964-68 döneminde 141-142 aynen bugünkü biçimde duruyordu, ama toplumun önemli bir bölümünde "kadık" olmuştu. Bunun tam aksi de düşünülebilir. Örneğin Evren'in konuyu alevlendiren konuşmasına egemen olan anlayış bu düşünügmü tam olarak yansıtıyor. Başka konularda ayaklarına takılan 141-142. maddelerden kurtulmayı isteyen rejim başları, Marksist solu, komünistleri, şimdi de bir başka "tecrit"e mahküm etmenin düşünün kuruyorlar. Kitle desteğine, kitle kabutetine, toplumsal meşruiyete sahip olmayan Marksist solu, bu konuda son 10 yılın çok yolu tecrit planını ve son 8 yıllık uygulamaların acı meyvelerini de unutmaya almış üzerinde parti levhası asılı bir kapının altında tecrit etmek, en azından bir süre için hiç de zor değil. Hatta "marginallik" bu yolla tam bir tecride de dönüştürülebilir. Tabii karşı önlemleri almayı beceremeyecek; yani toplumsal meşruiyeti kazanabilecek bir örgütlenmeye ve uygun politikalara üretmeyecek... 141-142. maddelerin ve komünizm üzerindeki yasağın kaldırılmasının çok önemli gormekle birlikte, toplumsal meşruiyet kazanmayı marginalliği aşip alternatif olabilmek ve asıl hedefimize doğru yürüyebilmek için olmazsa olmaz koşul savıyorum.

Bir örgüt gerek, ama nasıl?

Kitlelerin hoşgörüsünü, kabulünü, giderek güven ve desteğini sağlayabilmek için ve hedefimize yürümek için öncelikle bir orgüte,

bir aygita ihtiyacımız olduğumu tekrara bile gerek yok. İşçi sınıfının, tüm emekçi halkın, baskı ve sömürüye karşı savaşmak için örgütünden başka silah ne olabilir? Türkiye'de Marksist solun örgütlenmesi, daha doğrusu örgütyle toplum ve siyaset sahnesine çıkışması için erken değil hatta geç bile olduğu kamışındayım. 141-142'nin kaldırılması ve Komünist Partisi'nin legalleşmesi savasımıyla Marksist solun tek ve güçlü birlik partisinin oluşturulmasını karşı karşıya konurması, bu sürecin tekrarlılmış gerektiği görüşünü binnmişiyorum. Marksist solun birlik parti 141-142 henüz kaldırılmışından inşa edilip, sağlayacağı güç ve destekle bu maddelerin kaldırılmasını hazırlayabileceğini gibi, oyların gelmesine göre aksi de olabilir. Yani 141 ve 142. maddelerin yapılacak değişiklikler veya bu maddelerin iptali, sözünü ettiğim kuruluşu önceleyebilir de. Bize, hangi yakın ve uzak hedefler için savasacak nasıl bir örgüt gerektiği konusunda veterance açıklığa ve fikir birliğine varabilsek, yukarıda dejindid-

ğim "önce mi, sonra mı" türünden tartışmaların hiçbir önem yam kalmaz. 141-142'nin iptali veya değişmesiyle sağlanabilecek yasallığı sadece TBKP'nin yanı geleneksel TKP çizgisinin yasalıyla sınırlı kavramayıp hareketin yasallığı olarak anılsak ve Türkiye'nin Marksist sol birikimini TKP ile sınırlı saymazsa, komünizmin yasallığı için mücadele süreci yasal birlik partisinin kuruluş süreciyle özdeşleşebilir.

Coc çeşitli evrelerden geçmiş ve hâlâ da geçen, 1960'ların sonları hele de 1970'lerden sonra bölgün bölgün ayrılan, her bölgeyi kendi karşıtlarını doğurduğu, neredeyse 70 yıl bulan bir örgütlenme tarihimiz var. Doguları yanlışlarıyla, başarıları başarısızlıklarla, yükselişleri düşüşleriyle önemli bir deney birikimi, bir kadro hazinesi bu. Şimdi artık, bu kadroların tümüyle bu birikimi değerlendirmenin, nasıl bir örgüt, nasıl bir model, nasıl bir işleyiş konusunda derinlemesine ve yaratıcı bir tartışma başlatmanın tam zamanı.

Toplumsal meşruiyeti kazanmayı, kitlelerin desteğini ve kendi davalarına sahiplenmelerini sağlamak hedefliyorsak, 1988 Türkiye'si koşullarında bu amaçlara hizmet edebilecek bir siyasal örgütlenmenin 1917 modelinin kopyası olamayacağımı da görmek zorundayız. Eski silahlarda, baba yadigarıdır diye savası kaybetme bahasına direnmek yerine, yepeni ve etkili bir silah, amaca uygun bir örgüt modeli bulmam, olısturmamızı.

Bu model üzerinde düşünmenin, tartışmanın, önermenin ve oluşturanın Türkiye Marksist solun tümünlük hakkı ve görevi olduğunu düşünüyorum. Katalan herkesin kendisini "ev sahibi" hissedecesi, hiçbir grup, örgüt veya kişinin kendinden menkul "çelik çekirdek"li iddiası taşımayacağı, tek ayrıcalığın deneyim, birlik, bilim, tutarlı ve censur sorgulama, derin düşüncede ve yaratıcılığa tanınacağı bir oluşum ve kuruluş ortamından çıkacak yeni yapının, bu oluşumun özelliklerini daha sonraki işleyişine de taşıyacağı kanımdayım.

Ben kendi payına, bugün bize gereken örgütlenmenin Türkiye Marksist solunun yasal, geniş açık birlik parti olduğu görüşündeyim. Böyle bir modelin, 1917 modeliyle benzerliklerinden çok ayrılıkları olacağını ve olması gerektiğini düşünüyorum.

Birbirine bağlı olmakla birlikte birbirinin aym olmayan yassallık ve açık kavramlarını, olacak partinin yasal ve açık olması gereğini, günümüz Türkiye'sinde kitlelerin psikolojik durumlarını da hesaba katarak, toplumsal meşruiyeti kazanmanın, kitlelerin birlikte etkin savasının ön koşulları olarak görüyorum. Yasalının kiteselliği, kiteselligin ise, pek çok şey yanında, parti içi demokrasinin en gerçek ve geniş biçimde yaşama geçmesini sağlayacağı görüşündedeyim.

Parti yaşamında, gerek parti içinde gerekece kitlelere açıklık, Türkiye Marksist solu olarak öteden beri son derece ihtiyacımız olan güveni sağlayacaktır. Kendimize güven, birbirimize güven, demokratik biçimde kendi seçtiğimiz, oluşturduğumuz yönetim mekanizmalarına ve kadrolarına güven, tüm parti üyelerine ve destekçilerine güven... Ve en önemlidisi, kitlelerin bu adeta saydam yapıya, bu yapının insanlarına duyacakları güven... Açıkkı, sosyalist insan kişiliğinin gelişmesi-

ne, sosyalist insan ve ahlaklı bağdaşmayan tutarsızlıkların, darıkların, kişiliksizliklerin, uydukların aşmasına yardımcı olacak, parti yapısı ve işleyisi içinde koklanan temiz, dürüst, açık hava, halka halka dışa yayilarak gönüveni pekiştirecektir.

Ve nihayet -belki de en başta-, oluşturmamız gereken yeni örgütlenmenin Marksist solun "birlik partisi" olması gerektiğini düşünüyorum. Her konuda aynı düşünün ve aynı düşünmek zorunda olanların birliği değil, Marksizmin biliminde ve sosyalizm hedefinde buluşanların çok renkli, çok sesli, çeşitlilik içindeki birliği... Böyle bir birlik anlayışı, eski örgüt modellerimize hiç benzemesede, bana bizi eski bölünme hastalığından kurtarabilecek tek çözüm olarak görünüyor. Farklı görüşlerin aynı çatı altında sadece hoşgörülle karşılaşmak değil eşit haklarla tartışılıp hep birlikte gelişirileceği hiçbir konu ve sorunun tabu sayılmayacağı açık ve demokratik bir parti yaşamı, gizlilik, konspirasyon, Stalinist disiplin anlayışı üzerinde kurulu biçimsel bir birlikle karşılaşırılamayacak kadar sağlam ve yaratıcı olabilir.

Türkiye soluna geniş kitlelerin güven ve sempatiye bakmamalarının, bir başka deyişle marjinallığın ana nedenlerinden biri, yıllardır kitlelerin gözleri önünde sürüp giden parçalama, bölünme, kopma sürecidir. Ancak mümkün olan en geniş birliğini sağlamış olan bir sol given verebili, ciddiye alınbilir. Böyle bir "optimum" bile değil "maksimum" birliğin TBKP ve TSİP birliğinde sınırlı olmayan, Marksizmi temelinde devrimci birliğin ilk başta sanıldığı kadar güç ve hayalcı olmadığı, en azından sağlanmasının öndeği enellerin bugün her zamankinden daha özel nitelikli ve yenilebilir olduğu kanısındayım.

Oznel nedenlerle eski silahlarda sonuna kadar israrı bir yana bırakabilir ve el birliğiyle güçlü, yeni, modern, koşullara uygun ve bilimli bir yapı oluşturabilirsek, alternatif bir bırakılmış Türkiye halkına önce bir umut ışığı sonra ciddi bir alternatif ve sonra kendi elleyle yaratacağı yeni bir dünya sunmamamız için neden yoktur.

Bir örgüt, bir parti bir yeni oluşum gereğini duyan ve savunan tüm Marksist sol çevre, grup, kişi, örgüt ve partilerin, her şeyden önce 1990'larda Türkiye'de Marksist sol örgütlenmenin nasıl yeniden yapılanacağı, cehresinin, modelinin, işleyişinin, ana çizgisinin ne olacağını tartışabilmek için biraraya gelmeleri, mümkün olduğunda açık bir tartışmayı başlatmaları yeniden yapılanmanın ilk adımları olabilir.

Belki kimileri fazla iyimser, hatta hayalcı bulabilir ama, ben haremimizin deney ve kadro birikiminin bir katresini bile harcamadan oluşturabilecek, eskinin uzantısı ve torusunu olmayan ama eskiyi olumlu olumsuz tüm deneyimleriyle içinde özümsemış, kucaklaşmış bir örgütse yeniden yapılanmanın olabilirliğine ve ilk adımların atılabilmesi için uygun bir dönemde olduğumuza inanıyorum. Yüzümüzü amaca, yani demokrasiye ve sosyalizme çevirip, aracları amaçlaştırmadan, gerçekten geniş ve sosyalizmin derinligince derin bakmayı beceremeyecek, hem "hayal" sayılan gerçeğe dönüştürebilir hem de şu günlerde ölümtüze duran 141-142 engelini ve tuzakını aşabiliz.

141-142 KALKMAZ MI?

141-142'nin kaldırılamayacağını söylemek, en azından doğrudan Marksistlerin güç birliğine bağlamak, demokrasiyi kazanma hedefini gerçekçi hedef olarak görmemektir.

Cezai Kanunu'nun 141. ve 142. maddelerinin kaldırılmasını one suren bütün açıklamaları temel insan hakkı olan düşünce ve örgütleme özgürlüğü savunusu olarak özetleyebiliriz. Sorun bugün, soyut bir insan hakkının savunusunu da aşan bir somutluk kazanmıştır. Talep, yasal bir komünist partisinin kurulması biçiminde ete kemiğe bürünmüştür. Bu yönyle de doğrudan rejim sorunu konumuna gelmiştir. Söz konusu maddelerin kaldırılması Türkiye'nin demokratik bir rejime kavuşması, demokrasının kazanmasının anahatı sorunu durumundadır. Bu maddelerin kaldırılmasına ilişkin tutum, demokrasiden, toplumsal ilerlemeden, yığılmış sorunların çözümünden, demokratik istikrardan, özgürlüklerden yana olup olmamanın mihenk taşı gibidir.

141 ve 142'nin kaldırılması ve yasal bir komünist partisinin kurulması, ülkemizde demokrasının kazanmasına, rejimin nitelijine öylesine bağlanmıştır ki, benzer ağırlıkta bir başka konu daha yoktur. Yasal bir komünist partisinin kurulabileceği koşullarda örneğin sendikal hak ve özgürlükleri bugünkü düzeyde tutmak olaklı olabilir, basın üzerindeki baskular bu tempoda sürdürülebilir mi ya da binlerce insanımız cezaevlerinde tutulup, işkenceye uğratılabilir, Kürtler üzerindeki suren baskilar, bu demokratikleşme dalgasına direnebilir mi?

141-142'nin kaldırılması ve yasal komünist partisinin kurulabilmesi, ülkemizde demokratik bir dirilişin, çağdaş bir demokrasiyi olgurmanın dinamigi olacaktır. Kitlelerin talepleri derinleşecektir, renklenecektir. Yınların zengin katılım araçları yaratmasının yolları açılacaktır. Zaten mücadele de bu noktada sürmektedir. Korku tam da bu noktadadır. Salt çağdaş bir düşüncenin yasaklanması ayıyla karşı karşıya değil; aynı zamanda bu çağdaş düşüncenin, komünist düşüncenin yasallasması durumunda ortaya çıkacak ekonomik, demokratik taleplerin maddi güç haline gelmesinden duyulan korku ile de karşı karşıyayız. Bu yitirdendir ki, "hele su kadar dolar kişi başına gelir düzeyine ulaşalım" vs. türü zamanlama sorununa indirgeyen söylem tutturulmuştur. Bunun yanıtı, rejimin antodemokratikliğinin savunucusu, istikrarsızlığın, bunalımın kaynağı olan egemen oligarşının hegemonyasını ve sömürüsünü böylesi bir demokratik dirilişin kapılının açılması karşılıkta ne kadar koruyabileceğini endişesidir.

Söz konusu yasa ve anayasaya maddelerin kaldırılması mademki rejimin nitelijine bu kadar bağlanmıştır, demokrasının kazanmasının ki-

lit sorunudur, o zaman demokrasiyi önlere stratejik bir hedef olarak koyan komünistlerin demokrasiyi kazanma mücadeleşine özgün katkıları ne olacaktır?

Katkınnı örünen, açıkça ortaya çıkıp, komünist partisine sıkı sıkıya kapatılmış yasalik kapsımı zorlamak, aralığı ayağını koyup kapının kapatılmasını önlemek oluşturuyor. TBKP liderlerini yurda gelişleri böylesi bir olaydır. Böylece, komünist partisinin yasallaşması gündeme inmemek tizre girmiştir. Gelişmeler de bunu kântlamıştır.

Ama sorun, siyasal rejimin demokrasi olup olmaması ile bu denli bağlılığı bir durumda salt komünistlerin örgütsel ve özgün katkılarının sınırlarını doğası gereği aşmıştır. Demokrasiden, baştan, demokratik istikrardan yana olan herkesin ve kesimin sorunu haline gelmiştir. Bu durumda 141 ve 142'nin kaldırılması, komünistlerin özgün katkılarını koymduğu ve sadec bir bileşeni olduğu demokrasi güçlerinin sorunu ve mücadeleşidir. İşte söz konusu yasakları kaldıracak temel siyasal dinamik de bu güçlerin diyalogu ve işbirliğidir. Bu dinamığın içinde bulunduğu iç ve dış güç oranlarında 141 ve 142'yi kaldırılamayacağını söylemek, en azından zamana yaylı biçimde doğrudan Marksistlerin güç birliğine bağlamak, demokrasiyi kazanma hedefini şimdinin gerçekçi hedef olarak görmemek demektir.

Öte yandan, bu çerçevede 141 ve 142'nin Marksistlerin yasal olanakları zorlayarak olusuracağı bir partinin uzun süreli mücadeleşesi sonucunda kalkabileceğini one stirmek, Marksistlerin özgün katkısını tek belirleyici güç olarak sunmak, sorunun demokrasının kazanılması gibi geniş güçlerin hedefi olduğunu anlamamak demektir. Demokrasi sadece komünistlere lazım bir şey değildir. Sorunu gizli bir biçimde böyle sunmak, demokrasının stratejik düzeye önemini kavramamak demektir. Komünistlere düşen, söz konusu maddelerin kaldırılması için uluslararası düzeye mutabakatın sağlanması yanı sıra soi, demokrat güçlerin örgütülüğünün yaratılmasına etkide bulunmasıdır. Demokrasının kazanılması ve güçlendirilmesi için gerekli olan diyalog ve işbirliği politikasını yaşama geçirilmesidir. Bu nun zorunluluğu kadar olanakları da vardır.

Böyle bir mücadeleyi ve hedefini gerçekçi bulmayıp, yasal olanakların zorlanması sonucu bir partinin kurulmasını ve bu partinin "alternatif" durumuna geleceği günlerin beklenmesini önermenin, moral bakımından olduğu kadar politik olarak da sonuçsuz bir yol olduğu açıktır. "Temiz ve köktenci mücadele oluşturulup, suran da zamanın ne önemi var" gibisiinden çoktan yanlışlığı ortaya çıkımlı simfa karşı sınıf politikasının darlıklarını sürdürmek gibi görüntüyor.

Mücadelenin sonuçlarının şimdiden olumsuz olacağı, 141-142'nin yerine 325-326 ile boğus-maya devam edileceğini, kapı açıla da duvarla karşılaşacağımızı one stirmek gerçekçilik gibi gösterilse de umutsuzluk yarmak değil midir?

Ne oluyoruz, bu umutsuzluk neden? Asıl bu tutum egemen oligarşiyi kâdir-i mutlak görmek, demokrasi güçlerinin kaderinin hep alta kalmak olacağını kestirmek olmaz mı? Gerçekçilikle tesciliye düşmek arasındaki mesafenin çok kısa olduğu unutulmamalıdır.

Demokrasi iddiası ile düşunce ve örgütlenme özgürlüğünün olup olmamasının referandum sunulması elbette bağdaşmaz ve ilkesel olarak reddedilmelidir. Çağdaş bir düşüncenin baskı ve yasak altında tutulması kadar bunun kaldırılmamasının da halkoyuna sunulması abestir. Sorun rejimin niteliği ile ilgili olunca istikrarın, demokrasiyi boğazlayarak ölüm ve korku sessizliğinde sağlanamayacağına, tersine demokratik istikrarın gerekliliğine inanan her kişi ve güç çözümün açık, ulusal bir mutabakat gerektirdiğini görmelidir. Bunun zemini de oluşturmaktır. Böyle bir mutabakat sorunun çözümünün Meclis'te olması getirir.

Gündeme, demokrasi güçlerinin ve komünistlerin önde referandum getirildiğinde tutum ne olmalıdır? Bu durumda komünistler referandumda kaçar bir tutum içinde olamazlar. Görüşlerini özgürce ve eşit olarak açıklayabilme olanğı güvenceye kavuşturulduğunda açık taraf olarak yerlerini almırlılar. Bunun için ise 141 ve 142'nin kaldırılamayacağını söylemek, en azından zamana yaylı biçimde doğrudan Marksistlerin güç birliğine bağlamak, demokrasiyi kazanma hedefini şimdinin gerçekçi hedef olarak görmemek demektir.

Her seyden önce referandum oligarşi için bir açmazdır. Referandumu yapmak, sonucu ne olursa olsun öyle hemen 'evet' diye hileceği bir şey olmasa gerek. Referandum oligarşi için bir açmaz, bir şayankılık bir panik ve çekimsenin göstergesidir. Oligarş, referandumda komünist partisinin yasallaşmasından yana yüzde 10'un üzerindeki her sonucu, hayırla sonuçlanırsa bile istemecegi gibi yüzde 51 ile yasallamış bir komünist partisini isteyebilir mi? Kamuoyu yoklamalarının gösterdiği gibi, seçmenlerin yüzde 28'inin destegini kazanmış bir tutum karşısına komünist parti daha ne kadar illegalistede tutulabilir? Bu yasaklar daha ne kadar "başımıza tebelles" edilebilir? Bu durum nasıl anlatılabilir? O zaman "seçmen duyarlı, şu kadar seçmen bu yasaklardan yana" demek, durumu kurtarı mı? Kim inanır?

Komünistler, kendilerince, savundukları çağdaş düşüncenin gücünde, ülkemizin yılmiş sorularına getirdikleri çözümlerin gücüne, demokrasının kazanılması için getirdikleri özgün katkılarına güvenmeliidir. Umutsuzluğa değil gerçekçiliğin sağlamlığını dayanmalıdır.

Komünistler referandumdan kaçar gibi bir tutum içinde olamazlar. Görüşlerini özgürce ve eşit olarak açıklayabilme olanğı güvenceye kavuşturulduğunda açık taraf olarak yerlerini almırlılar.

ÇEVREMİZ VE ZARARLI ATIKLAR

Zararlı atıklar öncelikle bu atıkları üretenler tarafından yok edilmelidir.

evre, dünya yüzeyinde yaşayan canlılar ile yaşam için gerekli hava, toprak ve suдан oluşan bir sistem olarak tanımlanabilir. Çevre sistem olarak nitelendirebileceğimiz bu sistem aslında doğal bir gelişimin ürünü olan varlıklar ile dünya yüzeyinin kimyasal ve fiziksel birleşiklerinden oluşur. İçinde yaşadığımız bu sisteme gelişim aslında çok ağır yürüyen ancak dönlüşlü olmayan bir olgudur. Çevre sistemin kendini yenileyemediğinden oluşumun duraklaması ve geri dönmesi olaklıdır. Bu nedenle, içinde yaşamak mutluluğuna eriştiğiniz çevre sistem yok edilecek ya da yok edilmenin esidine getirilecek olursa hiçbir şekilde yeni baştan doğal ya da yapay olarak oluşamaz. Çevre sistemindeki doğal dönüşümlerin elemanları tipki bir zincirin halkaları gibi birbirlerine bağlıdır. Her bir elemanın doğal yasalarla belirlenmiş işlevleri vardır. Bu işlevler herhangi bir nedenle engellenecek olursa, tüm dönüşüm tek yolu olur.

Küresel çevre sistem bölgesel çevre sistemlerden oluşur. Bu nedenle bölgesel çevre sistemlerin sınırlarını da tedirgin etmemek gereklidir. İnsanlar çevre sistemde sadece yaşamalar için gerekli olan oksijen, su ve yiyeceklerini sağlama dışında gitikçe gelişen uygarlıklarını sürdürmek için zorunlu diğer kaynaklar içinde gereksinirler.

Ekonominin çevreci kirlenmesi bireminden faturasını çıkarabilmek için, ikincil ekonomik gelişmeyi tanımlamak gereklidir. Ekonomik gelişme endüstri yoluyla oluşan her türlü ürünün artması olayıdır. Endüstriyel atıklar ise genelde endüstriyel gelişmenin istenmeyen yan ürünleridir. Belli bir endüstriyel atıklar başka bir endüstrinin ham maddesi şeklinde dönüştürülmeliği taktirde sonuçta endüstriyel atığa dönüsürler. Endüstriyel sahip olduğumuz müddetçe endüstriyel atıkları birlikte yaşamak zorunda kalacağımızın bilincine varıp atık yönetimini gejmeyeceğim ve atık sorumunu çözmekten başka çarez yoktur.

Diger tüm çevre sorunları gibi endüstriyel atık sorunu da giderek artan bir şekilde toplumun dikkatini çekmekte ve hükümet yetkilileri, politikacılar, ticari kuruluşlar ve benzeri diğer gruplar için güncel işlevini kaybet-

meyerek günümüzün ana konusunu oluşturmaktadır. Nitelik, daha 1973'te NATO bünyesinde "Modern Toplumun Mücadelesi Komitesi" (CCMS) tarafından "tehlikeli atıklar" hakkında bir pilot çalışma başlatılmıştır. Bu çalışmanın amaç ve görevleri tartışılırken zararlı atıkların elden çıkarılması organizasyonunun birinci derecede önemli sorun olduğu vurgulanmıştır. Daha o zamanlar atıkların elden çıkarılmasında yönelik sorunların bir kısmının yasal denetlemelerle, bir kısmının ise işletme ve ticari denetimelerle çözümlenebileceği anlaşılmıştır. Günümüzde dek, tehlikeli atık ticareti problemine değişik çözümler önerilmiştir ancak, gerek atık yönetim politikalarının belirsizliği gerekse politik çevrelerin tereddütleri sorunun çözümünü engellemiştir. Genelde, birçok ülkede zararlı atıklara bazı yasal zorunluluklar uygulanmasına rağmen, genel anlamda zararlı atık ticaretini içine alan geniş kapsamlı bir yasa bulunmamaktadır. Uluslararası niteliği bulunan bu konuda öncelikle zararlı kimyasal atıkların yokedilmesi ile ilgili modellerin tamam, analizi ve belirlenmesi gereklidir. Zararlı atıkların planlanması ve denetimi için, öncelikle zararlı atık ticareti kontrol edilmesi, gerekli uluslararası yasal izinler, finansman ve sigorta işleri düzenlenmelidir. Atık değiştirme gibi hükümetlerarası anlaşmalar dışında özel teşebbüs için zararlı atıklar ile ilgili tâbular ve analiz sonuçları belirlenmelidir. Bu nedenle değişik uygulayım şemalarının avantaj ve dezavantajlarını etti etmek gereklidir.

Zararlı atık yönetimi ve zararlı atıkların sınıflandırılması için ikincil zararlı atık deyimi tanımlanmalıdır. Özellikle özel sektör bakımından bu tanımlama çok önemlidir. Çünkü; tanımlama atık yöneticiliğinin uygulamalarını sınırlayacaktır. Ashında, zararlı atık temini ne yazık ki yasal açıdan bile doğru dürüst tanımlanamamaktadır. Deyim olarak, bazen, zararlı atık (U.S.A), kimyasal atık (Hollanda, Danimarka), zehri atıklar (İngiltere, toksik atık (Belçika), özel atık (Almanya, İngiltere, Fransa) gibi çeşitli ülkelerde ve değişik yorumlarla kullanılmaktadır.

Yok edilebilir nitelikteki zararlı atık yönetiminin yasal sorumluluğu kimlere verilmelidir? Topluma mı, yoksa özel yatırım şirketlerine mi? Acaba hangisi, toplama, nakletme ve yok etmeye içine alın kontrol mekanizmasını akılcıca oluşturabiliyor? Toplama, nakletme ve yok etme için bir lisans kullanılabilsa hangi şartların sağlanması gereklidir? Sorumluluk, sigorta ve finans sorunları nasıl çözümlenmelidir? Toplumun ve özel şirketlerin sorumlulukları birbiriley nasıl bağdashacaktır? Bu ve benzeri sorular halen cevap bekleyen sorulardır.

Atık yönetiminin en önemli amacı, uygun üretimi yöntemleri veya ham maddeler kullanılmasıyla atık üretiminin azaltılması, hatta

yok edilmesi olmalıdır. Diğer önemli bir hedef ise atığın, tekrar kullanılması ve geri dönürlmesidir. Bu nedenle, değişik tiplerdeki atıkların miktarlarının ve yok etme metodlarının tesbiti gereklidir. Özellikle, nakliye esnasında emniyet açısından atıklar kesintikle sınıflandırılmalıdır.

Zararlı atıkların yok edilmesi genelde hükümetin sorumluluğunda değildir. Atık üretme endüstrisi, özellikle özel yatırımlar bu alanda kullanılmamıştır. Zararlı atıklar, öncelikle, bu atıkları üretenler veya özel yok etme şirketleri tarafından yok edilmelidir. Ancak özel şirketler bu işe taşip oldukları hükümetin planlama, kontrol ve destekleme tedbirlerini alması uygun olacaktır. Eğer zararlı atıkların yok edilmesi tattının edici bir şekilde özel şirketler tarafından sağlanamazsa hükümet tarafından ek önlemlerin alınması gereklidir. Bu konuda kurulacak şirketlere yararlı olabilmek için gerekli uygulama yasalarının hükümetçe hazırlanması gereklidir. Ayrıca, uygun atık yok etme standartlarının geliştirilmesi ve ulusal kontrol tedbirlerinin alınması uygun olacaktır. Atıkların azaltılması ve yararlanılması yollarına gidilmesi yok edilmesinden daha önce gelmelidir. Atıkların yok edilmesi yalnızca bu iki çözümün mümkün olmadığı durumda veya ekonomik bir neden yoksa seçilmelidir. Bu tür seçimlerde bütün hükümet önlemleri göz önünde bulundurulmalıdır.

Yok etme tesislerinin planlanmasıında hükümet uygulama planamasına katılmak ve yatırımcı ile endüstriden konuya ilgilenen gruplar arasında vakıf bir ilişki sağlamalıdır.

Zararlı atıkların yok edilmesi için yerel alanların planaması en azından yeresel tâbulara oturtulmalıdır. Geniş alanlarda zararlı atıkların yok edilme imkânlarının yaratılması için toplama merkezlerinin kurulması dikkate alınmalıdır. Gereğinde bazı toplama merkezleri ön işlem yapabilecek nitelikteki makinelere donatılabilir. Bu da toplama merkezlerinde atıkların hacmini veya ağırlığını azaltarak nakliyeyi maliyetini düşürür. Atıkların yok edilme işlemleri hükümet yetkililerince kontrol edilmelidir. Kontroller lisans kaldırması, şirket inikânlarının incelenmesi ve atıkların yok edilmesine kadar genişletilmesidir. Atıkların yok edilmesi ile ilgili kontroller için uygun tedbirler arasında kaynaktaki kontroller öncelik kazanmalıdır. Atık değişimini endüstriyel atıkların kullanımını artırır etkili bir önlemidir. Bu nedenle, uygun tedbirler sayesinde atık değişimlerinin kurulması, mühafazası ve etkinliği teşvik edilmelidir.

İnsan Hakları Evrensel Bildirisinin 40. yılında Kürtlerle dayanışma

BİR İNSANLIK ÖDEVI

Birleşmiş Milletler'in tüm ısrarlarına rağmen bu insanlara neden politik mülteci statüsü tanınmıyor?

B

irleşmiş Milletler, bundan tam 40 yıl önce, 10 Aralık 1948'de, İnsan Hakları Evrensel Bildirisini onaylayarak ilan etti. İnsan Hakları Evrensel Bildirisinin ilan edilisinin 40. yıl dönümünde bu bildirinin önemli iki maddesine dikkat çekmek istiyorum.

"Herkes, her devletin topraklarında özgürlük ve konut seçmek hakkına sahiptir. Herkesin, kendi ülkesi de dahil olmak üzere, her ülkeyi terketme ve ülkesine dönme hakkı vardır." (Madde-13)

"Herkes, zulüm karşısında başka ülkelere sığınma ve diğer ülkelere mülteci haklarından yararlanma hakkına sahiptir." (Madde-14)

Hemen hatırlatalım ki, bu bildirinin altında Türkiye'nin de imzası var. Ama ülkemizdeki siyasi iktidarlar, adına imza attıkları uluslararası anlaşmalara uygun davranış yapmak için bin dereden su getirmeyi alışkanlık haline getirmiştir. Bunun en somut örneklerinden birisi de, eylül ayının hemen başında, Saddam Hüseyin rejiminin baskılardan ve katliamlarından kaçarak topraklarımıza sığınan Kürtler'e karşı, siyasi iktidarın takındığı tavıdır.

Aradan aylar geçmesine rağmen, sorunun çözümü konusunda ciddi hiçbir önlem alınmamıştır. Olumlu bir adım atılmıştır. BM'nin tüm ısrarlarına rağmen bu insanlara neden politik mülteci statüsü tanınmıyor? Türkiye, adına imza koyduğu İnsan Hakları Evrensel Bildirisine uygun davranıştan neden kaçınıyor? Kuşkusuz bu tutumun altında iki temel neden yatıyor. Birincisi; bu insanlar politik mülteci statüsünü kavuştukları andan başlayarak iktidarın sorunu çözümüne yönelik çaba harcaması gündeme gelecektir. BM Yüksek Komisyonu, bu kampları gezebilecek ve iktidarın bu yöndeki çalışmalarını deneyleyebilecektir. Ikincisi; olayın başından beri gerek başbakan, gerekse öteki yetkililer, sığınanların ulusal kimliklerini belirtmekten özellikle kaçınmışlardır. Bu insanlara sadece "Iraklılar" denmekle yetinmektedirler. Aksıta ki, mülteci statüsünün tanınmasından sonra bu sözcüğü tekrarlamak o kadar kolay ol-

mayacaktır.

4 Ekim günü Cumhuriyet gazetesinde "Iraklı Kürtler'e ad konamıyor" başlıklı bir haber yer alır. Haberde Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Ümit Pamir, "Irak'tan gelen Irak vatandaşları kendileri bir karar vermiş değildir. Bir kısmı Irak'ın genel af çakamasından sonra döndü. Bir kısmı Iran'a gitmek istediler. Daha kendileri karar vermemiş insanların mülteci kabul edilmesine olanak yoktur" diyor.

Once, Ümit Pamir'in doğru söyleyip söylemediğine bakalım. Bu insanlar Irak'a gerçekten gönüllü mü dönüyorlar? Iran'a kendi iradeleriyle mi gittiler?

Çevresi telögülerle kaplı, açıta birer esir kampı görünümündeki bu kamplardan gelen haberler ürkütürür. Bölgeden gelen habere göre, açlık ve soğuk, çoğunluğunun kadın ve çocukların oluşturduğu onbinlerce insan tehdit etmektedir. Salgın hastalıklar, özellikle kolera, bu insanlar için ciddi bir tehlikedir. Kamplarda her gün 10 kişinin çeşitli hastalıklardan yaşamını yitirdiği BBC'nin haber bültenlerinde yer almaktır. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği bile bu durumu doğrulamak zorunda kalmıştır. Her ne kadar olenlerin sayısı az gösterilmek istense de, 20 Ekim günü TV haber bültenlerinde valilikin "76 kişinin hastalık ve savaşın getirdiği bitkinlik sonucu olduğunu" açıklaması kamplardaki kötü koşulların bir göstergesi değil midir?

Dünya Gıda Günü'nün kutlandığı ve yetkililerin demeç üstüne demeç şartlığı bugünden, mültecilere üç öğün corba ve peksimetten öte bir şey verilmemektedir. Uluslararası Kızılhac; Örgütü yetkilisi Diyarbakır'daki kampta ulaşmadan önce, göreviler, kamplardaki hastaları gizleyerek bu uluslararası kuruluşu da yanılmayı başarmışlardır. Peki, bütün bunlar, bu olumsuzluklar, bu insanları aç bırakmak, açıktı bırakmak, sorunlarına kökli çözümler aramamak başlı başına zor değil de nedir? Bu zor oldukça bu insanlar kendileri nesli karar verebilirler?

Bu zor'un bir örneği de Hakkari Valisi Şahabettin Fırat'ın, Uzunsırt kampındaki Kürtler'i tehdit eder konuşmasıdır. Vali, bu konuşmasında "üğümocuların" Iran ya da Irak'a gitme konusunda acele etmelerini, kendilerine bakma imkanlarının olmadığı söyleyerek iktidarın tutumunu özü bir biçimde dile getirmiştir.

Bir yandan bu insanlara halkımızın yardımsever elinin uzanmasını engelleyeceksin, uluslararası kuruluşlarla işbirliği yapmaktan kaçınacaksın, öte yandan "ne yapalım size bak-

mamız imkansız, başımızın çaresine bakın. Ya Iran'a ya Irak'a geri dönün" diye baskı yapacaksın.

Resmi ağızlarla göre, bugine dek Irak'a dönenlerin sayısı 1741'dir. Yaygın olan kam ise, Irak'a gönderilenlerin sayısının bu rakamın birkaç katı olduğu yönündedir. Ayrıca zorda Iran'a gönderilenler de burada belirtmek gereklidir. Kürt halkın mücadelenin önemli bir yeri olan Kürtistan Demokrat Partisi Lideri Mesut Barzani, Türkiye'ye sığınan Kürtlerden 30 bin kadarının gizlice ve zorda Iran'a gönderildiğini ifade etmiştir. İran Başbakan Yardımcısı Muayyeri de, Mesut Barzani'yi "mültecilerin hesapsız bir biçimde Iran'a gönderilmeleri insanı trajedilere yol açar" açıklaması ile teyit etmiştir.

Ülkemize sığınan onbinler, politik bir afet sonucu topraklarını terk etmek zorunda kaldırlar. Bu insanlar, ne Çin'de ipek taşıyan bir kervan ne de turistik geziye çıkan bir grup. Elbette kendileri için uygun koşullar oluşduğunda ülkelerine döneceklərdir. Ancak şimdilik buradalar ve İnsan Hakları Evrensel Bildirisinin, insan haklarına saygıyi temel alan öteki uluslararası sözleşmelerin kendilene de uygulanmasını bekliyorlar.

İnsan haklarından yana olanlar, insan haklarının eksiksiz uygulanmasını ve çifte standarttan vazgeçilmesini savunan tüm demokrasi güçleri, BM'nin tarihsel önemdeki bu bildirgesinin tüm dünyaya ilan edilisinin 40. yıldönümünde Kürtlerle dayanışmalarını güçlendirmeli ve bu insanların mülteci statüsünü kabul etmeleri için seslerini yükseltmeliidirler. Bu bir insanlık ödevidir.

▼ Mülteci bile olamıyorlar. Oysa bu onların en azından insan olarak hakları.

“Düşünce başka, eylem başka” mı?

Düşünce “namlusunda yatan fişek” gibi potansiyel bir güçtür. Nasıl ki fişek tetiğe basılmadıkça bir demir parçasından ibaret kalırsa, düşünce de eyleme dönüşmeden, sinanmadan zihinsel bir ürün olmaktan öte bir değer taşımaz.

Türkiye nin siyaseti düşünce özgürlüğü tartışması bir kez daha yoğun olarak girdi. Aslında konu hiçbir zaman gündemden düşmemiştir, çünkü cumhuriyet rejimi kurulduğundan beri ülkemizde gerçek bir düşünce özgürlüğü hep ulaşmak istenen ama bir türlü elde edilemeyecek bir hak, daha doğrusu bir özlem olarak kaldı. Gerçi Atatürk’ün başlattığı çağdaşlaşma hareketinin doğal sonucunun özgürlük, coğulcu bir demokratik düzen olması beklenirdi, ancak Atatürk devrimlerinin üstyapı değişikliği sınırlı kalıp üretim ilişkilerine yansımaması temel hak ve özgürlükler kavramının toplumsal bilinçle kök salmasına elverişli bir ortam yaratmadı. Bu durumdan egemen sınıflar yararlanarak hegemoniaları pekiştirdiler ve yasama, yürütme erkeklerin odak noktası olan parlamentoşa sırıltı egemen olular. Bunun sonucu olarak da ‘tek parti’ döneminde, başta düşünce ve ifade özgürlüğü olmak üzere, tüm demokratik hak ve özgürlükler devletin denetiminde ve onun izin verdiği ölçüde kullanılabilen bir ‘atıfet’ sayıldı. Siyaset iktidarı elinde tutan CHP’nin programındaki ‘altı ok’ 1937’de anayasaya geçiktiken sonra ulusa “cumhuriyetçi, milliyetçi, devletçi, halkçı ve laik” olduk. Bir de ‘devrimcilik’ ilkesi vardı ama ne demek olduğu halka anlatılmayan soyut bir kavramdan ibaret kaldı. Nitelik o yüzden devrimcilik gitgide tehlilki görülmeye başlandı. 12 Eylül’den sonra ‘inkılapçılık’ adını aldı ve anlamı da ‘Atatürk’ün ilke ve inkılaplarını koruma’ gibi yuvarlak laflara dönüştü.

1945’té çok partili fakat yine tek egemen silahlı rejime geceren, çeşitli eğilimdeki aydınlar ilk önce düşünce özgürlüğünü sahip çıkmak istediler. 1946-1950 yılları arasında güçlenen muhalefet ve yurt çapında yayılmış Demokrat Parti hareketi ile birlikte CHP’nin 30 yıllık ceberrut iktidarına tepki olarak kimi yazar, bilim adamı ve gazeteciler düşünce ve ifade özgürlüğünün yaşama geçirilmesi için girişimlerde bulundular. Örneğin, Prof. Ali Fuat Başgil ile Ahmet Emin Yalman’ın başını çaktığı bir dernek kuruldu. Adı ‘Hür Fikirler Yayıma Cemiyeti’ idi. Ancak bu dernek her çeşit siyasi düşünceli özgürce yaymayı değil, ‘hür fikir’ diye kabul ettikleri demokratik düşünceleri özgürce ifade edebilmeyi amaçlıyordu. A.E.Yalman'a göre sol akımlar, özellikle Marksist

düşünce, hür fikir kavramının dışında kalyordu. Bir benzetme yaparsak, bugün de kendilerine ‘Hür Dünya’ etiketini koyan Batılı devletler topluluğu demokratik özgürlüklerin gerçek savunucusu olmak iddiasındadır. Ama her nasil da Türkiye de ‘Hür Dünya’nın üyesi sayılmaktadır!

Aşağıda konumuz bu değil. Düşünce özgürlüğünün son zamanlarda yoğun olarak tartışmaya açılması, bu özgürlüğün Türkiye için ilerlemenin, çağda uyum göstermenin birincil koşulu olduğunu anlaşılmaya başlandığına işaret sayılabilir. Ne var ki, Namık Kemal'in ‘Ne

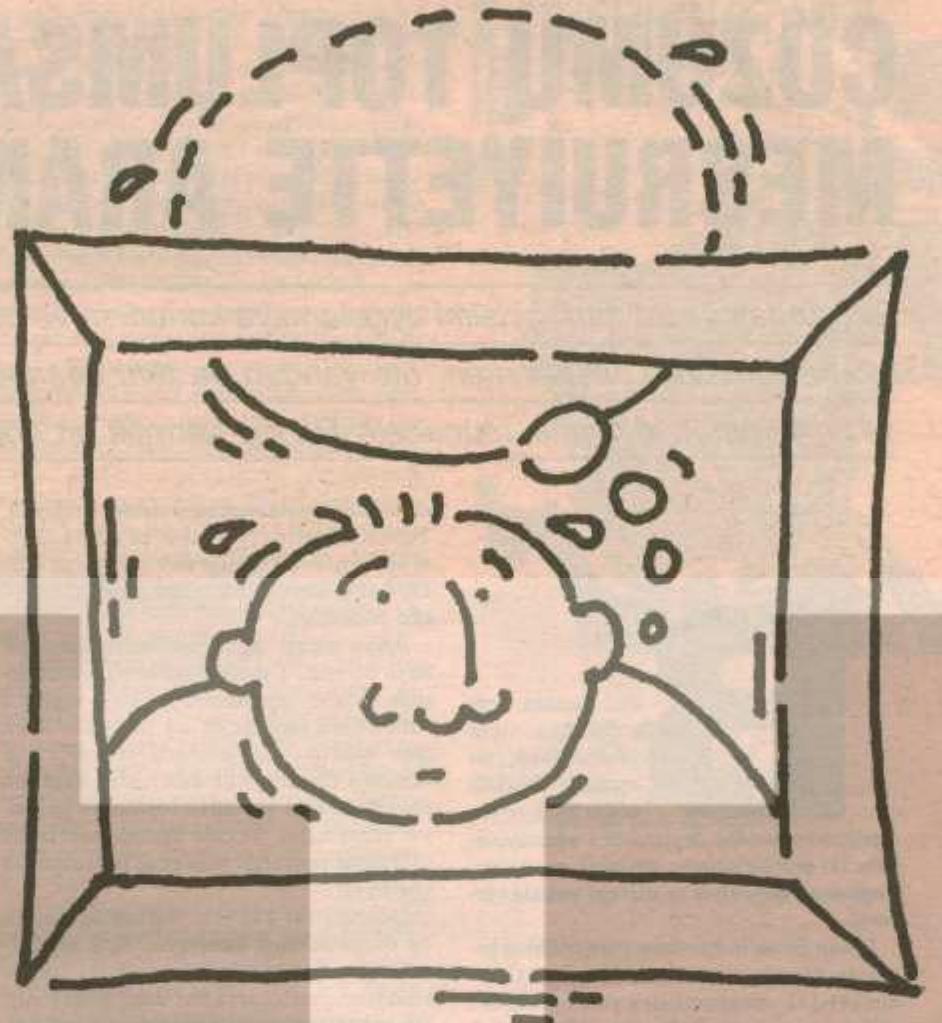
ersunkâr imisin ah! ey didar-i hürriyet’’ diyerek özlemi dile getirdiği günden beri uğradıkça mücadele ve kurban verilen düşünce özgürlüğünün içeriği ve sınırları konusunda aydınlar, özellikle de politikacılar arasında bir görüş birliliğinin, bir ‘consensus’ün varlığı kuşkuludur. Nitelik bir süre önce Cumhurbaşkanı Evren'in Türkiye'de komünist parti kurulmasından yana olduğunu açıklamasının yarattığı tepkiler zihinlerde karmaşanınlığını bir göstergesi oldu. Cumhurbaşkanının komünist partisine niçin birdenbire sıcak baktığı üzerinde durmaya gerek yok, çünkü bu konu sonraki konuşmalarda yeterince aydınlandı: ‘Bană kalsa razi olmam ama dışardan zorlanıyoruz’ dedi. Bu tutum solun-

kökünü kazımak amacıyla yönetimle el koyanların yeniliğe ugradıklarının açık bir itirafıdır. Ancak bugün önemli olan, siyasal sorumluluğu kalmamış bir makam sahibinin tutumundaki değişimler değil, iktidarı halen elde tutanlarla kendilerini iktidara aday gösteren muhalifet partilerinin temel hak ve özgürlükler sorununa yaklaşım biçimleridir. Bu açıdan bakılınca iktidar partisinin 1982 Anayasası'na ve 12 Eylül rejiminin tüm hukuksal ve düşünsel mirasına sahip olduğu gözlenmektedir. Şu halde ANAP'tan temel hak ve özgürlükler konusuna olumlu yaklaşım beklememeliydi. Olsa olsa, dış baskılardan zoruya birtakım göstermelik yaşı değişiklikleri yapıp fakat uygunanmaz. Tipki İskenceneye yasaklayan uluslararası anlaşmaların gösterisi biçimde onaylanıp kağıt üzerinde bırakıldığı gibi. Bu tür kumazlıkların toplumsal bunalımı ağırlaştırmaktan başka şeye yaramadığı ise ortadadır.

Muhalefete gelince, iktidara ya da iktidar ortaklısına aday olabilecek iki partinin, SHP ile DYP'nin siyasal hak ve özgürlüklerle ilişkin görüşlerini genel başkanlarının dermet konuşmalarına bakarak değerlendirebiliriz. DYP Genel Başkanı: "Sol'un demokratik haklarını savunmak bizim işimiz degildir" diyor. Bu, kendilerinin bileceği tır istir arı o taktide demokrasi şampiyonluğuna soyunmaktan, "konuştan Türkiye" istemelerinden vazgeçmeleri gereklidir. Çünkü, öne sürüldüleri gibi, ülkemizde demokratik rejimin bütün ilke ve kurallarıyla işlerlik kazanmasını içtenlikle istiyorlar ise, karşısına oldukları siyasal akınlara da meşruluk tanınmasını savunmak, bu yolda verilen mücadeleyi desteklemek durumundadırlar. Oysa Doğru Yol Partisi Meclis'te TRT için genel görüşme açılmasını isterken ileri sürüdüğünü perekçe ile demokrasi mücadeleşinin ne denli yanında kaldığını açığa vurmıştır.

SH Genel Başkanı ise partisinin Meclis grubunda yaptığı bir konuşmada şöyle diyor: "Biz bütün düşüncelerin serbestçe ifade edilmesinden yanızdır. Düşünce ve örgütlenme özgürlüğü kısıttanmamalıdır. Ancak düşünce başka, eylemi başkadır. Hiçbir devlet kendisine karşı yapılan şiddet eylemlerine demokrasi adına hoşgörülü davranamaz". Her şeyden önce bu sözlerde bir kavram karşılıklı göze çarpmaktadır. SHP Genel Başkanı'nın "eylem" ile "şiddet"'i eş anlamlı gördüğü anlaşılmıyor. Ülkemizde yükselmekte olan demokrasi savaşlarında hiç kimse siyasal iktidarın şiddete başvurarak ele geçirilmesinden yana değildir. Tersine, bugünkü mücadele askeri güç kullanarak yönetimle el koymuş ve demokrasiyi askıya almış olanlar onları kurduğu baskı düzeninin uzantlarına karşı yürütülmektedir. Ancak hiçbir gerçek demokratın da "düşünce başka, eylem başkadır" tanımlamasına katılmadığını sanıyoruz. Zira eyleme dönüştüren, yanı sınırsız yayılma özgürlüğü olmayan, çevresinde örgütlenmemeyen düşünce bir ziifin cimnastiği olmaktadır etope geçemez. SHP Genel Başkanı örgütlenme özgürlüğünü savunduguna göre düşüncenin eyleme dönüştürmesini de kabul etmek zorundadır. Eylemin şiddete dönüşmesi ise düşünce özgürlüğünün bir sonucu değil, tersine, bu özgürlüğün kısıtlamasının kaçınılmaz sonucu olabilir. Bir anayasa profesörü bu konuda söyleydi: "Şiddet kendi kendine doğmaz. Şiddeti doğuran en büyük etkenlerden biri de sözün sınırlamasıdır. Konuşmayan insan patlar. Söz ise

yalnız konuşma özgürlüğü demek değildir. Konuşma ve düşünce açıklama özgürlüğü kadar önemlidir, örgütlenme yani dernek kurma özgürlüğüdür."

Kanımcı düşünce özgürlüğünün salt bu çerçevede savunulması da yeterli değildir. Çünkü bu özgürlüğün bir tür "bogalma" gereksiniminden kaynaklandığı izlenimini vermektedir. Oysa düşünce özgürlüğü insanların gelişmesinin, dünyanın değişmesinin temel ögesidir. Tarih boyunca insanlık "Göce dönen düşünce - Idée-force"lerin dörtüsüyle ilerlemiştir, gelişmiştir. Büyük Fransız Devrimi'nin "İnsanlar özgür ve eşit doğarlar" belgesi modern çağın kapılarını açmış, Marksizmin "İnsanlık tarihi bir sınıf mücadelesi tarihidir" sapması yeryüzünü yepenmiş ufuklara yöneltmiştir. Başka deyişle düşünce "namlusunda yatan fişek" gibi potansiyel bir güçtür. Nasıl ki fişek tetiği basılmadıkça bir demir parçasından ibaret kalırsa, düşünce de eyleme dönüşmeden, sinanmadan zihinsel bir ürün olmaktan öte bir değer taşımaz. Zatem bu nedenledir ki yönetimde egemen olanlar düşünce özgürlüğünü örgütlenme ve eylem özgürlüğünden soyutlamaya büyük önem verirler. Türkiye'de de egemen sınıflar öteden beri "eylem" ve "örgüt" sözcüklerinden seyhan gormüş gibi korkmuşlardır, bu korku Türk toplumunu çoğuluk bir demokratik rejimin yeserip gelişmeyeceği bir sosyal düzen içine hapsetmiş, temel hak ve özgürlükler ancak belli bir dünya görüşü sınırları

ları içinde kullanılmış ve o görüşe karşı çıkmak "devlete karşı olmak" sayılmıştır. Bu tutum Türk Ceza Hukuku sistemine de yansitarak, bir düşünce akımı siyasal iktidarca toplum için zararı görüldüğü taktide "tehlike suçu" oluşturduğu kabul edilerek illegale itilmesine olanak tanınmıştır.

Ülkemizdeki siyasal bunıkların kökeninde demokrasi kültürünün, temel insan hak ve özgürlükleri kavramının henüz çağdaş düzeye ulaşamamış, berraklığa kavuşamamış olmasının beşirleyici rol oynadığı bir gerçekktir.

* Mümktaz Soysal, Milliyet gazetesi, 26 Ekim 1988.

TAV

ÇÖZÜMÜ TOPLUMSAL MEŞRUIYETTE ARAMAK

*Bir yandan yasal parti girişimi uygulamaya konurken ve böylece 141-142'yi fiilen safdı
rı bırakacak süreç başlatılırken, öte yandan da tüm demokrasi güçlerinin katılımıyla
141-142'nin kaldırılması mücadelelesine hız vermek en doğrusudur.*

Biraz fazlaca vurguladığım için "kabak tadi mu vermeye başlataba?" diye endişelensem de yine deyinmeden edemeyeceğim. İki şeyi birbirinden ayırmak gerekiyor: **Toplumsal meşruiyet ve mevcut hukuki çerçeve.**

Kenan Evren'in komünist partiyle ilişkin beyanları üzerine, siyasi kamuoyunda T.C.K.'nın 141-142. maddelerinden yine fazlaca söz edilir olmaya başladı. Kendimi bildim bileli 141-142 ülkemizin siyasi gündeminde çıkmadı. Üstelik öylesine inlendiler ki, "Batu'nun Türkiye'de neler olup bittiğini biraz izleyen stradan demokratlarına, konu açıldığında, ceza kanunumun bu maddelerinin içeriğini açıklamaya hiç gerek kalmıyor, sadece numaralarını söylemek yetiyor. Kısacası, Türkçiyeli solcular ve demokratlar başta olmak üzere yeryüzünün bütün demokratları bu 141-142'den gina getirdiler. Onun için de 141 ve 142'den bir an önce kurtulmamız gerekiyor.

Evet "bir an önce kurtulmak"... Ama nasıl?

Bu soruyu sordugumda çoğu zaman İtalya örneği aklına geliyor. 141 ve 142'ye ilham kaynağı olan Mussolini patentli maddelerin İtalyan ceza kanununda varlıklarını koruduklarını, yıllar önceki ilk duyduğumda inanmamıştım. Bu maddelerin kaldırılmasına ilişkin düzenlemeler yapıldığım yakınlarda gazetelerde okuyunca hukukun bazen hayatı ne kadar geriden izlediğinin bu örneğine bir kezre daha şastım. Demek ki İtalyanlar da kendi 141 ve 142'lerinden daha yeni yeni kurtularlardı!..

Tabii bu bir yanlışlama. Çünkü İtalyanlar kendi 141 ve 142'lerinden yaklaşık yarım asır önce, 2. Dünya Savaşı'nın bitiminden itibaren kurtulmuşlardı. Üstelik de **formel** anlamda, yanı söz konusu maddelerin hukuka ilgisi yoldan değil, bu maddeleri **fiilen** işlemez hale getirerek, yanı hattallaştırarak kurtulmuşlardır. Ve İtalyan halkı bunu komünistlerin toplumdaki varlıklarına, onların elde et-

mış olduğu **toplumsal meşruiyete** borçluydu. Toplumsal meşruiyet, İtalya'da yazılı hukukta varlığını daha uzunca süre koruyacak olan 141-142'yi onyollar önceki siyasi gündeminde çıkarmıştı.

İtalya örneği -belki nadirattan ama- bir hayli öğretici. Üstelik demokrasi mücadeleinin özüne, demokratik hakların topluma maletilmesi sürecine ışık tutuyor. Alahm grev hakkım: İşçi sınıfının dünya pratığı -ülkemiz Özgürliği de dahil- grev hakkının önce **fiilen** grev yapılarak toplumsal meşruiyet kazandığını, hukuki vatandaşların bu toplumsal meşruiyet temelinde belirlendigini gösteriyor.

Dönelim 141-142'ye... Burada da benzeri bir durumla karşı karşıyayız. Açık ki, 141-142'den halkın temelli kurtaracak olan, bu maddeleri, varlıklarını sırse dahi, gerçekle işlevsiz hale getirecek olan **toplumsal meşruiyet**dir. Bir halkın toplumsal meşruiyet kazanmasının en kesitme ve sağlam yolu, o halkın o toplum içinde **fiilen** kullanılmasıdır. Ve 141-142, işçi sınıfının siyasi örgütlenmesinin onundeki hukuki engelleri işe, bunu aşmanın en rasyonel yolu örgütlenme hakkının **hayata geçirilmek**tedir.

Kaldı ki siyasi örgütlenme konusunda, toplumsal meşruiyet açısından sıfır noktasında da değiliz. Solcular, Türkiye'de kimse inikar edemeyeceği bir toplumsal varlık ve güç oluşturuyorlar; üstelik uzunca bir süreden beri bu böyle. Dünya görüşü olarak Marksizm'i benimsemis işçi önderleri, sendikacılık, ileri işçiler var; Marksist bilim adamları, sanatçılar, yazarlar, gazeteciler, mimarlar, doktorlar, öğretmenler ve diğerleri var; yasal-yasal olmayan çeşitli Marksist parti tecrübeleri var; Marksist ideolojili savunmuş ve savunan "namütenahî" yayın var ve ilh... Kısacası, şu anda Marksistler yasal bir parti oluşturmak için gerekli **toplumsal meşruiyetin** herhalde asgarisine sahipler.

"Asgari" meşruiyet 141-142'nin, daha ilk adımda battal kılınmasına yetecek mi?

Su anda yetmeyeceği besbelli. Çünkü 141-142 hanı hanı işletiliyor. 141-142'den hükümet ya da kovuşturmadı onbinlerce kişi var. Onun için de örgütlenme girişiminin bu konuda esnek bir tutum içinde olması, sahip olunan toplumsal meşruiyetin mertebesinin asla abartılmaması gerekiyor. Unutulmamak gerekiyor ki, mevcut rejime damgasını vuran sınıflararası güç ilişkileri yürürlükteyken ve varo-

lan sol potansiyelin çapı da belli iken, örgütlenme girişiminde 141-142 yokmuş gibi davranışlarla hiçbir yere varılamaz.

"Asgari meşruiyet"in sağladığı örgütlenme hakkının kullanılması, 141 ve 142'nin varlığını göz önünde tutmak zorundadır ama böylesi, bu maddelerle boyun eğildiği, onlara sonuna kadar bağlı kalacağı anlamına hiç gelmez. Aksine, 141-142'nin yokluğunu -ya da işlevsiz hale gelmesini- gerçekleştirmenin en rasyonel ve sonuc alıcı yolu budur. Yani asgari toplumsal meşruiyeti, **azami** olmama bile yeterli toplumsal meşruiyete ilerletebilmek için -ki bu noktada 141-142, varlıklarını sırse dahi işlevsiz hale gelirler- yasal örgütlenme hakkının **fiilen hayatı geçirilmesi** zorunludur.

Tabii burada asla gözden kaçırılmaması gereken nokta, "aşgari toplumsal meşruiyet"in daha ilk adımda **azami toplumsal boyutu ile yasal parti girişiminin hıznetine** verilmesidir. Bunu da somutu, yasal siyaset sahnesinin değerlendirilmesini savunan bütün Marksistlerin, yasal parti girişiminde elbirliği etmeleridir. Asgari toplumsal meşruiyeti ete kemiğe büründürmenin ve onu zaman içinde büyütmenin, bir süreç boyunca 141-142'yi geçersiz kılmayan veya hukuki iptalini gerçekleştirmenin yolu da buradan geçer. Marksist partiler, gruplar ve çevrelerce desteklenen, bunalırm temsilcilerinin ve solun bütünü içinde saygınlık kazanmış Marksist aydınların hep beraber başlatacakları bir yığıncaq parti girişimi, bu girişimin yurt çapında sahneyeceği platform, 141-142'den ebidiyen kurtulmamızın da ilk adımı olacaktır.

Yazma başlarken, **toplumsal meşruiyet ile hukuki çerçeveyi** birbirinden "ayırmak" gerektiğini söylemiştim. Tabii burada "ayırmak"tan muradım, bu ikisini yekdiğerinden koparmak değil, **ayırt etmek**. Bunları birbirinden koparmak zaten imkânsız. Üstelik içinde bulunduğumuz şartlar "toplumsal meşruiyet" ile "hukuki çerçeve"nin birlikte değerlendirilmesini gerektiriyor. Bundan kastım şu: Yasal örgütlenme hakkının toplumsal meşruiyeti **fiilen** devreye sokulduğu ölçüde hukuki çerçeveye de genişleyecektir. Buna karşılık hukuki çerçeveye sağlanan bu genişleme, toplumsal meşruiyetin çapını daha bir yoğunlaşdırarak ve daha pekiştirecektir. O halde bir yandan yasal parti girişimi uygulamaya konurken ve böylece 141-142'yi **fiilen safdı**, bırakacak süreç başlatılırken, öte yandan tüm demokrasi güçlerinin katılımıyla 141-

142'nin kaldırılması mücadeleşine hız vermek en doğrusudur. 141-142 öncelikle solcuları hedef almış ve alıyor olsa bile, hem somut ugulamada solcuların dışına da taşmasıyla, hem de fikir ve örgütlenme özgürlüğü karşısındaki yasaklı konumuya, bir demokrasi konusudur, tüm demokratları ilgilendirmektedir. Öyle olduğu içindir ki, Evren'in son beyanları üzerine, demokrasiden yana olanlar, 141-142'nin kaldırılmasının gereğini dile getirmiştir. Bu durumda bu tepkilerin, birer görüş açıklaması halinden çıkartılıp, toplumsal aksiyona dönüştürülmeleri, demokratiğin bir vecibesidir. Gerçi şimdilik kadarki gözlemlerimiz demokrasi safları içinde yer alanların önemli bir bölümünün demokratik hak ve özgürlükler mücadeleşine yeterince asılmadıklarına işaret ediyor. Özellikle sosyal demokratlar demokrasi sınavındaki son derece başarısız notlarıyla hiç de umut vermiyorlar. Ancak yine de demokratik hak ve özgürlükler uğruna mücadelede hakkını teslim etmemiz gerekenler de var. Bence yapılması gereken, düşünce ve örgütlenme özgürlüğünü doğrudan ele alacak bir komisyonun yeniden oluşturulmasıdır. Bu komisyonun ve 141-142'nin kaldırılmasından yana olan tüm demokrasi güçlerinin meseleyi beraberce ele almaları, düşünce ve örgütlenme özgürlüğü üzerindeki bütün hukuki engellerin tasfiyesi için planlı ve programlı bir çalışma yürütülmeli sağlanabilirse, boylesi, toplumda da istenilen yanayı uyandırır, ilgiyi ceker.

Tabii böyle bir çalışma, konunun somut objesi bulunduğu ölçüde etkinlik ve yaygınlık kazanır. "Somut obje" ise yasal Marksist parti girişimiştir. Dolayısıyla yasal parti girişimi ile düşünce ve örgütlenme özgürlüğü mücadeleşini uyumu bir paralellik içinde, birbirlerini takviye edecek ve geliştirecek doğrudan yürütmek gereklidir.

Buraya kadar yazdıklarımın, "yasal Marksist partisi", adeta, 141-142'nin kaldırılmasının bir vasıtası olarak ele aldığı izlenimi çababilir. Evet 141-142 kalkacaksız, bu hedefi gerçekleştirmenin en sonucu alıcı yolu yasal partinin, Marksistlerin elbirliğiyle yurt çapında tıilen örülmeye başlanmasıdır. Ama bu, partinin en mütevazı hizmetlerinden birisidir. Bu partinin **hedefi, sınırlarından ve baskının arındırılmış bir Türkiye** yaratmaktadır. Onun için de partinin, tüm sosyalistlerin elbirliğiyle oluşturulması, sınırları ve baskı altında geniş emekçi yiğinlara hitap edebilecek, onlar için cazibe merkezi olabilecek bir süreci öngörmesi ve daha ilk adımda böylesi bir gidiş başlatması, esas hedefe ulaşılması açısından tıynı edici önem taşır. Burada da örgütü, örgüsüz her Marksistin daha ilk adımda, yani yasal partiyi elbirliğiyle yaratma girişiminde, kendisini bu partinin eşit haklı ve görevli bir unsuru olarak görmesi, olacak partiyi "her şey"in ve mevcut ilişkilerin üstünde tutması, parti oluşturduğu anda **sadece bu örgütün olacağını**, başkasının kalma yağına ve içi sınıfı siyasetinin yalnızca bir partide somutlanacağımı bilmesi, yasal Marksist partinin boylesi bir bilinc ve irade ile örümeye başlanması, hedeflenenin başarılması açısından **zorunlu bir ön şart** oluyor.

Ülkemizin tüm Marksistlerini kucaklayan yasal bir partiyi fiiliyatta oluşturmanın kolay olmayabileceğini takdir ediyorum. Hatırlan-

caktır, 1980 öncesi, 141-142 altında işçi sınıfı partisinin yasalda olup olamayacağı bir hayatı tartışılmıştı. Şimdi de benzeri endişelerle yasal partinin ideolojisinin "sulandırılmak" zorunda kalıp kalmayacağı akıllara takılacaktır, partinin devrimci olup olamayacağı, her şart altında çalışmayı ne ölçüde becerdiği ve süreklilığını nasıl muhafaza edebileceği, durbeler dahil muhtemel saldırılardan kendini nasıl koruyacağı vb. sorulara eaktır, hatta önerdiğim tür geniş birliğin likitasyon olduğunu iddia edenler çıkacaktır. Böyle soru işaretlerinin çıkışmasını ve çeşitli endişeler duyulmasını doğrusu yersiz ve rütmüle de haksız bulmuyorum. Ancak ben, Marksistler olarak en büyük eksikimiz, bütün iddiahlığımızla rağmen işçiler için, emekçiler için bir alternatif oluşturamıyor olduğu kanınlıyorum. Bunun da çözümünü, Marksistlerin elbirliğiyle yaratacakları, sosyal demokrasiden daha solda siyasi görüş ve eğilimleri olan yiğinlar içinde yanık uyandıracak, onların doğrudan katılım, sempatisini, oyunu, aklia geilebilecek her türlü desteğini kazanacak yasadır bir partiye görtüyorum.

Kuşkusuz yasal bir işçi sınıfı partisi için belirleyici faktör değil. (Kimi şartlarda, örneğin açık faşizm altında demokrasi mücadeleşini veren burjuva partileri için de yasalın belirleyici faktör olmadığını umutmayalım.) Ancak öngördüğüm proje, mevcut şartlarda, yasal platformu zorunlu kıiyor. Bugün var olan partilerin, çevrelerin tüm mensuplarını, herhangi bir orgüte -ya da gevreye- bağlı olmayan bağımsız Marksistler birlikte bir pota içinde kaynaştırmayı, yasal partiden başka bir alternatif kesinlikle yok. Üstelik partinin uyumluluk içinde, çok sesli, Marksizm dahilinde en geniş tartışmalara açık olması, böylece yaratıcı politikalar üretmesi ve dinamik bir faaliyet yürütmesi isteniyorsa, bu işçiyiñ güvencesi olan parti içi demokrasının aşıklık altında gerçekleştirileceği, bunun da günümüzde ancak yasal platformda sağlanabilecegi besbelli.

İşte bu şartlarda ben, bütün endişelere rağmen, tüm Marksistlerin omuzları üzerinde yükselsek, daha ilk adında yaygın bir toplumsal meşruyet ve tabana oturacak yasal bir partiden başka çözüm yolu görülmüyor. Üstelik emekçi kitleler içinde kök salınamış, yiğinlar sahiplenmediği örgütlerle belki "ideolojik saflik" korunabilir ama, ne devrim yapılır ne de saldırılardan yeterince korunup her şart altında etkili bir mücadele yürütülür. Yakin geçmişin çok acı deneyimlerinin hafızaların silinmemesi olması gereklidir.

Yasal parti meselesi uzunca bir süredir Marksistlerin gündemindedir. Üstelik tarafından da pek çok. Böyleyken somut girişimlerde bulunulmaması, yasal parti projesinin çok sesli ve çok katılımlı tartışmalarla geliştirilmesinin gereklerinin yerine getirilmemesi, geçici olarak sosyal demokraside katlanan ve boyuna kendili alternatifini bekleyen geniş bir sol potansiyelde bikkinklik ve umutsuzluk duygularının gelişmesine yol açıyor. Böyle giderse korkarım ki, yasal siyaset sahnesinde Marksist bir partiyi illâ gerek olmadığını emekçi halkımız da "ıkna" ederek "zaten Marksizmin modasının geçtiği" yolundaki "terziler", biz, Türkiye'nin Marksistleri de hatırlı sayılır bir katkıda bulunacağız.

YİTİK KORU RAFAEL ALBERTI

ERDAL ATABEK

KENDİ YURDUNDA SÜRGÜNSÜN

ÖZAL'A "MALTERNATİF"

Özal'in alternatif olmayabilir. Ama "malternatif" sayılabilenek bir çözüm var.

O da Özal'in en çok yaptığı işi hiç yapmamak, yani hiç borç almamak.

Banka faizi oranının 1988 yıl sonbaharında alınan ekonomik önlemler sonunda, % 85'lere dek çıkışması, 24 Ocak 1980'den bu yana izlenen ekonomi politikalarının kesin ifası olarak değerlendirilebilir. Bugünlerde, yine "alternatif politika" önerileri tartışılmaktadır. Oysa, iflas eden ekonomi politikaları değil, ekonominin kendisi.

Alternatif politika üretmesi gerekenlerin başında SHP geliyor. Bu partinin iktidar programının ne olduğu belirsiz. Basında yayılanın bölüm pörçük haberlerden, SHP'nin iktidar programı konusunda bazı ipuçları çkartılabilir.

24/9/1988 tarihli Milliyet gazetesinde yayımlanan "Baykal, SHP'nin alternatif iktidar programını açıkladı" başlıklı haberde, SHP Genel Sekreteri Baykal, "Enflasyonu denetim altına almak için faizleri yüksek tutmak, hatta yükseltmek de gerekebilir. Ama yüksek faiz sürekli bir yaşam tarzı haline dönüştürmek, işte bu yanlıştır. Enflasyonu denetim altına almak için ekonomik şok tedbirlerini yaşama geçirmek ve başlangıçta faizin yükseltilmesini anlayışla karşılamak mümkün olabilir. Ama faizi sürekli yüksek tutarak enflasyonu zaman içinde denetim altına almayı beklemek, mümkün değildir" diyor. Yine Baykal'ın "Alternatifin ne" olduğunu açıkladığı, Panorama dergisinin 23/11/1988 tarihli sayısında yayımlanan söyleşide söyle deniliyor: "Enflasyonla mücadele programında bir sabit kur politikasının yararı olabileceğini söylemek mümkün değildir. Enflasyon denetim altına alındıktan sonra da enflasyonist gelişmeye, kronik bir enflasyona katkı yapmayacak, gerçekçi, ekonominin durumunu yansıtıcı ve istikrar hedefini de gözden uzak tutmayan bir kur politikası gereklidir."

Bu açıklamalardan Baykal'ın başlangıçta yüksek faiz ve yüksek oranlı kur ayarlamasından (devalüasyondan) yana olduğu, daha sonra faiz oranlarını düşürmeye ve gerçekçi kur politikasını sürdürmeyi amaçladığı, anlaşılıyor. Baykal, bu tür önlemleri, "şok tedbirleri" diye adlandırıyor. Baykal'ın "şok

tedbirleri", Özal'in ekonominin düzülüğe çıkarmak amacıyla uyguladığı "istikrar tedbirlerinden" ne ölçüde farklıdır?

Özal, 1980'den bu yana, her iki yılda bir, "ekonominin bir kaç yıl sonra feraha caçağı", sözünü verdi. Geçenlerde, SHP Grup Başkanvekili Prof. Onur Kumbaracibaşı, olası bir SHP iktidarinin enflasyonu kontrol altına alabilmesi için iki yıl gerekeceğini söyledi. (Nokta, 16/10/1988) Milliyet gazetesinde yayımlanan görüşmede Deniz Baykal, "Sosyal Demokrat iktidarın ekonomik uygulamada iki dönemi birbirinden ayırmak gereği var. Birincisi enflasyonun denetim altına alınacağı, güncel bunalımın aşılmasına dönük önlemlerin uygulanacağı dönüm. Bu, sahann bir çeşit hazırlanmasıdır. Bu ilk dönemde anti-enflasyonist politikalar ön planda olacaktır. İkinci dönem, Türk ekonominin orta dönemli hedeflere dönük olarak gelişmesinin sağlanacağı dönemdir" diyor. (24/9/1988)

Yüksek faiz ve yüksek oranlı devalüasyon önlemleri, Özal döneminde olduğu gibi, SHP iktidar döneminde de sonuç vermeye bilir. Bu yüzden SHP yönetiminde ülke ekonomisi, "saha hazırlamaya" yönelik "anti-enflasyonist" politikalara saplanıp kalabilir.

SHP'nin Türkiye'nin ekonomik sorunlarını çözümlemek amacıyla uygulamayı düşündüğü bir başka önlem, "işletmeleri daha verimli çalıştmak, kaynakları daha verimli kullanmak." (Tempo, 9-15 Ekim 1988, s.13, Erol Çevikçe'yle yapılan görüşme.) Özal da aynı amacı güdüyordu. Bu yüzden pek çok işletmenin ve kamu kuruluşunun başına "prens" diye adlandırılan yöneticileri getirdi. SHP'nin atacağı yöneticilerin bu "prenslerden" daha başarılı olmaları için bir neden yok.

"Dikiş tutturamamak"

Türkiye'nin başlica ekonomik sorunları, kronik enflasyon ve kronik ödemeler dengesi açıkları. Bu sorunları gidermeye yönelik önlemler neden dikiş tutturamıyorlar?

Çünkü, yazının girişinde belirtildiği gibi sorun, ekonomi politikalarında değil, ekonominin kendisinde. Türkiye'de üretim, yüksek maliyete yapılmıyor. Uluslararası piyasalarda 1 dolara alınabilecek mal, Türkiye'de 2 dolar tutarında kaynak harcanarak üretiliyor. Enflasyonun başlıca nedeni bu. Çünkü, 1 dolarlık üretim karşılığında 2 dolar tutarında tüketim yapılmıyor. Tüketimin üretimden fazla olması, fiyat artışlarına neden olur. Tüketimip üretimden fazla olmasının bir başka sonucu, ödemeler dengesi açığı. (Her 1 dolarlık üretim, dış gelirleri 1 dolar artırabilir. Oysa, buna gelmeden gerçekteşmek için yapılan 2 dolar tutarında harcamaya, dışalımları 2 dolar artırır.)

Ödemeler dengesi açığının nedeni böyle birliene, devalüasyonun ya da kur ayarlamalarının, ödemeler dengesi açıklarını gidermekte katkısının olmayacağı ortaya çıkar. Çünkü, dolar kuru 1000 lirayken 2000 liraya mal edilen 1000 liralık malin maliyeti, dolar kuru 2000 liraya çekince karşılaşmış olur. Bir sonraki dönemde, aynı işletme, 2000 lira değerindeki mal 4000 liraya mal eder ve dolar kuru 2000 liradan 4000 liraya çekince, işletmenin zararı karşılaşır.

Bu biçimde çalışan bir işletmenin sürekli büyuyen işletme sermayesine gereksinim duyarlığı açıkta. Dolayısıyla, işletmenin finansman gereksinimi sürekli artar. Piyasada bu durumda bir çok işletme varsa, finansman gereksinimindeki artış yaygındır. Bu koşullarda, kredi talebi artar ve dolayısıyla faiz oranları yükselir. Olay böyle sergilenirse, faiz oranlarının yükselmesinin, bir önlem değil, yüksek maliyetli üretimin sonuçlarından biri olduğu ortaya çıkar. Bu yüzden, faiz oranlarının yükseltilmesi, bir "şok önlem" değildir. Çünkü, hastalık belirtisi, hastalığın tedavisi olamaz. Faiz oranlarının yükseltilmesiyle, var olan hastalığın belirtilerinden biri ortaya çıkar. Faiz oranları düşürülünce hastalık belirtisi bir süre için (yeniden) gizlenir. Her iki koşulda, hastalığın asıl nedeni olan yüksek maliyetli üretim, tedavi edilmez sürer.

Yüksek maliyetli üretimin nedeni, koruma önlemleri. Türk ekonomisinde koruma, gümruk vergileri ve fonlar aracılığıyla sürdürülüyor. Dışatism teşvikleri de, dış ticaret mallarının iç piyasa fiyatlarının yükselmesine neden olarak koruma işlevini yerine getiriyorlar.

Özal'ın politikalarına alternatif üretten SHP'nin, korumacı konusunda yeni önerileri yok. Genel Sekreter Baykal, bu konuda "Sanayii koruyacağız. Ondan sonra rekabet koşullarına açmaya çalışacağız" diyor (Milliyet, 24/9/1988).

Baykal'ın danışmanlarından Erol Çevikçe de, "Elbette ihracatın artması için gerekli her şey yapılacaktır. (...) İhraç edilecek mal üretecek sanayi teşvik edilmelidir" diyor. Baykal'ın ve Çevikçe'nin görüşlerinin, Özal'ın konuya ilgili uygulama ve görüşlerine yönelik getirmediği ortada. Bu durumda, partisinin grup toplantısında, "karşımızdakilerin alternatif, malternatif yok" diyen Özal'a hak vermemek, elde değil. (Cumhuriyet, 19/10/1988).

"Malternatif"

Özal'ın, alternatif olmayabilir. Ama "malternatif" sayılabilenek bir çözüm var. "Malternatif", Özal'ın en çok yaptığı işi hiç yapmamak. Vani, hiç borç almamak.

Borç almayan bir ekonomide, gerçek anlamıyla istikrar vardır. Çünkü ekonomide üretim kadar tüketim yapılır.

AREN'İN GÖRÜŞÜ

Yasallık ve tuzaklar...

► Komünist partisinin yasal olarak kurulmasının bir tuzak olması ya da hiç değilse kurulduktan sonra çeşitli baskılarla halktan soyutlanması cüce bırakılması tehlikesi yok mudur? Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

I Sayın Cumhurbaşkanı Kenan Evren Federal Almanya gezisine çıkarken Türkiye'de bir komünist parti kurulabileceğinden sözetsizmiş. Sayın Cumhurbaşkanı'nın ağızından böyle bir söz işitmek hiç kuşkusuz Marksist çevreler için ferahlatıcı olmuştu. Çünkü bilindiği gibi, komünizm halkımıza öteden beri, vatan hainliği, dinsizlik, ahlaksızlık gibi özü İlbariyle de suç sayılan kökü dışarda bir akım olarak tanıtılmıştır. Sayın Evren'in sözleri bunun böyle olmadığına açık bir itirafı olmuştur. Çünkü komünizm bızağı suç olsaydı komünist partinin geçmişte olduğu gibi gelecekte asia kurulmasına gereklidir.

Eğer Sayın Evren komünist partisi kurulması hakkında görüşünü yurda döndükten sonra tekrar etmiş olmasaydı, konu bu kadarla ve burada kapanmış olurdu. Oysa böyle olmamış, Sayın Evren Almanya'dan döndükten sonra ilk yurt gezişinde niçin komünist partisi kurulmasından yana olduğunu gerekçeliyle açık ve sezik olarak bir defa daha anlatmışır. Bu durumda açıkta ki, yasal komünist partisi kurulması konusuna ciddiyete eğilim gerekmektedir. Nitekim büyük basın da konuyu güncel bir sorun olarak el almış bulunmaktadır. Örneğin, Hürriyet gazetesi konu ile ilgili bir kamuoyu yoklaması yaptırmış ve yayınlamıştır.

II Ben bu gelişmeyi Marksistlere yönelik bir tuzak olarak göremiyorum. Tuzak olsaydı bunun daha önceleri de denememiş olması gereklidir. Çünkü böyle bir şey doğrusu öyle pek akıl edilmeyecek kadar cince düşünülmüş bir tuzağa benzememektedir. Kaldı ki, Marksistlerimiz de bu kadar açık bir tuzağa düşecek derecede saf insanlar değillerdir. Geçmişteki komünist tutuklama ve yargılamlarının tuzak kurmak ya da tuzağa düşmeye ilgilen yoktur.

III Diğer taraftan şunu iyiçe kafamıza sokmamızı ki, kurulacak komünist partisi gerçekten, sözcüğün tüm anlamıyla, yasal bir parti olacaktır. Bu, yasal partinin kuruluşuya birlikte illegallitenin, illegal komünist parti ve faaliyetlerin de sona ermese demektir. Demek oluyor ki, komünist partinin yasal olarak kurulması konusunda karşılıklı bir öfluenceme söz konusudur. Bir taraftan komünist partisi çalışmalarını ülkenin yasalarına uyarak yürüteceğini yükümlenecek, diğer taraftan da burjuvacının siyaset iktidarı. Ülke yasalarının komünist partinin serbestçe çalışmaCapabilityne elverecik biçimde değiştirecektir. Komünist partisinin yasal olarak kurulması olmanın bu olduğunu herkes tarafından bilinmelii herkes bunu içine sindirmelidir.

IV Çağımızda Batı Avrupa Ülkelerinde artık komünist partileri dönemin yazgıcılık kurumları haline gelmişlerdir. Zaten bu ülkelerin

bugünkü yüksek uygarlık düzeyine ulaşmalarında komünist partilerinin büyük katkıları olmuştur. Öyle ki, bu ülkeleri komünist partilerden, onların topluma kazandırdıkları duyarlıktan ve düzen konusunda halkın sundukları seçenekten soyutlayarak düşünmek olanaksızdır. Bize de komünist partisi böyle, yanı toplumsal yapımızın bir kurumu olacaktır.

V Komünist partisini bu çok yönlü işleviyle, yanı toplumun temel bir kuruunu olarak kavrayınca, açıkta ki arıt onu yalnız komünistlerin partisi olarak düşünmememiz gereklidir. Çünkü gerçi komünist partisine en çok işçiler ve diğer emekçiler gereksinme duyarlar ama, o aynı zamanda toplumun tümü (onun bütünlüğü) bakımından da gereklidir. Tıpkı ANAP, DYP ve SHP gibi partilerin kendi yanlarındaın başka tüm topluma da gereklilik olmalıdır.

Demek oluyor ki, komünist partisinin kurulması ve yapılması yalnız komünistlerin değil fakat tüm toplumun da sorumluluğundadır. Zaten bu nedenledi ki, konu, yalnız komünistler değil fakat komünizme karşı olan kesimler tarafından da gündeme getirilmiştir. Sayın Cumhurbaşkanı'nın "Komünizme karşıyım ama komünist partisi kurulmasından yanayım" demesi bunun en açık doğrulanmasıdır.

VI Soruna bu biçimde yaklaşılma, komünist partisinin yasal olarak kurulmasına müsaade edilmesini, komünistlere yapılmış bir lütf olarak göremez ve dolayısıyla verilen yetinmemek gereklidir. Tersine, eğer siyasal iktidar komünist partisine müsaade etmek gereğini duyuyorsa, ondan bunu yarıym yamalak değil, bütün gereklerini yerine getirerek yapması talep edilmelidir. Bunun anlamı, komünist partinin serbestçe kurulup çalışmasına elverişli koşullar sağlanmadıkça komünist ya da ona benzer herhangi bir parti kuruluşuna girişmek doğru değildir.

VII Yukanda anlatılmaya çalıştığım biçimde kurulacak bir komünist partisine karşı devletin kolluk kuvvetlerinin az çok tafsız bir tavır alması gereklidir ve beklenir. Böyle olunca parti sadece genel faşist çevrelerin baskı ve saldımlarını kendileri özgürlüğe göğüsleyebileceğinin, halkın soyutlanması ve cüce kalması da söz konusu olmaz.

Komünist partinin serbestçe kurulup çalışmasına elverişli koşullar sağlanmadıkça komünist ya da ona benzer herhangi bir parti kuruluşuna girişmek doğru değildir.

VERGİ YASALARI YENİDEN DEĞİŞİYOR!

Gerçek usülde vergilendirmeyi sağlayacak önlemleri alamayan yetkililer, Türkiye'de fikir oluşumuna katkıda bulunacak alanları, vergilendirme yolu ile cezalandırma eğilimindeler.

asım aylı ortalarında bir kısım başında yer alan haberlere göre "Türk ekonomisindeki gidişten kaygı duyan Uluslararası Para Fonu (IMF) yetkilileri, alınacak tedbirler ve 1989 yılında uygulanacak politikalar konusunda" Türkiye'den bilgi almıştır.

IMF'nin istekleri arasında ne pahasına olursa olsun vergilerin toplanması, vergi kaçaklığının izlenmesi, kaçakçılık olaylarına adı karışanların caydırıcı biçimde cezalandırılması vardır.

IMF'nin Türk ekonomisini yakından izlemesinin devlet bütçesinin oluşumuna karışmasının nedenleri kendi alacağına tâhsil edebilmek içindir. Bu arada devlet bütçesinin sürekli açık vermesi, vergi gelirleri yerine açığın iç borçlanma ile karşılaşması IMF'in ar-

zu etmediği bir olaydır. Çünkü iç borçlanma tasarrufların faiz oranlarını yükseltmek suretiyle devlet bütçesine katılması, böylece bütçenin ve tasarrufların yatırım harcamalarından çok, rantiye harcamalarına kaydırılmıştır.

IMF Türkiye'ye bazı uyarılarla bulunurken Türkiye'de vergi yasaları ile ilgili bir pa-

ket TBMM'den onaylanmak suretiyle geçmiş, bir tasarıda onaylanmak üzere TBMM'ne sunulmuştur.

5 Kasım 1988 tarihinden itibaren yürürlüğe giren vergi yasalarında değişiklik yapılması öngören 3482 sayılı yasa ile Kurumlar Vergisi Yasası'nın 8. maddesindeyler alan döviz kazandırıcı bazı işlemlere uygulanan bağıskılık 1.1.1988 tarihinden itibaren değiştiştir. Yapılan yeni değişiklikle bağıskılık igen öngörülen en az satım miktarları artırılmış, daha önce bağıskılık için en az satım miktarı bulumayan bazı konulara da asgari satış miktarı konmuştur.

Yapılan bu değişikliklerle ihracat içinde kurumlar vergisi bağıskılığından yararlanabilecek firma sayısı azaltılmıştır. Başka bir anla-

tumla ihracat işinin belli kuruluşlar aracılığı ile yapılması sağlanmıştır.

Daha önce "Dış Ticaret Sermaye Şirketleri"nın oluşturulması suretiyle ihracatın belli kuruluşlar aracılığı ile yapılması, ihracatın özendirilmesi için bu kuruluşlara devlet hazineinden pay verilmesi olayı, yapılan yeni düzenlemeye ile daha belirgin hale getirilmiştir.

Küçük üretici veya imalatçı durumunda olanlar ihracatçıya ihracat koşulu ile teslim ettikleri mallar için vergi bağıskılığından yararlanamayacaklardır. Bu kuruluşlara, sadece ihracat kaydıyla yaptıkları teslimlerle ilgili olarak daha önce Ödemmiş bulundukları katma değer vergisinin ödemesi yanı iadesi söz konusu olabilemektedir.

Türkiye gibi istihdam sorununun gündeme bulunduğu bir ekonomide küçük üretici ve imalatçı birimlerin ihracatçıya bağımlı hale getirilmesi ne derece doğrudur? Gerçekte küçük üretici birimlerin örgütlenmesini sağlamak, onlara üretim kalitesini düzeltme ve ihracat olanaklarını artırma yolunda katkıda bulunma yerine, onların sömürülmesi için vergi yasalarında değişiklik yapmak, ihracat işlemlerini bir kaç kuruluşla terketmek doğru değildir.

Çok acele olarak yapılan yasal değişiklik gereği ülkemizde 1 Kasım 1988 tarihinden itibaren kültür ve sağlık hizmetlerinden alınan katma değer vergisi oranı da yüzde 10'a çıkarılmıştır. Bir başka anlatımla daha önce kültür ve sağlık hizmetlerine uygulanan yüzde 8/lük katma değer vergisi oranı normal katma değer vergisi olarak kabul edilen yüzde 10'a yükseltilmiştir.

Kültür ve sağlık hizmetlerinin ülkemizde hangi ditzeyde olduğu bilinmemektedir. Bugün kitap ve gazete alamayanların sayısı dün'e göre çok fazladır. Sağlık hizmetlerinin ne derece yetersiz kaldığı herkesçe bilinmektedir. İlaç fiyatlarının giderek yükseldiği bir ekonomide, insan sağlığı ile doğrudan ilişkili bulunan ilaç teslimlerinde ve satışlarında katma değer vergisi oranlarının artırılması doğru değildir.

Katma değer vergisini uygulayan ülkelerin çoğunluğunda kültür ve sağlık hizmetleri ya düşük oranlı vergiye tabi tutulmaktadır veya vergiden bağıskılı kılınmaktadır. Oysa eğitim ve sağlık bir sorun haline dönüştüğü ülkemizde bu alanda uygulanan katma değer vergisi oranlarının yükseltilmesi daha çok düşük geliri kişileri etkileyecektir, onların eğitimini engelleyecektir, hastalık halinde tedaviye tabi olmalarını zorlaştıracaktır.

Kasım ayı başından itibaren bazı lüks tüketim malları üzerindeki katma değer vergisi oranları düşürülmüştür. Örneğin pastada da ha百分 12 oranında uygulanan katma değer vergisi, 1 Kasım 1988 tarihinden itibaren genel oran olan 10'a düşürülmüştür. Elektrikli ev eşyaları üzerindeki katma değer vergisi oranları da aynı şekilde 1 Kasım 1988 tarihinden itibaren yüzde 10 oranında katma değer vergisine tabi tutulmaktadır.

Diğer yönden TBMM'ye sunulan yeni vergi yasa tasarısı ile doktor, avukat gibi serbest meslek erbabının vergilendirilmesini karine usulüne bağlayan bir vergilendirme biçiminin uygulanması öngörmektedir. Eğer tasarı yasa haline dönüştürse doktor, avukat, mimar gibi serbest meslek erbabı zarar etmesi olsa bile "Hayat Standardı" esasına göre belirlenecek rakamlar üzerinden vergilendirilecektir.

Gerçek usulde vergilendirmeyi sağlayacak önlemleri almakta sıkıntılı duyan yetkililer, Türkiye'de fikir oluşumuna katkıda bulunacak alanları vergilendirme yolu ile cezalandırma ve susturma eğilimindedirler. Bu alanlardan biri de hukukun üstünlüğü ilkesi doğrultusunda savaş veren, buna karşılık kazanç olanakları sınırlı hukukçular grubu ile halkın sağlığı ile ilgili faaliyet gösteren doktorlarıdır. Bir yandan kâğıt, kitap ve eğitim malzemeleri ile ilaç ve sağlık hizmetleri üzerinde katma değer vergisi oranı artırılırken, diğer yandan kazansın, kazanmasın serbest meslek erbabı olarak kabul edilen doktor ve avukatların hayat standartı göstergesi rakamlarına göre bulunacak gelirler üzerinden vergi ödemeye zorlanması, vergi hukuku açısından esine az rastlanan ve hatta rastlanmayan bir uygulama olacaktır.

Gerçek gelirlerin kavranabilmesi için daha önce uygulamada olan "Servet Bildirimi" mütessesesiin yürürlükten kaldırılması ile yüksek kazanç elde edenlerin vergi kaçırmasına ortam hazırlanmıştır. Gelirlerin belli bir zaman aralığında harcama ve servet birikimi şeklinde dönüştüğü bilinen bir gerçektir. Harcamaların katma değer vergisi yoluyla vergilendirilmesi, kişilerin yapmış bulunduğu harcamaların yaşam ditzeylerine göre yaklaşık olarak belirlenmesi, buna belli aralıklarla servetlerindeki artışların eklenmesi ile toplum gelirlerinin saptanması mümkündür. Harcama ve servet birikimi toplamı suretiyle hesaplanacak olan gelir düzeyi ile beyan edilen gelir arasındaki fark vergilendirilmeyen kazançtır. Daha önce Türk Vergi Sistemi içerisinde var

Eğitim ve sağlığın bir sorun haline dönüştüğü ülkemizde bu alanda uygulanan KDV oranlarının yükseltilmesi düşük geliri kişileri etkileyecektir.

olan böyle bir otokontrol aracı terkedilmiş, bunun yerine "Hayat Standardı" denilen, gösterge rakamları Maliye ve Gümrük Bakanlığı'nın önerisi üzerine yasa maddesi haline dönünen bir uygulamaya yönelinmiştir. Bu na göre yükümlülerin belli miktarlarda matrah beyan etmeleri zorunlu hale getirilmiştir. Bunun altında, yani "Hayat Standardı" gösterge rakamları altında beyan edenlerin beyanları "Hayat Standardı" rakamlarına yükseltilmektedir. Şimdi TBMM'ye sunulan yasa tasarısında serbest meslek erbabı sayılan avukat, doktor ve mimarlara katlanabilir gösterge rakamlarının uygulanması öngörlmektedir.

Halen TBMM'de bulunan, vergi yasalarında değişiklik yapılması öngören tasanda daha önce "Dahili Tevkifat" olarak adlandırılan peşin vergi ödeme uygulaması "Geçici Vergi" haline dönüştürülmemektedir. Geçici vergi bir önceki yılın beyanı üzerinden hesaplanan verginin yüzde ellisi oranında olacak ve on iki taksitte ödenecektir. Örneğin 1987 yılı için bir gelir vergisi yükümlüsünün beyan üzerinden 2 milyon 400 bin lira gelir vergisi hesaplanmış bulunsun, Söz konusu yükümlü 1988 yılı Mart ayında hem bu verginin üçte biri tutarında ilk taksidini hem de on ikide biri olan 200 bin liranın yüzde 50'sini geçici vergi ilk taksidi olarak ödeyecektir.

Peşin verginin "geçici vergi" adı altında bir önceki yılın beyanı üzerinden hesaplanan vergiye bağlanması, ülkemizde var olan vergi kaçaklığını azaltmayacak aksine artıracaktır. Çünkü 1988 yılı Mart ve Nisan aylarında Gelir ve Kurumlar Vergisi'ne tabi yükümlü beyanları ne kadar düşük olursa, bu beyanlar üzerinden hesaplanacak Gelir ve Kurumlar Vergisi ile geçici vergi miktarları da o kadar düşük olacaktır. Bu kadar basit görüntünün tasarı hazırlayıcıların gözünden kaçmış olması düşündürür.

Vergi yasalarında yapılan değişikliklerle vergi gelirlerinin artırılacağı umud edilmektedir. Bu bekenti yillardır değişimeyen bir görüntüye sahiptir.

Vergi yükünün rakamsal olarak düşüşü bize ekonomik alanda borç suretiyle katkıda bulunduğu varsayıyan yabancı kurumları onlem almaya sevk etmiştir. Bu davranışımız tarihimize yaşananın olan bir benzer olayın tekrarı niteliğindedir. Şimdi IMF Türkiye'de vergi gelirlerinin her ne pahasına olursa olsun artırılması istemektedir.

Vergi gelirlerinin artırılması politik bir olaydır. Bazı kesimler üzerinde vergi yükü artırılabilir, buna karşılık para aldatmacası yoluyla o kesimler üzerinde vergi yükü artırmanın gerçek etkisi daha geç hissedilir hale getirebilir. İşte ülkemizde vergi yasaları ile yapmak istenen budur.

Vergi yasalarında seri halinde yapılan değişiklıkların, 1982 Anayasası'nın 73. maddesinde yer alan "Herkes, kamu giderlerini karşılamak fizere, mali gücünde göre, vergi ödemekle yükümlüdür" kurallı ile uyumlu olduğunu söyleyebilme olanağı yoktur. Çünkü ülkemizde yeni vergi yasa değişikliği ile pastayı yiyenle, hasta çocuğuna ilaç alan bir kişinin aynı oranda vergi ödemesi öngörlülmüştür.

Bir "demokratik ilke" ve referandum

Sonuçları 9 Kasım 1988 tarihinde yayınlanan Hürriyet-KAMAR araştırması, bugüne kadar seziyen ve hissedilen bazı siyasal gerçekler somut olarak gözler önüne seriyordu:

Araştırmanın rakamsal olarak somutlaşdırıldığı "genel gerçekler" şöyle ifade etmek olaklıdır:

1. "Doğrudan demokrasi", genellikle "temsil demokrasiden" daha tutucu sonuçlar verir. Yani, doğrudan halkın coğunluğu, siyasal özgürlüklerin yayınılmaması konusunda, seçtiği temsilcilerin daha perisindedir.

Bu aslında son derece doğaldir. Çünkü parlametoda "her görüşün" temsil edilmesi, "temsil demokrasinin" yan "özgürlük demokrasinin" zorunlu sonucudur. Oysa "halk" tek bir varlık halinde düşünüldüğünde, orada, tek bir görüş, "coğunluğun görüşü" vardır. Coğunluğun "tekil" görüşü, tüm öteki "çoğulcu" ve azınlıkta kalan görüşleri bastırırsa, o zaman rejimin adı "demokrasi" değil, "diktatörük" olur.

Bilindiği gibi en kanlı, en acımasız diktatörükler "bireylerin" değil "coğunulkarın" diktatörükleridir. Çünkü coğunluk hem (haklı olduğunu inandığı için) tek tek bireylerden daha acımasızdır, hem de azınlıkta kalanlar, ondan kaçırınır.

İste "halkı" tek bir "coğunluk" fikri olarak ele aldığımız zaman, salt bu mekanizmadan dolayı, kendisini temsil eden ve azınlıkta kalan fikirlerin de temsil edildiği "parlamento'dan daha tutucu bir yapı içinde görürler.

Hürriyet-KAMAR araştırması, coğunluğun, genel olarak "özgürlükü" ve "yasaklılığı karşı" bir tutum içinde olmasına karşın, komünist ve şeriatic partileri onaylamadığını göstermiştir. Yani coğunluk, azınlıkta fikirlerin temsil edilmesine karşıdır. Bu ise demokrasının ruhuna aykırıdır.

2. Türkiye'de halk "komünizme" ve "şeriaticliğe" karşı şartlanmıştır. Bu kavramlar ve bunları "partileşmelerinden" korkmaktadır.

Bu husus, Hürriyet-KAMAR araştırmasının farklı sorularında, farklı terimlerle aynı ikilemin test edilmesinden çıkan farklı sonuçlardan açıkça anlaşılmaktadır.

3. Türkiye hızla değişmekte ve demokratikleşmekte.

Bütün baskılara ve şartlanmalara rağmen seçmenin üçte biri komünist, dörtte biri de şeriatic partilere izin verilmesinden yanadır.

4. Bugün Türkiye'de komünistlerden daha çok şeriaticlerden korkulmaktadır. Çünkü cumhuriyet tarihinde testere ile kelle kesen şeriaticların varlığı hâlâ belleklerde canlıdır.

5. Her seye rağmen, artık azınlıkta fikirlerde örgütlenme ve partileşme olanağı tanımının zamanı gelmiştir.

Hürriyet-KAMAR araştırmasının belirlediği bu gerçekler bir kez daha hatırladıktan sonra, şimdi komünist parti konusundaki resmi tutuma gelelim:

Türkiye'ye demokrasi referandum ile, yoğunluk kararı ile değil, tepeden inme, İsmet Paşa'nın karar ile gelmiştir. Çok da iyİ olmustur. 42 yıldır an-

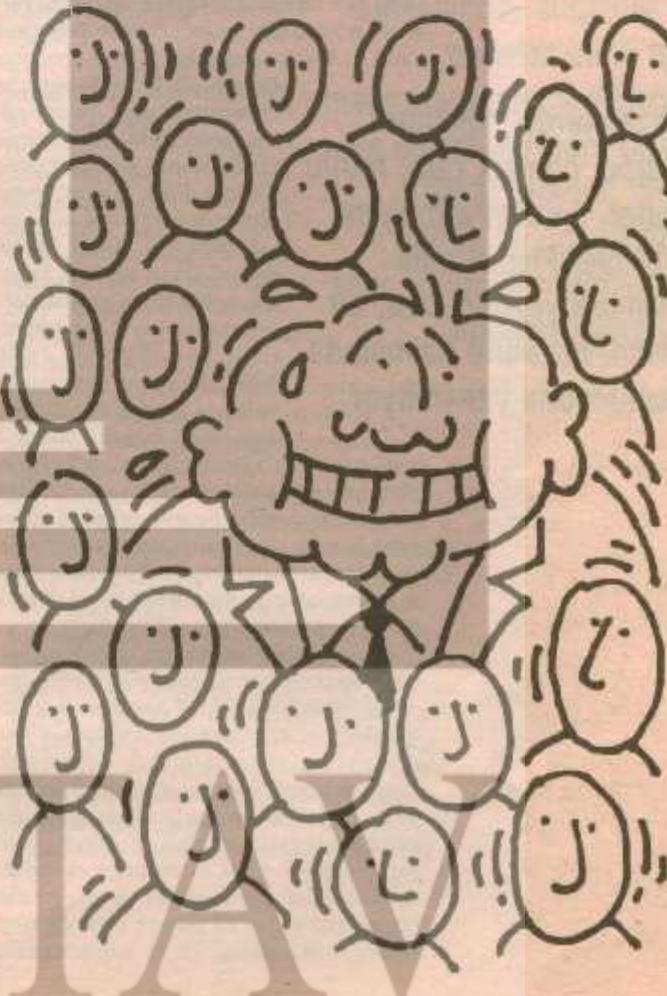
cak öğrenmekte olduğumuz demokrasi bugün geldi 42 yıl geride olacaktı.

Türkiye'de komünist partisinin kurulması da, demokrasının gereklidir. Coğunluk daha çok uzun zaman kahramadığı fikirlerin örgütlenmesine izin vermeyebilir. Eski siyasetçilerin haklarının iadesi konusundaki sonuç ve kıl payı çikan "demokratik" karar hâlâ akıllardadır.

Komünist partisinin kurulma kararı da referandum sunulamayacak bir "demokratik ilke" dir. Bu nu parlamentoda, milletin temsilcilerinin kararı ile halletmek gereklidir.

Komünizme karşıyım ama, komünistlerin yasal bir parti olarak örgütlenmelerine karşı değilim" tavrı, Türk demokrasisinin bir eksikini tamamlayacak gelişmelere yol açabilir. Politikacıların görevi, toplumu tarihe, bilime ve insan mutluluğuna uygun biçimde aydınlığa doğru yönlendirmektir. Aydınlık ise özgürlüklerin genişlemesindedir, daraltılımasında değil.

Önümüzdeki günler kimlerin "demokrasiden", kimlerin ise kendi çıkarları uğruna "coğunluğun diktatörlüğünden" yana olduğunun ortaya çıkacağı günlerdir.

MEMURUN KAVGASI...

Türkiye'deki 1,5 milyon memur kendisinin ve ülkenin yazgısının çizilmesinde söz ve karar sahibi değildir. Siyasal iktidarın verdiğiyle yetinmek konumundadır.

Ülkemizde, tek parti dönemi hariç, her ekonomik ve siyasal bunalım döneminin ardından, kamu yönetiminin yetersizliği tartışıma konusu yapıldı. Bu nedenle 1960, 1971 ve 1980'deki bunalımlarda çeşitli düzenlemeler denendi fakat personel reformu gerçekleştirmedi. Çünkü soruna dünya memur hareketinin bilgi ve deney birikimi dikkate alınarak çağdaş biçimde yaklaşılmadı, sorunun çözümü personel yasalarında arandı. Sonuçta devlet memurlarının aylıklarını, sosyal yardımaları, ödenek ve tazminatları düzenleyen yasa, tıbbi, yönetmelik ve kararnamelerin sayısının dahi saptamak olanaksız hale geldi. Personel rejimindeki keşmekeş oyle boyutlara vardı ki Maliye Bakanlığı, Devlet Personnel Dairesi, DİE ve Sayıştay'ın memur sayılarına ilişkin verileri arasındaki çok önemli farklar dahi kanıksız oldu. Kisacası devlet çalıştığı memurun sayısını dahi tam olarak bilmemiyor. Ancak Maliye Bakanlığı'nın 1985 yılı başında yaptığı bir çalışmada, toplam memur sayısı (yerel yönetimler ve KİT'ler dahil) 1.689.796 olarak saptandı ki, kümüla gerçeğe en yakın rakam olarak bunun kabul edilmesi gerekiyor. Ülkemizde toplam işçi sayısının 3.354.000, sendikal işçi sayısının 2.120.000 olduğu anımsanırsa memur sayısının önemi daha da artar. Bu yazının amacı kendilerine, mesleklerine, hatta temel hak ve özgürlüklerle yabancılaştırılan bu kitlenin temel sorunu ve çözümünü irdelemektir.

Aileleriyle birlikte yaklaşık 6 milyona yaklaşan bu kesim her yıl bütçe yasasını umut ve merakla bekliyor. Çünkü açıklanacak katsayı aylıkların, tazminatların, bazı sosyal yardımaların ne kadar artacağını belirleyecektir. Umut ve merak açıklanmayı birlikte söylüyor ve bir başka katsayı açıklamasına dek erteleden yazgıcı yaklaşım bir kısır döngü olarak sürüp gidiyor. Oysa memurların ekonomik durumu ciddi tavr konulması gerektirecek boyutlarda ve her yıl giderek daha da kötüleşiyor. 1988 yılının içinde bulunduğuımız

ayında, 10 yıl civarında hizmeti olan, 5. dereceden aylık alımıya hak kazanan, yüksek okul mezunu, evli 2 çocuklu bazı memurların net aylıkları şöyledir: Doktor 365.112, mühendis 361.942, yargıç 351.851, polis-komiser 263.168, öğretmen 210.134, memur (sef) 146.049 lira. Memurların çok büyük çoğulumun ayda net 200.000 lirdan az gelir elde ettiğleri gerçeğini de anımsatırsak ekonomik açmazın sınırı sanırmı daha iyi anlaşılabilecek.

Kıskusuz memur aylıkları kendi başına anlamlı değil. Önemli olan bu aylıkların harcanlığı beslenme, sağlık, eğitim, konut, kültür, dinlenme gibi ekonomik ve sosyal haklardan yararlanma düzeyidir. Bunu ise siyasal iktidarlar kalkınma planı, yıllık program ve bütçe ile belirler ve yaşama geçirirler. Bir başka anlatımla, insanca yaşama düzeyini yükseltme veya dışürme mekanizmaları siyasal iktidarın elinde olup memurların buna müdaхalesi bugün için olağansızdır. Konuya aylıklar ile ekonomik ve sosyal hakların bütünlüğü olarak ele aldığımızda karşımıza şu gerçek çıkar: 1,5 milyon memur kendisinin ve ülkenin yazgısının çizilmesinde söz ve karar sahibi değildir. Üretim, hizmete ve bütçüm katarlarına katılmıyorlar. Siyasal iktidarların verdiğiyle yetinmek konumundalar. Burada karşımıza can alıcı bir soru çıkıyor. Emeğin hakkı çalışırca mı ayıran yoksa çalışanca mı koparılır? Şüphesiz hak verilmez, abnır. Ancak ülkemizde, özellikle memurlar açısından, durumun böyle olmadığı da bir gercek. Bunun en somut kanıtı bütçe yasalarının TBMM'ye sunulduğu günlerde gazetelerde yer alan haber başlıklarları. "Memura müjde, cömert zam, mutlu haber, katsayı armağanı!" gibi başlıklar altında memura yapılan zam bir ihsan, bir ulufe havasında kamuoyuna yansıtılıyor. Oysa gerçek çok farklı.

Ülkemizde "fiyatlar asansörle, ücretler merdivenle çıkar" sözünün doğrulanın bir ekonomik model uygulanıyor. Böyle bir modelde enflasyon oranında ücret artışı beklemek bir düş. 19.10.1988 günü Cumhuriyet gazetesinde yayınlanan aşağıdaki veriler bu savın somut kanıtları. Petrol-İş Sendikası tarafından yapılan bir araştırmaya göre bir memurun gerçek günlük ücreti 1963 yılında 100 iken 1977 yılında 66.6'ya, 1980 yılında 41.0'a ve 1987 yılında 29.2'ye kadar geriledi. Recl ücretlerdeki bu düşüşün yanı sıra milli gelirden alınan paylar da hayli çarpıcı bir grafik çiziyor. Gerek Dr. Süleyman Ozmucur gerek İstanbul Sanayi Odası Araştırma Bölümü Başkanı Erdoğan Özütün'ün yaptığı hesaplarla göre maaş ve ücretlerin milli gelirden aldığı pay giderek azalıyor. 1977 yılında fa-

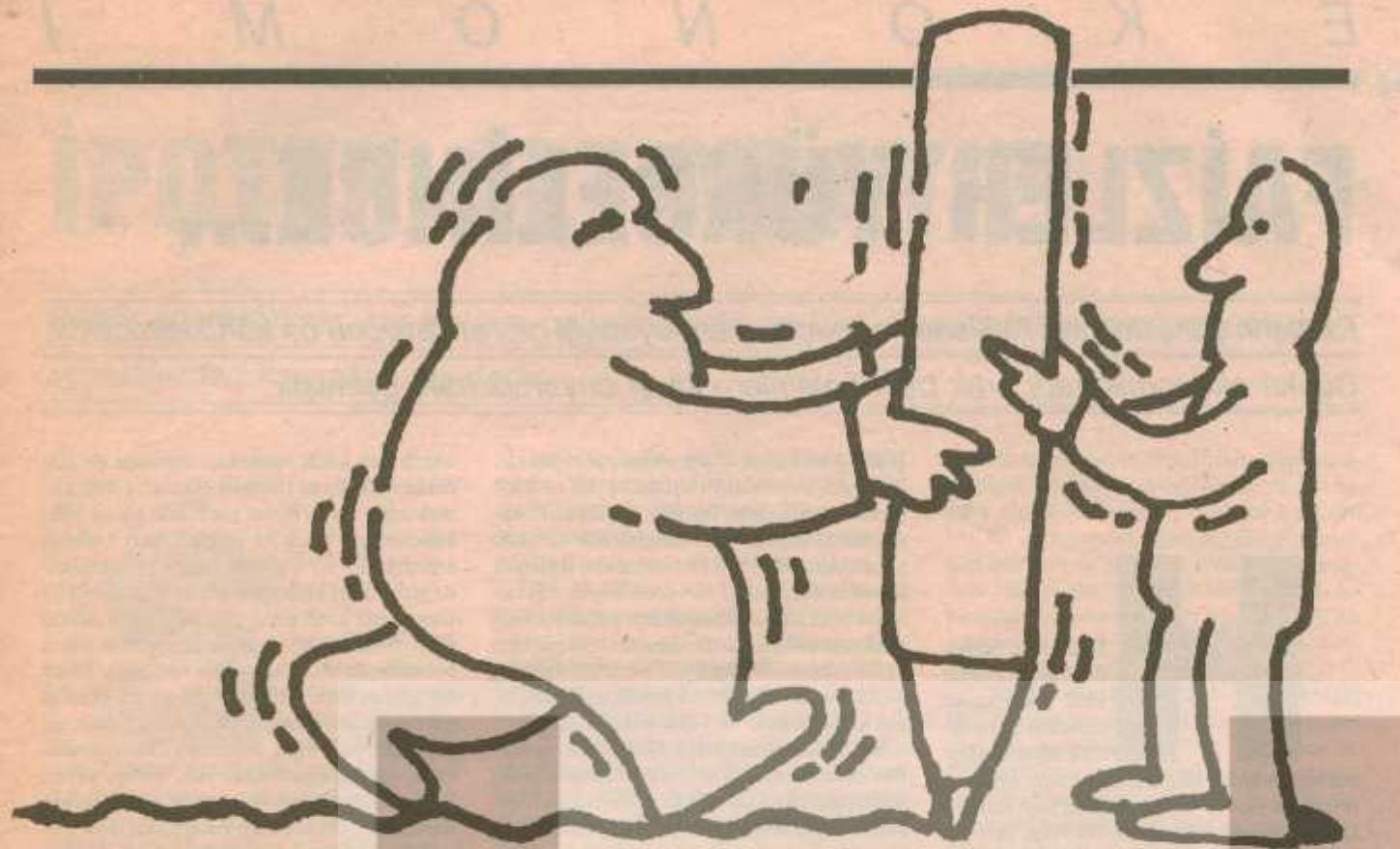
iz, kira ve kâr, toplam gelirden % 34.07 pay alırken, tarım % 29.12, maaş % 36.61 pay alıyor. 1980 yılında faiz, kira ve kârin toplam gelirden aldığı pay % 49.47'ye yükselirken tarımın payı % 23.87'ye, maaşın payı % 26.66'ya iniyor. Bu düşüş giderek sürüyor ve 1987 yılında faiz, kira ve kâr, toplam gelirden % 69.10 pay alırken tarımın payı % 17.00'ye, maaşın payı % 17.60'a düşüyor. Altıncı çizerel belirtmeliyim ki gelişmiş ülkelerde ücret gelirlerinin milli gelirdeki payı % 70 civarında. Uğınım olduğunu sandığım bu rakamları da anımsatmak isterm. 1985 yılında fert başına milli gelirin Türkiye'de 974 dolar, Yunanistan'da 3.305 dolar, Almanya'da 10.633 dolar olduğu OECD raporlarında açıklanıyor. Tüm bu rakamlar ülkemizde geçim sıkıntısının yaygınlığının ve sosyal adaetsizliğinin ağırlığını kanıtlıyor.

Memurların ekonomik durumu tartışılırken üzerinde durulması gereken bir diğer konu kamuşal harcamalar. Son yıllarda kamuşal harcamaların kısıtlanması doğrultusunda yoğun ve ciddi çabalar dikkat çekici. Oysa sosyal devletin temel unsurlarından biri olan sosyal adaletin sağlanmasında devlet harcamaları önemli bir yer tutar. Ayrıca kamuşal harcamalarla gelirin yeniden dağılımı yönünde önemli gelişmeler sağlanabilir. Bazı OECD ülkelerinde kamuşal harcamaların gayri safi hasıla ve oran söyle: Almanya % 48.6, Hollanda % 58.9, Fransa % 51.6, özel sektörün katısı ABD ise % 37. Ülkemizde ise % 20 civarında.

Kamu yatırımlarının onde gelen amacının kamu yararı, özel girişim yatırımlarının amacının ise kâr olduğu anımsanırsa bu oranlar daha da anlamlı olur. Sağlık, eğitim, sosyal güvənlilik için yapılan harcamaların devlet bütçesindeki payı da tüm emekçileri yakından ilgilendiriyor. İnsan sağlığının önemi buna karşın ülkemizdeki sağlık olağanlarının yetersizliği, bölgesel eşitsizliği, nicel ve nitel eksikliği herkesçe yaşanıyor. Emeklilik, dul ve yetimlerin durumu yürekler acısı. Kreşten yüksek öğrenime dek eğitim hem çok niteliksiz hem de pahalı. Tüm buntara karşın sağlık, sosyal güvenlik ve eğitim için devlet bütçesinden ayrılan paylar 1980'den bu yana giderek azalıyor. Örneğin 1980 öncesi devlet bütçesinden milli eğitime % 10-11 civarında pay ayrılmıştı. 1988 yılında bu oran 8.7'ye düşmüştür. Sağlıkın payı % 4'den % 2.7'ye geriledi.

Ekonominin ve bütçenin memurları sıcak olarak ilgilendiren bir diğer yǒnu vergiler, zamlar ve borçlanma. 1980 sonrasında gelir vergisi tarife ve oranlarında yapılan değişiklikle ücretlerin vergisi azaltılmış görünüyor. Ancak bu yanılıcıdır. Çünkü vergi ora-

Gazetelerde "memura müjde, cömert zam, mutlu haber, katsayı armağanı" gibi başlıklar altında memura yapılan zam, bir ihsan, bir ulufe havasında kamuoyuna yansıtılıyor.

m düşürlüürken bu ticer artıslarına mahsus edildi. Yani ücret artısları bu nedenle sınırlı tutuldu. Maaşların ve ücretlerin gecikmeleri ayarlanması dolayısıyle vaktinde ödenmeyeen paralar bir anlamda emekten kesilip şirket kurtarma ve ihracatta vergi iadesinde kullanıldı. Katılım Değer Vergisi ve fonlar aracılığıyla ücretliler üzerine yeni yükler bindirildi. Yeni ve yeterli vergi kaynakları bulunmadığı için devlet yüksek faizle borçlanmaya başladı. Kamu yatırımları düştü, büyümeye hızı azaldı. Enflasyon, bütçe açıkları ve devlet borçlarının ücretliler açısından bir nevi vergi olmasına da kuşku yok.

Buraya dek aktardıklarımız memurların ekonomik durumuna ilişkin ve söyle özetlenebilir: Kapitalist sistemde devlet, üstlendiği kamu görevlerini yerine getirirken, maliyetleri asgariye indirmeyi ve bu maliyetlerin bir unsuru olan ücretleri düşük tutmayı amaçlar. Tipki bir özel girişimci gibi davranışır ve kendi koşullarını dayatır. Buna karşılık kamu çalışanlarının amacı ücret düşüsleri onlemek, milli gelirden daha çok pay almaktır. Konut, sağlık, eğitim, beslenme, spor, kültür gibi temel gerekliliklerini çağdaş düzeyde karşılamak, insanca yaşamaktır. Ancak karşılık, çelişen bu amaçlara ulaşmak her iki taraf için de kolay değildir. Gerek burjuva devleti gerke se çalışanlar karşılıklı direnirler. 90 yıllık geçmişsi olan uluslararası memur hareketi bu mücadelenin ılgın örnekleriyle doludur.

Bu kavga salt ekmek kavgası değil. Yalnız ekmekle yaşamamız, özgürlükler de ekmek kadar önemlidir düşüncesi çağımız insanlarının bilincinde derin bir yere sahip. İnsan hakları, temel hak ve özgürlükler memur olduğu için değil, insan olduğu için kişinin istihlakı gereken değerler. Bu değerler kişili kapaklı olmaktan kurtarır, gerçek bir yuritş yapar. Ülkemizde memurlar bu açıdan da içacı bir konumda değil. İş alma, disiplin, isten uzaklaşdırma, iş güvencesi, iş güvenliği, çalışma koşulları, hak arama yolları, kendi-

nı yenileme ve aşma olağanlığı, düşince ve örgütlenme özgürlüğü gibi haklar devletin tek yolu yaptırımlarıyla düzenleniyor. Memurlar bu konularda bir dayatmayı karşı karşıya. İşsizlik korkusu ve baskısı altında, anti-demokratik düzenlemelere boyun eğerek çalışırlar. Anayasa, Devlet Memurları Yasası, Dernekler Yasası başta olmak üzere birçok yasa, tüzük ve yönetmelik memurların temel hak ve özgürlüklerini sınırlıyor, ikinci sınıf demokrasile yetinmek durumunda bırakıyor. Anılan mevzuat ve demokrasi anlayışı değişmedikçe memurların özgür insan olmasına olanak yok.

Göründüğü gibi memurların ekonomik ve demokratik sorunlarını toplumun sorunlarından soyutlamak olsaksız. Çözümü toplumsal yapının ve ekonominin emekçilerin çıkarları doğrultusunda yeniden örgütlenmesine bağlı. Bu ise tüm çalışanların ülkenin ve kendilerinin yazışısında söz ve karar sahibi olma- siyla yanı örgütlenme özgürlüğünü kazanması ve kullanmasıyla olağanlı. O halde memurların gündem maddesi demokrasidir. Demokrasi toplumsal ve siyasal katılımla geçerlik ve gerçeklik kazanır. Katılımın en önemli araçlarından biri sendikalardır. Demokrasi geliştiğe sendikalarnın güçlendiği, sendikalar güçlendiğe demokrasinin geliştiği tarihsel bir gerçek. Çalışanlara örgütlenme hak ve özgürlüğü sağlandığı takdirde, bazı grupların sayısal ağırlıklarıyla orantılı olmayan güçleri dayanarak ülkenin yazışısını çzmeleri önlenebilir. Keza çalışanların örgütü güç varlığı azlığının siyasal hayatı yönlendirmesini, paranın egemenliğini dengileyebilir. Kapitalist devlette sendikacılığın amacı ekonomik ve demokratik hakları korumak ve geliştirmek, somurrı düzeyini aşağıya çekmektir. Sendikalara siyasal parti işlevi yüklemenin yanlış ve yanlısı olduğu ise sosyal mücadeleler tarihinin kanıtladığı bir gerçekdir. O nedenledir ki çağımızda kamu çalışanlarına grevli, toplu sözleşmeli sendikal hakının yanı sıra siyasi

partilere girebilmeme hakkı da tamindı. Bu haklar demokrasının ve tutarlı demokratinin ölçüsü kabul edildi. Dünyanın birçok ülkesinde, subaylar ve polisler dahil olmak üzere, tüm memurlara sendika kurma ve siyasi partilere girme hakkı tamindı. Uluslararası düzeye, kamu kesiminde çalışanların örgütlenme hakları konusunda, birçok sözleşme ve anlaşma düzenlendi. Hicbir ayın yapılmadan tüm kamu çalışanlarına örgütlenme hakkı tanıyan bu metinlerin bazlarının altında Türkiye'nin de imzası bulunuyor. 1961 Anayasası'nın 65., 1982 Anayasası'nın 90. maddeleri uyarınca uluslararası anlaşmaların bazıları TBMM tarafından da onaylandı ve yasa niteliği kazandı. Anayasasının açık hükmüne rağmen bu yasalar uygulanmamıştır, memurların örgütlenme hakkı engelleniyor. Bu, anayasasının hukuk devleti ilkesinin, temel hak ve özgürlüklerin içgirmesidir. Uluslararası yükümlülüklerin yerine getirilmemesidir. 1,5 milyon memurun örgütlenme haklarını tanımamak bu yetkin kitlenin demokrasiye katkısını engellemektedir. Demokrasiye inanan siyasi partiler, işçi sendikaları, diğer demokratik kitle örgütleri için memurların temel sorunu, bunun çözüm yolu ve tanınacak hakkın asgari sınırı belliidir. Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) kabul ettiği ve Türkiye'nin de imzaladığı 151 sayılı sözleşmenin hayatı geçirilmesi tüm memurlara siyasal ve sendikal haklarının tanınması, çağdaş Türkiye'ye doğru anan önemli bir adım olacaktır.

Dünyanın birçok ülkesinde, subaylar ve polisler dahil tüm memurlara sendika kurma ve siyasi partilere girme hakkı tanındı. Oysa Türkiye'de anayasasının açık hükmüne rağmen bu hak uygulanmıyor

FAİZLER YÜKSELİNCE...

Faizlerin yükseltilmesi beklenen sonuçları vermeyeceği gibi enflasyonu da körükleyecektir. Çünkü ekonomik yapı artık bazı önlemlere karşı duyarsız hale gelmiştir.

Hükümet (Merkez Bankası) 12 Ekim 1988 günü resmi mevduat hariç olmak üzere mevduata uygulanacak faiz oranlarını birer aylık süreler için (sonra 15 günlük) serbest bıraktı. Daha doğrusu 1 Temmuz 1980'den beri yapıldığı gibi mevduat faizlerini bir kez daha yükseltti. Amaç $\% 86.4$ 'ü bulan enflasyonu durdurmak ve döviz fiyatlarındaki aşırı yükselişi önlemek olarak açıkladı. Kargaşa dolu bir iki gün gecirildikten sonra Merkez Bankası'nın "tavsiyesi" ile bir yıllık mevduat için $\% 85$ oranında faiz ödeneceği benimsendi. Şimdi yapılan açıklamaların uygulamada doğrulanması halinde yüksek faizin enflasyonu düşürmesi ve döviz fiyatlarındaki anormal artışı önlemesi gerekiyor. Ne var ki geçmiş dönemlerde olduğu gibi "ekonominin gereği" olarak sunulan bu önlemlerle beklenen sonuçların alınması olanaksızdır. Çünkü sorun, serbest piyasa ekonomisi içinde dışa açılmayı amaçlayan, iç ve dış sermayeye bağımlı siyasal iktidardan ve programından kaynaklanmaktadır.

Bu genel saptamadan sonra konumuza gelelim: Acaba mevduat faizlerinde yapılan yükseltmenin bankalar ve kredi müşterileri bakımından etkisi ne olacaktır?

Yukarıda belirttiğimiz gibi bankaların bir yıllık mevduata verecekleri faiz sınırlığı $\% 85$ olarak saptandı. Bunun anlamı şudur: Son faiz değişikliğinden sonra bir yıl vadeli 100 liralık mevduatın bankalar için kullanılabilecek maliyeti en az 125 lira olmalıdır. (Bankalar yatırılan mevduatın bir bölümünü mevduat manzamı karşılık, bir kısmını da disponibilite olarak ayırmak zorundadırlar. Yani bu kişileri kullanamazlar. Karşılık ve disponibilite oranları hükümetin para politikasına göre zaman zaman değişir. Bugünkü oranları dikkate alarak hesaplaşsa 100 liralık mevduatın ancak 56 lirası bankalarca kullanılabilmektedir. Öte yandan disponibilitenin bir getirişi vardır. Bugün için bunun 15 lira olduğunu kabul ederek 56 liralık mevduat için 70 lira faiz ödendiği, yani 100 liralık mevduatın 125 liraya malolduğu ortaya çıkar.) Bu na en az 10 lira genel yönetim gideri ekleylecek olursak 100 liralık mevduatın maliyeti 135 liraya kadar çıkmaktadır. Kuşkusuz bankalardaki mevduatın tamamının maliyeti bu de-

ğildir. Mevduatın $1/3$ 'ü vadesiz mevduattır. Bir kısmı mevduatta 1 aylık, 3 aylık ve 6 aylık dönemlere farklı faizlerle dağılmıştır. Ancak eldeki bilgilere göre kullanılabilecek mevduat paçal maliyetinin $\% 85-95$ olduğunu söylemek mümkündür. Resmi mevduatı büyük miktarlarda olan kamu bankalarının paçal maliyeti kuşkusuz alt sınırlarda olacaktır. Bu paranın kredi müşterisine maliyeti ise kredi faizinin $\% 85$ olarak kabulü ve kapitalizasyon farkının eklenmesiyle $\% 140$ 'ı bulmaktadır.

Bu rakamların gösterdiği gerçek şudur: Bankaların en az $\% 85$ maliyetle sağladıkları mevduatı kısa süre içinde plâs etmeleri gereklidir. Hatta bazı riskleri göze alıp müşteri seçiminde fazla duyarlı olmamaları da mümkündür. Aslında bu kadar yüksek maliyetle para toplamak "basiretli bir tacir" in yapacağı iş de değildir. Ancak ellerindeki mevduatı faizi yükseltsen bankalara kapturmaya göze alamayan diğer bankalar istemeyerek de olsa bu faiz yarısına katılmaktadırlar. Bir anlamda yüksek faizden kaçınarak bugün battıktansa, yüksek faizli mevduat toplayıp yüksek maliyetli kredi kullandırarak yarın battmayı evhen-i set olarak görmektedirler.

Maliyeti kullanıcı için $\% 140$ 'a gelen kredilerin müşterileri ise "mûteşebbis"ler ve devlettir. Mûteşebbislerden yüksek maliyetli krediye üç tip müşteri çıkacaktır. Birincisi tekelci konumda olup kredi maliyetini tümüyle fiyatlarla yansıtacak durumda mûteşebbislerdir. Ikincisi, finansman yapısını krediye dayandırmış, yeni kredi almadığı taktirde batacak olan firmadır. Üçüncüsı de ödememek niyetiyle kredi alan kapkaçı kişilerdir.

Tekelci firmalar için faizlerin yüksekliğinden kaynaklanan bir sorun yoktur. Bunlar her zaman gibi bir yandan anlaşılır bir yanandan da kârlarını katırlar. (4 Şubat 1988 tarihinde de mevduat faiz oranları 15 puan artımlar $\% 65$ 'e yükseltmiş, kredi maliyeti de $\% 115$ 'e yüksellişti. Bazı işadamları tekelci konumlarına rağmen bundan çok şikayetçi olmuşlardır. Oysa simdi görüyoruz ki 18'inci ISO'nun 500 büyük firması içinde yer alan 20 şirketin 1988 yılının ilk 9 ayı içinde kârları, geçen yılın aynı dönemine göre $\% 98.2$ oranında artmıştır.) Demek ki artan kredi faizleri tekelci firmaları etkilemeyecek, ancak artan fiyatları beraberinde getirecektir.

Villalarını satmayarak kredilerle işlerini sürdürme yolunu seçen işadamları artık bankaların esri olmuşlardır. Yeni kredi almadan ayakta durma şansları yoktur. Kredi faizlerinin yüksekliği kredi taleplerinde belirleyici olmaktadır. Bankalar ise, yüksek tuzaqlara ulaşan kredi alacaklarını tâsîl olanlığını yitirdiklerinden bir anlama onlar da bu firmaların esri olmuşlardır. Battalarını ön-

lemek için kredi vermekte, verdikçe de alacakları tasfiyesi tümüyle olanaksız hale gelmektedir. Bu firmalar genellikle kamu bankalarından "etkili ve yetkili" bazı kişilerin aracılığı ile, bu kişilerin banka yönetimlerine getirdikleri kişilerin bulduğu olası (I) formüllerle kredi almış olan ve almaya devam eden firmalarıdır. O nedenle bu firmaların battalarına kolay kolay izin verilemez. Hatta bu işletmelerin sahibi olduğu ya da trettiği gayrimenkul ve menküler (hizmet binası, taşit, elektronik eşya, bilgisayar, büro malzemesi, mobilya-mefruşat, halı, perde, yayın, konserve, meşrubat vs.) yüksek fiyatlarla alınarak kendilerine başka kolaylıklar (I) da gösterilir. Kuşkusuz gerek yüksek faizle kullandırılan kredilerin giderek artması gerekse yukarıda açıklanan usulsüz işlemler özellikle kamu bankalarının kaynak kredi dengesini bozmaktadır.

Geri ödememek üzere kredi alarak bankalar dolandırın firmalar ise kuşkusuz kredi faizlerinin yüksekliğiyle ilgili degillerdir. Ancak yüksek maliyetli mevduatı bir an önce elden çikarma kaygısı içindeki bankaların bu tür firmalara önemli ölçüde para kapturmaları mümkündür.

Bankaların müşterileri arasında artık devlet de önemli bir yer tutmaktadır. O nedenle mevduat ve kredi faizlerindeki yükselme borçlanmayı dörtün de pahali hale getirmektedir. Tipik dış borçlarda olduğu gibi iç borçları ödemek için yeniden daha çok ve daha pahali olarak borçlanma para arzı zorlamakta ve fiyatlar genel seviyesinin yükselmesinde etkin olmaktadır. Devletin bu borçlanması teknik gereksinimlerden kaynaklanmaktadır. Aksine politik tercihi yansımaktadır. Çünkü teceli finansman olarak tanımlanabilecek bu yöntemle her yıl bütçeden özel sektörde vergisiz fon transferi yapılmış olmaktadır.

Sonuç olarak, enflasyonu ve döviz fiyatlarındaki artışı durdurma gereğisile mevduat faizlerinin yükseltilmesi beklenen sonuçları vermeyeceği gibi enflasyonu da körükleyecektir. Çünkü ekonomik yapı artık bazı önlemlere karşı duyarsız hale gelmiştir. Bugünde kadar sermaye sınırları çkarı için "ekonominin gereği" olarak öne sürülen önlemleri yinelemek mümkün değildir. Ancak demokratik mücadelede önemli kazanımlar sağlanmadıkça, daha baskıcı ve antodemokratik uygulamaların bu kez "siyasetin gereği" olarak gündeme sokulması her zaman mümkün değildir.

İPOTEK ALTINDAYIZ

Politik alternatifimiz yok savları, cakaları, aslında Türk ekonomisinin içine sürüklendiği açmazlardan kaynaklanmaktadır.

on yıllarda bilinçli veya bilincsiz olarak izlenen ekonomik politikalar, Türk ekonomisi üzerine, kaldırılması güç belki de uzun zaman alabilecek ipotekler getirmiştir. Bular özetle dış borç artışı, iç borç artışı, bankalardaki mevduatın belli ellerde toplanması ve döviz tevdiyat hesaplarının hızla yükselişidir.

1980 yılı başlarında 13-14 milyar dolar olan dış borçlarımız, en iyimser hesapla 1988 yılı sonunda 45 milyar dolar olaaktır. Türkiye'nin ulusal gelininin 60 milyar doların biraz üstünde olduğu dikkate alındığında, dış borçların ulusal gelire oranı en az % 70 dolayına ulaşmıştır. Bu oran korkutucu, kritik olarak görülen Güney Amerika ülkelerinin dışborcusal gelir oranlarından daha yüksektir.

Bu düzeye bir dış borcun, gelecek yıllar için getireceği yük, yıllık 4.0 milyar dolar dış borç ödemesi ile, 3.0 milyar doların üzerinde faiz ödemesidir. Türkiye'nin 1989 yılı için hedeflediği dışsatın tutarının 12,5 milyar dolar, dış ticaret açığının da 2,9 milyar dolar olduğu gözünden tutulduğunda, Türkiye'nin ne ölçüde ağır bir yük altında olduğunu daha net görülmektedir. Türkiye'nin, abartılmış turizm ve diğer dış gelir tahminlerine ulaşsa dahi, gelecek yıllarda net dış borç ödeme gücü yoktur. Net dış borç ödeme bir yana, faiz ödemeleri için dahi bir miktar daha borçlanmasına gerek vardır. Faiz ödemek için dahi borçlanma, Türk ekonomisini bir çökme, bir burgaca sürüklemektedir. Dış borç ile Battılar, uluslararası finans çevreleri, Türkiye'nin üzerine Demokles'in kılıcı asmışlardır. Dış borçlarda bir duraklama, Türkiye'nin kendi kaynakları ile dış borç ve faiz ödeme zorunda bırakılması, kısa dönemde Türk ekonomisinde büyük sıkıntıları, bunalımlara yol açabilir. Bunun bilincinde olan Battılar ve uluslararası finans kurumları, Türkiye'de siyaseti iktidarı belirlemek gücünü de bir anlamda ele geçirmiştir.

Türkiye gelecek yıllarda refansman yapası; açıkçası borcu, yeni borçlarla ödeyeceği, yılda şimdiden 3.0 milyar doları aşan dış borç faizi kendi yaratmış gayri safi milli hasılatdan (GSMH'dan) karşılaması, Türkiye'nin kullanılabilecek gelirini azaltacağından, önemli bir baskı doğuracaktır. Ulusal gelirin

yaklaşık % 5'inin, dış borç faizlerine ayrılmaması, Türkiye'nin tüketim ve yatırım harcamaları üzerinde olumsuz etki doğuracağı gibi, enflasyon hızının hafifletilmesini ve iç dengeye kurulmasını da zorlaştıracaktır.

Türk ekonomisi üzerinde getirilen önemli ikinci ipotek iç borçlanmadır. Son yıllarda kabaran bütçe açıkları herabereye yüksek faizli iç borçlanmayı getirmiştir. Kamunun iç borç tutarı, hazine kefaletini haiz borçlarla birlikte, 1988 yılı sonunda herhalde 20.0 trilyon TL'ye yaklaşacaktır. Bunun getirdiği ağır faiz yükü, gelir dağılımını daha da bozduğu gibi, bütçe açıklarını büyüterek, Türk ekonomisini içinden çikıltı zor bir kısır döngüye sokmaktadır. Bu kısır döngü, son yıllar bütçelerinde daha belirginleşmektedir. Her yıl artan faiz ödemeleri, bunun doğrudu bütçe açıkları, açıkları kapatmak için yeniden borçlanma, bu kısır döngüyü içinden çikıltı daha zor hale getirmektedir. 33.0 trilyon TL olarak öngörülen 1989 bütçesinin en az % 50.0'si transfer harcamasıdır. Transfer harcamalarının çok önemli bir bölümünü, devletin iç ve dış borçları için ödeyeceği faizler oluşturmaktadır. Faiz ödemelerinin tutarı, ilk tahminlere göre 10.0 trilyon TL'ye yaklaşmış olup, ödenenek faizler başlangıç ödeneklerinin % 30'una ulaşmaktadır. Bir bütçenin % 30.0 faiz ödemelerine ayrılmazı, devletin temel hizmetlerini görmesini dahi zorlaştırmaktadır. Bütçe içinde yatırım harcamalarının payı giderek düşmektedir, eğitim gibi, sağlık gibi ekonomik ve toplumsal kalkınmamız açısından son derece önemli hizmetlere ayrılmak kaynakların payı azalmaktadır. 1989 bütçesinde yatırım ödenekleri, faiz ödemelerinin hemen hemen yarısına kadar düşmüştür. Bütçe ödeneklerinin ancak % 16'sı yatırım harcaması niteligidir. Eğitime ayrılan ödenekler, genel bütçe harcamalarının % 9.0'u düzeyine kadar düşmüştür.

Sağlık hizmetlerine ayrılan kaynakların payı dahi da lüküttür. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı bütçesinin 1989 genel bütçe ödenekleri içindeki payı % 2.7 düzeyindedir. Devlet, artan iç borçlar ve bunun getirdiği ağır faiz yükleri nedeniyle, temel hizmetlerini gerçekçi gibi göremez, yatırımlara yeterli kaynak ayıramaz duruma düşmüştür. İç borçların ulaşığı boyut ve bunun getirdiği yük, ekonomimizin geleceğini, izlenebilecek politikaları da ipotek altına almıştır.

Son yıllarda izlenen ekonomik politikaların olumsuz bir sonucu da, gelir dağılımının bozulmasının doğal bir görtüşü olarak, bankalardaki tasarruf mevduatının % 65'inin az sayıda kişide toplanmasıdır. Tasarruf mevduatının 1/3'ü, toplam tasarruf hesabı sahibinininde % 5'inin, yüzde 31.2'sinde yine top-

lam hesap sahibinin % 1,7'sinin elinde toplanmıştır. Mevduatın böyle birkaç yüz bin kişinin elinde toplanması, bankacılık sistemi için bir istikrarsızlık öğesi olduğu gibi, ekonomimiz için de bir tehdit aracı oluşturmaktadır. Birkaç yüz bin kişinin mevduatımızı pekeriz tehdidi veya böyle bir olasılık ciddi bir para politikası izlenmesini zorlaştırmaktadır. Aynı durum Doviz Teydiat Hesapları (DTH'ler) içinde söz konusudur. Bankalardaki DTH'ler 6.0 trilyon TL'yi aşarak, bankalar da, TL mevduatın 1/3'ne yaklaşmıştır. DTH'larda bir çekiliş, bankalarda ekonomiyi de zor durumda bırakabilir. Para, kredi, faiz hatta kur politikası üzerine, sayıları birkaç yüz bin aşmayan hesap sahibinin ipotegi vardır. Söz konusu politikaların ülke yararına değil, bankalarda büyük mevduat olan, döviz tevdiyat hesabı olan az sayıda kişi lehine izlenmesi gibi bir sonuç doğmuştur.

Ekonominin ipotek altına alınması, doğal olarak siyasal yaşıntımızı, geleceğimizi de bağlamaktadır. Dış çevrelerce telkin edilen veya dikte ettirilen politikalara zıt politikalar izlenmesi, gelir dağılımını düzeltici, ekonomiyi az sayıda kişisinin ipoteginden kurtarma girişimi, ekonomide büyük çalkantılara yol açabilecekür. İktidarlar değişse bile politikalar değişmez, politik alternatifimiz yok savları, cakaları, aslında Türk ekonomisinin içine sürüklendiği bu açmazlardan kaynaklanmaktadır. 12 Eylül yönetimi ve onun uzantısı olan ANAP, izlediği politikalarla, Türkiye'yi giderek bağımlı hale getirmiştir, yabancı güçlere, Türkiye'de birkaç yüz bin kişiye, siyasal iktidarı belirleme olağanlığını sağlamıştır. Yabancı güçlerin ve Türk ekonomisini ipotek altına almış az sayıda kişinin tercihi de Turgut Özal tipi politikacılar, ANAP tipi partiler olduğuna göre, Türkiye'nin ekonomik ve siyasal yazgısı da böylece çizilmiş olmaktadır.

Türkiye'nin bu yazıyı değiştirmesi, bu ipotekleri kaldırması şansı halen vardır. Bunun için geniş kitlelerin, kısa dönemde daha fazla sıkıntı da çekilsse, kuyruklu da uzza, Türkiye'yi ipoteklerden kurtaracak politikaları desteklemesi gereklidir. Halktan böyle bir istek, böyle bir destek yeterli ölçüde gelmediği sürece, Türk ekonomisini ipotek altına almış iç ve dış güçler, Türkiye'yi dilekçiler gibi yönlendirirler. Ekonominin ipotek altına alınış olması, Türkiye'nin siyasal yazgisını da belirlemektedir.

Ekonominin ipotek altına alınması, doğal olarak siyasal yaşıntımızı, geleceğimizi de bağlamaktadır.

PARİS'TEKİ TÜRKİYELİLER

Türkiyeliler'in sahip olduğu konfeksiyon atölyeleri, lokantalar, kahveler, bakkallar, dernekler, mescit derken Paris'in on ve onbirinci arondismanlarının cehresini değiştirmeye başladık.

Fransa'da göçmenler

Fransa en fazla göçmenin yaşadığı birkaç Avrupa ülkesi arasında bulunuyor. Son nüfus sayımında (1982) Fransa'daki yabancıların sayısı 4.223.928 olarak belirlendi. Bu sayı içinde Avrupa Topluluğu ülkelерinin vatandaşları olan 628.258 kişi de yer almıyor.

Fransız işverenleri geçtiğimiz yüzyleden beri ekonomisinin bütçümde önemli olanı sayıda göçmen işçiye ülkelerine getirdiler. 1875 yılında 800 bin civarında olan yabancı sayısı Birinci Dünya Savaşı sonrasında hızla artarak, 1921'de 1,5 milyona, 1926'da 2,5 milyona, 1931'de 3 milyona yükseldi. O zamana kadar Fransa'da kapitalizmin gelişmesinde ihtiyaç duyulan göçmenler, ekonomik dünya krizi ile birlikte 1930'larda burjuvazi tarafından bunahının sebebi ve Fransız emekçilerinin işlerini ellerinden alan istenmeyen insanlar olarak gösterildiler. İkinci Dünya Savaşı bitimine kadar durdurulan göçmen gelimi, savaştan sonra yeniden başlatıldı ve 1955 ile 1970 yılları arasında yoğunlaştı. Bu dönemde Fransa'da ekonominin önemli gelişme gösterdiği yillardır. Kapitalizmin yeniden bunalma girmesi ile, 1974'te Fransa'nın, birçok Avrupa ülkesi ile birlikte göçü durdurmasından sonra, yabancılar üzerine tartışmanın tekrar gündeme getirildiğini görüyoruz.

Ozellikle, 1980 sonrası, Fransız sağ partileri göçmenlere karşı ırkçılığı ve yabancı düşmanlığını köรüklemeyi hiz verdiler. Eskisinden farklı olarak liberal sağ partiler ırkılık ve yabancı düşmanlığını temelinde bir politika ve programlarında yer vermeye başladilar. Bunun örneği son cumhurbaşkanlığı seçimlerinde açıkça görüldü. Göçmenler üzerine yürütülen demagogik propaganda 1980 sonrası, faşistlerin birden bire güçlenmesini sağladı. Daha önce Fransa siyasal yaşamında varlığı olmayan Le Pen'in Millî Cephe Örgütü % 10 oy desteği olan faşist bir parti olarak ortaya çıktı.

Türkiyeli göçmenler

Fransa ile Türkiye arasında göçmen işçileri konu alan ilk ikili anlaşma 1965'te imzalandı. Bu anlaşma öncesi başlayan Türkiye'den Fransa'ya yönelik göç, Fransız hükümetinin yabancı işçi gelimini resmen durdurduğu 1974 yılından sonra da "kaçak işçi" veya "turist işçi" olarak devam etti. Oturma ve çalışma kartlarını elde edebilmek için özellikle Türkçeli "kaçak" işçiler 1979'dan itibaren açlık grevleri, yürüyüşler düzenlediler. "Kâğıtçılık" işçiler de denilen bu kişilerin durumları Sosyalist Parti'nin iktidara geldiği 1981 yılında çıkarılan bir yasa ile düzeltildi ve

▼ Fransızlar şaşıyor.
Türkiyeliler'in yürüyüşlere
büyük bir coşkuyla
katılmasına hayret
ediyorlar.

"kaçak" durumunda olan Türkiyeliler de içinde toplam 130.000 yabancı işçiye oturma ve çalışma kartları verildi. Fransız İşçileri Başkanlığı'nın resmi verilerine göre, Türkiyeli göçmenlerin sayıları 1977 yılından itibaren söyle bir artış gösterdi:

1977	80.482
1978	86.693
1979	92.772
1980	103.946
1981	118.073
1982	123.540
1983	145.000

Başlangıçta, birkaç senetinle Fransa'da çıkışip dönmeyi düşünen Türkiyeli göçmen işçilerde özellikle 1980'den itibaren bir tavır değişikliği görülmeye başlandı. Dönüşün yeri mültecilerin Fransa'ya getirilmesi aldı. Önemli sayıda işçi, eşi ve çocuklarını Fransa'ya getirdi. Türkiye'deki ekonomik yapıya güvensizlik, onları şimdilik bu ülkeye yerleşmeye, temelli dönüşü ise belli olmayan ileri bir tarihe ertelemeye zorladı.

Aile birleşimi ve 12 Eylül rejimi nedeni ile Fransa'ya sağlanan on bin dolayındaki politik göçmeni de sayarsak bugün Fransa'daki Türkiyeliler'in sayısının 170.000 civarında olduğu tahmin edilmektedir.

Paris, Lyon ve Strasbourg şehirlerinin çevresinde yoğunlaşan Fransa'daki Türkiyeliler genellikle kursal bölgelerden geliyorlar ve sıfırsız işgücü kullanılan inşaat, tarım, giyim, bant sistemli endüstriyel işkollarında çalışıyorlar.

Konfeksiyonda Türkiyeliler

Paris'te giyim işkolunda Türkiyeliler'in ortaya çıkıştı, Türkiye'de çok yaygın olan küçük terzi dükkânlarının, hazır giyim fabrikaları karşısında çözüldüğü 1970'li yılların ilk başlarına rastlar. Dükkanların kapısına kilit vuran binlerce terzinin bir bölümü Türkiye'de hazır giyim fabrikaları veya atölyelerinde işçiliğe başlarken, diğer bölüm de çeşitli yabancı ülkelere, özellikle de konfeksiyon ile ünlü moda merkezi Paris'e yönlendir.

Fransa'ya ilk gelen kalifiye terzilerin önemli bir bölümünün 1980'den itibaren, Paris'te konfeksiyon toptancı firmalarının merkezi, Sentier'ye yakın semtlerde küçük atölyeler açıkları görüyorum.

Giyim işkolunda varolan ikinci bir olsa ise meslekleri terzilik olmayan, özellikle 1980 sonrası Fransa'ya gelip başka bir alanda imkân bulmadığından, konfeksiyonda çalışmaya başlayan işçilerdir. Bunlar bant sistemi ile işleyen atölyelerde ilk başta herhangi bir giyim eşyasının sadece bir bölümünü, zamanla birkaç parçasını ve giderek tamamını dikmesini öğreniyorlar. Son yıllarda, bu kısmen de önemli sayıda kişinin kendi atölyesini açmaya koyulduğu gözleniyor.

Eski terzilerin ve yeni gelenlerin açıkları inli ufak konfeksiyon atölyesi sayısının bugün Paris bölgesinde hizmet yaktığı tahmin ediliyor.

Fransa'da giyim işkolundaki üretimin ana ağırlığı küçük atölyelerde gerçekleştiriyor. Türkiyeliler'in "Maison" diye adlandırdıkları toptancı firmaları malları, Yugoslavya, Türkiye, Güney Doğu Asya ülkelerinden gelen yabancılardan çalıştığı binlerce küçük atölye-

de diktiriyorlar. Bu atölyelerde genellikle işveren ve işçi aynı ülkeden gelen göçmenlerden oluşuyor.

Toptancı firma maison d'ilecek kumaş genellikle kesilmiş halde, atölye patronuna parça başı ödeme biçiminde teslim ediyor ve malı dikilmiş olarak teslim alıyor. Böylece kendisi lokal, işçi vb. birçok sorumluluğu arası konumunda olan atölye patronunun sırtına yüküyor.

Atölye sayısının çokluğu ve kendi aralarındaki büyük rekabet yüzünden, toptancı firmalar mallarını çok ucuz diktirme olağanlığı ediyorlar.

Atölye patronları ise ana firmadan allıklar malı, işyerindeki işçilere üç, dört bazen beş kat altında bir fiyat karşılığı parça başı diktiriyorlar. İşçiler çok düşük fiyatlara dikketti mallardan ayda ortalamada beş altı bin frank elde edebilmek için çok hızlı bir tempo ile güne ot saatte az olmamak üzere, cumartesi de yarım günden daha fazla bir süre çalışıyorlar.

Toptancı firmalarından itibaren başlayıp geçen, parça başı sistemi sonucunda işçiler üzerinde katmerli sömürü doğuyor. Bu sisteme karşı olan göçmen emekçiler geçtiğimiz yıllarda çok sayıda grev gerçekleştirdi, işçiler binlerce küçük işyerine dağılmış olduğundan, eylemleri atölyelerinin sınırları geçmedi ve genel etkilemedi.

Ayrıca toptancı firmalar, ölü sezon diye adlandırdıkları yılın iki, üç bazen dört ayı atölyelere iş vermediklerinden, işçiler bu dönemde boyu issız kalıyor ve sezonun açılışını bekliyorlar.

Atölyelerin dışında, Türkiyeliler yaygın olarak evlerde de terzilik yapıyorlar. Çok sayıda Türkiyeli işveren, maisonlardan allıklar malı evlerde diktiriyorlar. Paris bölgesinde özellikle her işçi ailesinin evinde bir veya birkaç endüstriyel makinası görmek mümkünür. Genellikle kadınların çalıştığı bu alanlarda parça başı fiyatları iyice düşüyor.

Yeni açılan işyerleri

Paris'in belli semtlerinde yoğunlaşan konfeksiyon atölyeleri etrafında veya belli oturum bölgelerinde 1980 yılı sonrasında Türkiyeliler tarafından bu topluluğu gereksinimlerine yönelik çok sayıda değişik işyeri açıldı. Paris'te aylık çıkan Türkçe Papagan reklam gazetesi ve çeşitli anketler yapılıarak saptanan bilgilere göre, Mayıs 1988'e kadar tespit edilebilen, Paris içinde ve banliyölerindeki Türkiyeliler'in sahibi olduğu, konfeksiyon dünyadaki işyerleri sayısı 147'dir. Çoğu son birkaç sene içinde açılan bu işyerlerinin önemli bölüm atölyelerin çok yoğun olduğu on ve onbirinci arondismanlarda bulunuyor.

Dernek yaşamı

Türkiyeli göçmen topluluğun yaşamında dernekSEL faaliyetler Fransa'da önemli bir yer tutuyor. Derneklerin ilk kurulduğu 1976 yılından 1981'de Sosyalist Parti'nin İktidara gelmesine kadarlığı dönemde yabancıların dernek kurması çok sıkı kurallara bağlanmıştır. Bu arada oluşan derneklerin büyük bölümü Türkiye konsolosluğundan güdümü veya des-teğinde kuruldu. Yabancılar serbestçe der-

nek kurma olanaklarının elde edildiği 1981 sonrası tüm Fransa'da Türkiyeliler'in çok sayıda dernek kurduğunu görüyoruz.

Kültürel, dayanışma, din, spor, hemşehrilik, Türkiye'ye cenaze yollama, okul aile birliği, Fransız toplumu ile dostluk vb. amaçlar ile kurulan bu derneklerin Mayıs 1987'ye kadar toplam sayısı 273'tür. 1981 sonrası artısta dernek kurma serbestliğinin yanı sıra, 12 Eylül askeri darbesi sonrası Fransa'ya gelen politik göçmenlerin önemli rolleri oldu. Büyük çoğunluğu Paris bölgesine yerlesen politik göçmenlerin gelmesinden sonra örneğin bu bölgede 1980 öncesi 3 olan dernek sayısı, sadece Paris'in içinde 24, banliyölerinde 19 olmak üzere toplam 43'e yükseldi (Mayıs 1988).

Türkiye'de var olan sol siyasi yelpazedeği hemen hemen tüm hareketlerin Fransa'da örgütSEL varlıklarını sürdürmeleri 1980 sonrasında Türkiyeli göçmen işçiler üzerinde önemli bir canlanma ve politikleşme yarattı. Bu etkisi özellikle 1 Mayıslar'da Fransa'da, diğer göçmen topluluklarına göre nüfusu bakımında 7. sırada bulunan Türkiyeliler'in, en yaşlı göçmen topluluğu olarak, binlerce kişiyle, CGT'nin düzenlediği gösterilere ya sendikaları, ya bağlı oldukları siyasi örgüt veya dernekleriyle katılımlarında görmek mümkündür. 1 Mayıslar'a katılan veya yurt外isini izleyen Fransızlar bir taraftan böylesi bir katılıma bayranık duyarken, öbür taraftan da, bu yaşlı ve coşkulu topluluğun niçin bu kadar aynı pankartın arkasında yer aldığına şaşıyorlar.

Fransa'da federasyon tipi örgütlenmiş birkaç Türkiyeli göçmen örgütü henüz var olan 273 derneği kapsamaktan çok uzak ve her biri az sayıda derneği içinde toplayan, aynı siyasi görüşten insanların birleştiği yapılanmaları. Fransa'da tek işçi federasyonu fikri yeni yeni bazı derneklerin kongrelerinde gündeme girmesine rağmen henüz henüz bir görüş haline gelmedi.

Soldaki derneklerin dışında, dini ve diğer sağ akımların etkisinde veya herhangi bir siyasi yönelimi olmayan yardımlaşma, spor vb. amaçlarla kurulmuş derneklerin sayısı da az değildir.

Fransa'da her zaman az veya çok sayıda var olmuş Türkiyeli öğrenciler ise, 1978 yılına kadar varlığını sürdürür, Fransa Türkü Öğrenciler Birliği'nin (FTOB) kapanmasından bu yana yeni bir örgütlenmeye gitmediler.

Bununla birlikte, işçi dernekleri dışında tarihi olduğumuz yeni bir gelişmekte, Fransa'da Türkiye üzerine çeşitli alanlarda doktora ve araştırma yapan kişilerin bu yıl başında kuruluşunu gerçekleştirdikleri, lokal Paris'te olan Türkiye Araştırma Merkezi'dir.² T.A.M., Türkiye'yi Fransa'da bilimsel yönden tanıtmayı, bu alanda uğraş veren kişi ve kuruluşlarla işbirliği yapmayı amaçlıyor.

1- 155 lokanta, 2 radyo ve alarm yerleştirme mağazası, 12 muhasebe ve avukat bürosu, 1 radyo tamircisi, 16 bakkal dükkanı, 8 işyeri, 5 video film kütüphane, 4 turizm ajansı, 2 ekmekçi, 2 elektrikçi, 11 çayhanesi, 1 kitapçı, 2 doktor muayenehanesi, 7 restoran, 1 inşaat bürosu, 1 biber, 4 araba tamircanesi, 1 camci, 3 emlakçı, 5 butik, 1 şoför ehliyet okulu, 1 dijital mühendislik, 1 çiftlik

2- Türkiye Araştırma Merkezi 33, Rue de la Grange aux Belles 75010-Paris

SORUN SALT STALİN YA DA “STALİNİZM” Mİ?

Stalin gökten düşmemiştir. Bu parti içinde biçimlenmiş, bunun özündeki despotik ve dogmatik niteliği çok iyi görmüş ve yönetime geçer geçmez bu mekanizmayı işletmiştir.

Tartışmalara başlaması çok geçtiğinden kanganlenmiş bu yanının üstü açıldıında ortaya çıkan reaksiyonlar beklenenin de ötesinde tatsızlaşmaya başladı; şimdi, belki biraz da gereksiz boyutlara doğru uzanıyor. Bu kez de, ortalığı kaplayan toz-duman içinde sansasyonel haberler, anılar, söylemler arasında, olayın gerçek özünü kavramaya yönelik cabalar sapıtırlacak ya da asıl söylemesi gerekenler tümüyle yitip gidecek ve gene son kerte önemli zaman yitimine neden olacak.

Ancak, özellikle Sovyetler Birliği'nde yayınlanan kaynaklarda sergilenen olumsuzlukları, bu kanlı trajik olayları, salt Stalin ya da “Stalinizm” faktörleriyle açıklamaya çahımanın yanlışlığı ve eksikliği ortadır. Milyonlarca yetkin ve seçkin iyiye bulunan böylesi bir parti içinde, bir tek kişiin çırıp da tüm yönetimi elinde toplayıp, bu anıtların (ve

de anlatılamayan) olumsuzlukları yapabileceğini düşünmek oldukça zor. Ayrıca, milyonlarca “komünist” (yeniin, 200 milyonlu bir sosyalist ulkenin insanların hiçbir ses çıkarmadan (ya da çikaramadan) bu derili uzun süreler yaşayabileceğini varsayımak çok daha zor oluyor... Kuşkusuz gerek büyük, bir sanayileştirme hareketini gerçekleştirmek, gerekse de olağanüstü maddesel ve entelektüel yıkıma neden olan 2. Dünya Savaşı'nı sürdürmek için merkeziyetçi bir yönetim zorunlu olmuştur. Ancak bunun boyutlarının gereksinim duyulan ölçünün çok dışına taşıdığı bir gerçektir.

2. Dünya Savaşı süresince son kerte olağanüstü bir dönem yaşamış olmasına (ve daha savaş öncesinde, yönetimde bulunanların emriyle, savaş boyunca ölenlerin sayısının yarısına yakın sayıda çok seçkin insanın yok edildiği söylemenmesine) karşın, gene bütün buları tek bir Stalin faktörüyle açıklamak olanaksızdır.

Bugün, Stalin ya da “Stalinizm” üzerine tartışanların büyük çoğunluğu ülkelerinin parti üyesi konumunda bulunan kişileri olduğundan, bunların olsası dünya görüşlerinin de şu ya da bu biçimde de olsa “Marksizm” olduğunu varsayılmak gereklidir.

O zaman da, akıllara takılan soru kendiliğinden somutlanıyor: Ve düşündürüyor; Marksist tarih anlayışı içinde bireyin etkisi nedir diye?.. Kuşkusuz, tarihin yapılmasında fon-figür ilişkisi içinde, birey bellî bir rol oynayabilir; ancak, bilebildiğimiz kadar ile hiçbir zaman belirleyici değildir bu. Ve gene bilebildiğimiz kadar ile, matçyalist tarih literatüründe “birey” diye bir kategorik olgu yoktur. Hiç kimse, hiçbir bireyin, tarihi kendi iradesine göre yapamayacağı, toplumsal gelişmeye tercih etmeyeceği (çok haklı ve doğru olarak) gene Sovyetler Birliği kaynaklı kitaplarda yazılmıyor muydu?

Daha da somutlamak gerekirse, Lenin'in ölümünden sonra, Sovyetler Birliği'nde var olduğu söylenen olumsuzlukları “birey” faktörüyle (bu Stalin bile olsa) açıklamayın olanağı yoktur. Bunu, birey ya da Stalin faktörüyle açıklamaya çalışmak, altından kalkılması hiç de kolay olmayan büyük zorluklar, açaçları da birlikte getirebilir. Örneğin, o zaman, son kerte sakıncalı bir komünizm gelinebilir; bir başkası da çırıp (yıldandan beri Marksistler'in, hatta din adamlarının sert eleştiriler ile karşı çıkmalarına rağmen, saçıcların yapmak istedikleri gibi), 1933'lerden

sonra, Almanya'da ve tüm dünyada olup bitenlerde, bir “Hitler” faktörüyle açıklamaya kalkabilir. Bilinç, o zaman nasıl bir yanıt bulunabilir böylesi savırlara...

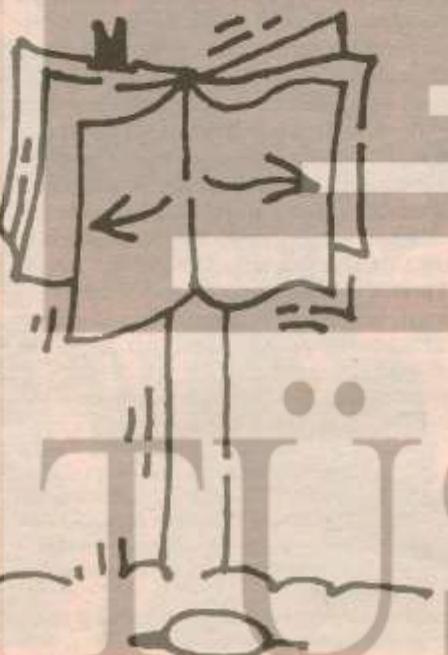
Kanımda, böylesi önemli konularda, bu denilen yüzyesel yaklaşımardan kaçınmak ve biraz daha ciddi olmak gereklidir. Hep bilindiği halde söylemeyeceğim (henüz) cesaret edilemeyecek, gerçek neden ya da nedenler biraz daha derinlerde olsa gereklidir. Bunun için de ilk kez, “daha daha sosyalizm” veya “daha çok sosyalist özgürlük” vb. gibi vetersiz tanımlamalarдан, kentin pişir kendin ye biçimindeki kabab ajitasyonlarından kaçınmak lazımdır. Görüldüğü, bilindiği kadarıyla, bir yererde, bir şeyler çok zor durumda. Ve eğer gerçekten nitelikli bir düzeye ulaşmak isteniyorsa, sağlam bir zemin bulunana degen, çırık malzemeyi eșlemek, çok daha derinlerc inmek zorunluğunu vardır.

Burada Stalin'in etkisi görecedir. Sorun çok daha geniş kapsamlıdır. Örneğin, belki de KP'min (Komünist Partisi) yapılanmasından kaynaklanmaktadır. Ve burada, belki de, daha yüz yılın başında (daha Stalin ortalarında yokken) yaptığı tespitiyle Rosa Luxemburg hakkı olmuş olabilir...

Anımsanacağı gibi (ancak nedense son zamanlarda çok önemli bu noktayı anımsayanlar sayıları hiç de beklentiği kadar değil), Lenin ile çok sert polemik yapmayı göze almak pahasına, Rosa Luxemburg, parlak bir görüş, açık yüreklik ve dolayısı bir yontemle, KP yönetimini ve yapılanmasını eleştirmiş ve “...zaman zaman seçkin işçilerin şeflerinin konuşmalarını alkışlamak ve kendilerine sunulan kararları oybirliğiyle onaylamak üzere toplantılar çağrıldığı bir durum tabii ki bir diktatörluktur, ama işçi sınıfının değil, bir avuç siyasetçinin diktatörlüğüdür” demiştir. (Rosa Luxemburg, Sermaye Birikiminin Tarihsel Koşulları, İstanbul, 1984 s.18 -K.Boratav'in önsözü)..

Ve böylesi bir saptama, salt Rosa Luxemburg ile sınırlı kalmamıştır. O zamanlardan günümüze degen, yüzlerce ve hatta binlerce Marksist, düşünür, yazar benzer noktaların altını kereferce çizmişlerdir. Fakat hep bilindiği gibi pek dinleyen çıkmamıştır.

Stalin ve “Stalinizm” ciddi bir olgudur kuşkusuz. Ancak, KP yapılması (Örgütlenmesi) üzerinde gelişebilen bir olgu. Stalin gökten düşmemiştir. Bu parti içinde biçimlenmiş; bunun özündeki despotik ve de doğmatik niteliği çok iyi görmüş ve yönetime geçer geç-

mez bu mekanizmayı işletmiş ve KP'nin kuruluşuna katılan, Lenin'in çevresindeki, çağlarının gerçekten en parlak kişiliklerini ortadan kaldırılmış ve "kötü paramın iyi parayı piyasadan kovması" örneğinde olduğu gibi, kendi çevresine topladığı, madalyalı, altı disili, kötü "komünistler" ile, nitelikleri (kovmamış) yok etmiştir...

Gerçekle sorun, KP'lerin özünden gelen merkeziyetçi-antidemokratik (despotik ve doğmatik) niteliklerden kaynaklanmaktadır. Lenin, çok olağanüstü koşullarda ve olağanüstü bir kişilikle, çok kısa bir dönemde yönetimde kalabilmiş. Ve gerek Lenin'in kişiliğinden gelen nitelikler, gerekse yaşanan tarihsel koşullar nedeniyle, partinin gerçek yapısı ve işleyiş özu (Rosa Luxemburg gibi parlak kişiliklerin uyarularına rağmen) yeteri açıklıkta tartışılmamış ve ardından gelen Stalin, bu yapısal olgunu kendi mantiği uzantısında işletmeye başlamıştır. Olay bu denli açık ve ya-

lındır.

1953 yılına kadar olanlardan Stalin sorumlulu tutulursa, Brejnev'in gerek başa getirilişinden ve gerekse de ölümüne degen uzun süreler yönetimde kalışından kimler sorumludur? Bu nasıl bir örgütlenme ve ince denge hesaplarıının işlediği bir mekanizmadır ki, yönetimi bir kez eline geçiren, biyolojik yaşamını doldurana degen yerinden kimildamamaktadır? Ve şimdi, gene Sovyetler Birliği'nde, Brejnev'in konumu kara mizah örneği olarak tartışıyor. Gerçekte, çok öncelerden beri Batılı yorumcular, "Stalin bir trajedi ise, Brejnev bir Farce (bir kaba komedyi, bir maskaralık)" demişlerdir. Peki ya ağır bedensel ve zihni yorgunluk ve tükenmişlikle yönetime "ybırğıgle" seçilen Çernenko... KP genel sekreterliğine seçildiği ve resimleri ilk kez dünya televizyonlarında yayınlandığı zaman, F. Almanya, 1. kanal TV yorumcusu, uluslararası ilişkilerde alıştırmış bir yöntem ve şartsız bir ironi içinde gülerek, "Sovyetler Birliği'nde, Marksizm, Leninizm ve şimdi de senilizm" (bunaklık) döneminin başladığını söylemiştir. Ancak, ilginç olan, buna o zamanlar, özellikle sosyalist kesimden alırdan pek cıkmamıştır.

Bütün bunları tek Stalin ya da "Stalinizm" faktörleriyle açıklamak olaksızdır...

Ayrıca, böylesi olaylar salt Sovyetler Birliği ve SBKP ile de sınırlı değildir. Örneğin, hemen hemen tüm KP'lerde demokrasi sorunu bugün de yaşamsal bir önem taşımaktadır. Bu ülkelerin en yaratıcı ve onurlu insanları, olabildigince, böylesi partilerin ullaşında kalmayı yeğlemektedirler. Öte yandan, Küba ve Nikaragua örneklerinde olduğu gibi, KP'ler, ulkelerinin devrimci hareketlerinde de pek geçerli notlar alamamışlardır. Ve gene hemen hemen tüm KP'lerde, genel sekreterlerin yerleri ancak "biyolojik tasfiyeler" sonucu boşalmakta ve buralarda radikal yönetim değişimleri bugünlere bile ciddi bir biçimde gündeme getirilememektedir. Bumun en somut, yeni ve tatsız örneği, başına yanlığı, kadariyla, F. Almanya KP'sinde sürdürulen sevimsiz oyunlardır.

Genel olarak KP'ler, özellikle 1930'lardan sonra, geçen yüzyılın bile gerisindeki bir manit, kavram ve hatta sözcüklerle, bu yüzyılın

olaylarına yaklaşmaya (ve daha da kötüsü), bunları çözümlemeye çalışmışlar ve bunun doğal sonucu olarak yetmezlige girmiştir. Salt ekonomide değil, düşünce, psikoloji, estetik, sanat, yazın ve de özellikle dünya tarihini yorumlamada beklenen gelişmeleri göstermemiştir. Soruya somut sorarsak, KP organlarında, 27. Kongre'ye ve de özellikle Şubat Plenum'a gelene degen son orijinal yazının, araştırmamanın, ne zaman ve kimin tarafından yayınlandığini bilenler bilmeyenlerle haber versin lütfen...

Artık hep bilindiği gibi, KP'ler içinde eleştiri ve de özellikle açık muhalefet geleneğinin bulunmaması bugünkü durumu hazırlayan nedenlerin başında gelmiştir. Ayrıca, KP'lerin programlarını Marksist teori ile özdeşleştirme alışkanlığı, kendilerine yapılması olası eleştirileri önceden önleyen bir paratoner niteliğine dönüştürmüştür, bu durum da, onların, bir başka yönden, bindikleri dahil keser konuma gelmelerine neden olmuştur.

Kendinden menkul boylesi alışkanlıklar sonucu en küçük KP'lerin en niteliksiz yöneticileri bile, kendilerine yapılan en basit eleştirileri hemen Marksist teoriye yapılmış bir saldıri olarak yorumlayıp, düşünen insanları ve koltuk-iktidar peşinde olmayan gerçek Marksistlerin sindirimme yoluna gitmişlerdir. Açık yüreklikle söylemek gerekirse, bu yönteminde çok da başarılı olmuşlar; gerçek ve namuslu Marksistlerin, Marksist teoriye olan saygılarını sümürmüştür; kendilerine yaşamı kaptırmak için sağlı bir eleştiri, bir muhalefet geleneğinin oluşmasını önlemiştirler. Ancak, bütün bunların sonucu, yaşamın, düşünün dünyasının dışına düşmüşler; gelişmedikleri için gerilemeler ve çokme, bitip tükenme kertesine gelmişlerdir...

Hep bilindiği gibi, 1930'lardan sonra, gerçek Marksistler, demokratlar, aydınlar, bilim adamları, düşünürler ve de özellikle sanatkarlar, ancak, bulundukları toplulukların KP'leri dışında, soluk alma, düşümme, ürün verme ve hatta yaşama olasaklılarını bulabilmışlardır.

Bu koşullarda, toplumun en soylu ve yetkin insanların biraraya getirmesi gereken KP'ler, bunun tam tersi bir konuma düşmüşler ve özellikle, Sovyetler Birliği'nde son zamanlarda çıkan yarışlardan okunduğu gibi, pek çok yerde, bilgisizlerin, yeteneksizlerin ötesinde, neredeyse kriminalilerin toplanma odaklı konumuna gelmişlerdir.

Fakat bu olumsuz gelişmeler salt parti yönetici kadrolarıyla sınırlı kalmamış, kendisiyle birlikte, bir kez daha tefafisi olanaksız, büyük bir insan malzemesini de birlikte tahrif etmeleridir.

Fakat yine de tüm bu olumsuzluklara karşın, Marksist metodolojinin, düşünme tarzının canlı kalabildiği yerlerde son kerte yaratıcı hatta kader belirleyici hareketler çıkabilecektir. Yoksça örneğin perestroika hareketinin neden başka bir yerde değil de orada başladığı nasıl açıklanabilir.

Kanımca burada sorun Marksist teorinin özünden kaynaklanmamaktadır. İçinde yaşamlan koşullarda, salt Marksist değil, burjuva düşünürleri bile, geçmiş-günümüz ve de geleceği açıklamak için varolan tek sistematik metodolojinin Marksizm olduğunu söylemektedirler. Bu konuda, örneğin, Sartre söylemektedir:

"Marksçılık bitmiş tükenmiş olmak söyle dursun, daha çok gençtir, hatta neredeyse da ha çocukluğunu yaşamaktadır, gelişmeye da ha yeni yeni başlamaktadır. İşte bu nedenle de çağımızın felsefesi olarak kalacaktır. Doğusunu hazırlayan koşullar henüz asılmışından, gerekli bir felsefedir hâlâ. Düşünelerimiz ne özellik taşırlarsa taşısunlar, ancak bu zemin üzerinde gelişirler ve Marksizmin kendilerine sunduğu çerçeveye içinde kalmak zorundadırlar, yoksa boş uzay içinde yürüp gitmekten ya da gericelesmeye kurtulamazlar." (Walter Biemel, Sartre; Alan Yayıncılık, İstanbul, 1984. Türkçesi Veysel Atayman, s.178).

Şimdide degen görüldüğü kadariyla, KP'lerin programlarını Marksist teori ile özdeşleştirmek söyle dursun, bu teoriden esinlenerek oluşturduğumun bile düşünenlerin sayısı giderek azalmaktadır. Bunun hakkı gerekliliği vardır. İnsanı, tarihin nesnesi olmaktan kurtarıp öznesi yapmayı öngören bir teoriye karşı, (bu teorinin doğal uzantısı olduklarını söyleyen) KP'ler, kendi resmi yayın organlarında da belirtikleri gibi, 1930'lardan beri, insanın, "subjektif faktörün" varlığını bile unutmuşlar ve 50 yıllık bir aradan sonra (ve hayretiler içinde) insanı yeniden keşfetmek için söylemeye başlamışlardır. Salt bu olgu bile, başı başına trajik-komik bir olaydır.

Bugünün insanları, dunyanın sorunlarını anlamada ve olası çözüm yolları önermede gene Marksist teoriden metodolojiden yararlanmaktadır, ancak, klasik KP'lerden çok daha değişik ve ileri politik platformlara gereksinim duymaktır ve gereğinde, bunları oluşturmanın yollarını araştırmaktadırlar. Ve bu alan da şimdide degen ciddi mesafeler almıştır...

Buna karşın, artık çok açık olarak görüldüğü ve de son günlerde bütün cıplaklıyla yaşandığı gibi, klasik KP'ler, tüm sevapları ve günahlarıyla, bu yüzyılın içinde doğmuşlar ve gene bu yüzyılın içinde etkin ve yazı (kader) belirleyici yaşam dönemlerini tamamlamışlardır. Tümyle tarih olmanın birkaç on yıl sürebilir; ancak sonuç belirleyici bir durağın değildir bu.

Bugünün ve gelecek bin yılın insanların gereksinim duydukları ve de ileride duyacakları, partilerin, politik kuruluşların (isimleri ne olursa olsun) nitelikleri çok daha değişik olacaktır. Yeni insanların, yeni insanlarası ilişkilere (dialoglara) gereksinimleri vardır. Ve bu gereksinimler, kendi yollarını kendileri açacaktır...

Ve Marksizm, büyük bir olasılıkla, gelecek bin yılın insanların da, sorunlarını anlamasına ve bunlara yanıtlar bulmasına yardım edecek bir felsefe, bir düşünce sistemi, bir yöntem olma nitelğini koruyacaktır...

"Yeni düşünce" kuşkusuz güncel bir şey olsa gerek. Öğrenmek lazımdır. Fakat, yeni düşünçeyi öğrenene degen, eskisiyle de olsa düşünmek gene de fena bir şey değildir. Bir kez denememin belki de bir yaranı olabilir. Sahtekarlılık verilir...

Toplumun en soylu ve yetkin insanların biraraya getirmesi gereken KP'ler, bunun tam tersi bir konuma düşmüşler, pek çok yerde bilgisizlerin yeteneksizlerin odaklı konumuna gelmişlerdir.

A R A L I K ' T A Ç I K I Y O R

Anlatılan senin hikâyendir!

Sosyalizmin tarihi... Kültür, sanat, felsefe ve bilimle karşılıklı etkileşimler... Sosyalist düşünce, siyaset ve örgütlenme sorunları üzerinde ortaya çıkan teorik ve pratik farklılıklar... Osmanlıdan günümüze Türkiye'de sosyalizmin ve toplumsal mücadelelerin örgütlenisi, teorik gelişmesi, eylem biçimleri... ABD, İngiltere, Fransa, Almanya, Belçika, Hollanda, Macaristan, Yunanistan, İsveç, Mısır, Pakistan, Alman Demokratik Cumhuriyeti, Yugoslavya ve Türkiye'nin özel olarak bu ansiklopedi için yazan, özgün görüşleriyle tanınmış seçkin düşünür ve yazarları... Tartışan tarafının görüş açılarını kendi ağızlarından öğrenmeniz için hazırlanan eklerde polemikler, belgeler, kongre tutanakları, tüzükler, bildiriler, söylevler, gazete kupürleri... Türkiye'de bugüne kadar yayımlanmamış fotoğraf, illüstrasyon, gravür, resim, grafik, afiş, karikatür, şema, harita ve istatistikler... Her dönemde önemli roller oynamış düşünce ve eylem adamlarının, siyaset adamı, asker, sanatçı, bilim adamı, düşünür ve yazar, binden çok insanın yaşamöyküsü...

SOSYALİZM VE TOPLUMSAL MÜCADELELER ANSİKLOPEDİSİ

8 cilt • Her cilt 10 fasikül • Her fasikül 32 sayfa
Her fasikülle birlikte 8 sayfalık ek

15 Aralık 1988'e kadar abone olun,
indirimden yararlanın
Fiyat artışlarından etkilenmeyin,
ansiklopediniz evinize gelsin

İletişim Yayınları

Klodfarer Caddesi İletişim Han Cağaloğlu 34400 İSTANBUL
Tel: 520 14 53 - 54 - 55

Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi'ne cilt abonesi olmak istiyorum. Abone bedelini:

Peşin: 140.000,- TL (Son ödeme tarihi 15 Aralık 1988) ödemek istiyorum.

Taksitle: 190.000,- TL ödemek istiyorum.

1. Ödeme (son ödeme tarihi 15 Aralık 1988)	50.000,- TL
2. Ödeme (son ödeme tarihi 15 Ocak 1989)	35.000,- TL
3. Ödeme (son ödeme tarihi 15 Şubat 1989)	35.000,- TL
4. Ödeme (son ödeme tarihi 15 Mart 1989)	35.000,- TL
5. Ödeme (son ödeme tarihi 15 Nisan 1989)	35.000,- TL

Seçtiğim ödeme planına uygun ilk ödeme tutarını:

İletişim A.Ş. 255661 no'lu Posta Çeki hesabına yatırdım.

Ödemeyi yaptığımı gösteren Posta Çeki Alındı Makbuzunun fotokopisi
ektedir.

ADRES:

İSİM
TARİH
İMZA

Abone formunu "ILETİŞİM YAYINLARI OKUR İLİŞKİLERİ KLODFARER CADDESİ
ILETİŞİM HAN CAĞALOĞLU 34400 İSTANBUL" adresine gönderiniz.

